

YÖRESEL MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN KONUT PROJELERİ

BATMAN • BİNGÖL • BOLU • DİYARBAKIR
DÜZCE • ELAZIĞ • KOCAELİ • SAKARYA • TUNCELİ

5

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

YÖRESEL
MİMARİ ÖZELLİKLERE
UYGUN KONUT
PROJELERİ

-5-

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
**ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI**

**Yöresel
Mimari Özelliklere Uygun
Konut Projeleri - 5**

ISBN: 978-625-7076-32-6

Proje Yürütücüleri

Banu Aslan – Genel Müdür
Elif Uz - Genel Müdür Yardımcısı
Esra Turan Tombak– Daire Başkanı
Metin Sağır – Daire Başkanı
Serpil Paltun – Şube Müdürü
Seda Karadağ Yaman – Şube Müdürü
Serpil Ahu Demiralp – Mimar
Tuğba Arslan – Mimar
Demet Yıldız Çınar – Mimar
Nefise Bahçeci – Mimar

Kitabı Hazırlayanlar

Tuğba Arslan – Mimar
Muhammet Sami Yaylalı - Mimar
Esin Çoban Kızıltan - Mimar

Baskı

Bee Content & Communication
Mustafa Kemal Mah. 2124 Cd.
Çakır Plaza 14/4 Çankaya/Ankara
T&F: 0312 419 0 233
www.beeyapim.com

Basım Tarihi

Haziran 2022

İÇİNDEKİLER

Batman / 12

Bingöl / 40

Bolu / 64

Diyarbakır / 96

Düzce / 132

Elazığ / 158

Kocaeli / 186

Sakarya / 212

Tunceli / 238

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

RECEP TAYYİP ERDOĞAN
CUMHURBAŞKANI

MURAT KURUM
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI

SUNUŐ

Üzerinde yaşadığımız Anadolu coğrafyası birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarihin en eski yerleşim alanları olan Göbeklitepe, Karahantepe'den günümüze kadar iskân ve imar çalışmaları bu topraklarda devam etmektedir. Asırlardan süzülerek günümüze taşınan mimarlık kültürümüzden edindiğimiz tecrübe doğrultusunda devam ettirdiğimiz çevre ve şehircilik çalışmalarımızla ülkemizin her noktasına hizmet götürme şevkimizi sürdürüyoruz.

Ülkemizin kırsal bölgelerinin yaşam standartlarında yakalayacağımız kalite ile ülkemizin kalkınmasına katkı sağlayacağımız düşüncesiyle hayata geçirdiğimiz "Yöresel Mimari Özelliklere Uygun Konut Projeleri" mizi sürdürüyoruz. Projemizle kırsal alanda yaşayan vatandaşlarımızın yaşam koşullarını yükseltmenin yanı sıra bölgelerimizin sahip olduğu tarihi ve doğal dokuyu, kimliklerini ve kültürlerini en etkin şekilde koruyoruz. Yöresel mimariyi şehir şehir ele alarak hazırladığımız projemizin beşinci kitabını yayımlıyoruz. Bu kitaplar, kendi evini yapmak isteyen vatandaşlarımız için bir yardımcı kaynak niteliğindedir. Yöresel mimari karakteri taşıyan konutlarla Anadolu'nun dört bir yanında kimlikli ve özgün bir şehirleşmenin önünü açacağımız bu çalışmayla geçmişimizi gelecek nesillere aktararak şehirlerimizin medeniyetimizin temelleri üzerinde yükselen birer eser olarak inşa edilmesini sağlayacağız.

Bakanlığımız, Türkiye mimarlık literatüründe önemli bir esere daha imza atmış bulunmaktadır. "Yöresel Mimari Özelliklerine Uygun Konut Projeleri" sayesinde şehircilik ve mimari anlayışımızı ülkemizin her noktasına kazandırdığımız gibi, bütün dünyaya da sunmuş olacağız.

Şehirlerimizin inşasında ve ihyasında önemli görevleri üstlenmiş olan Bakanlığımız inşa, dönüşüm, koruma gibi konulardaki bilgi birikimini, nitelikli çalışmalar aracılığıyla paylaşma açmaya devam edecek, gelecek nesillere daha sağlam, estetik ve güzel şehirler armağan etmeye devam edecektir.

Murat KURUM
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı

ÖNSÖZ

Türkiye coğrafya, iklim, tarih, kimlik zenginliğini mimari anlamda da üzerinde taşıyan bir ülke. Bölge bölge mimari nitelik farklılaşmaları olduğu gibi il, ilçe hatta köy ölçeğinde bile mimari oluşum farklılıkları görülebilmektedir. Bu zengin farklılıkların hepsi günümüzde ayakta olamasa da önemli bir kısmı hala gözlemlenebilir ve kullanılabilir düzeyde varlığını devam ettirmektedir.

Yöresel mimari, bölgede yaşayan insanların ihtiyaçlarından ve kültürel değerlerinden, coğrafi imkânlardan, iklimin getirdiği şartlardan, zamanın ruhundan beslenen ve de kırsal alanlarda daha belirgin şekilde filizlenen zenginliğimizdir.

Kırsal alanlarda, geleneksel mimari miras, içinde bulunduğu coğrafya ve yaşayan halkın tarihi, kültürü ve gelenekleri ile birlikte korunduğunda özgün değerini kaybetmeden devamlılığı sağlanabilmektedir. Bu nedenle yöresel proje üretim sürecinde, geleneksel kırsal mimari konutların, içinde bulunduğu çevre, köylerin kültürel değerleri, gelenekleri incelenmiş ve belgelenmiştir. Yöresel doku ve mimari özelliklerin belirlenmesi ve yaygınlaştırılması projesi kapsamında hazırlanan “Yöresel Mimari Özelliklerine Uygun Konut Projeleri” kitaplarında yapısal özellikler, mekân organizasyonu ve kullanıcı davranışları, yaşam alışkanlıkları açısından analiz edilmiş, kırsal alanların yöresel dokusu belgelenmiş ve bu çerçevede yaşanabilir ve sürdürülebilir çevreler oluşturulmak amacıyla konut ve köy konağı projeleri elde edilmiştir.

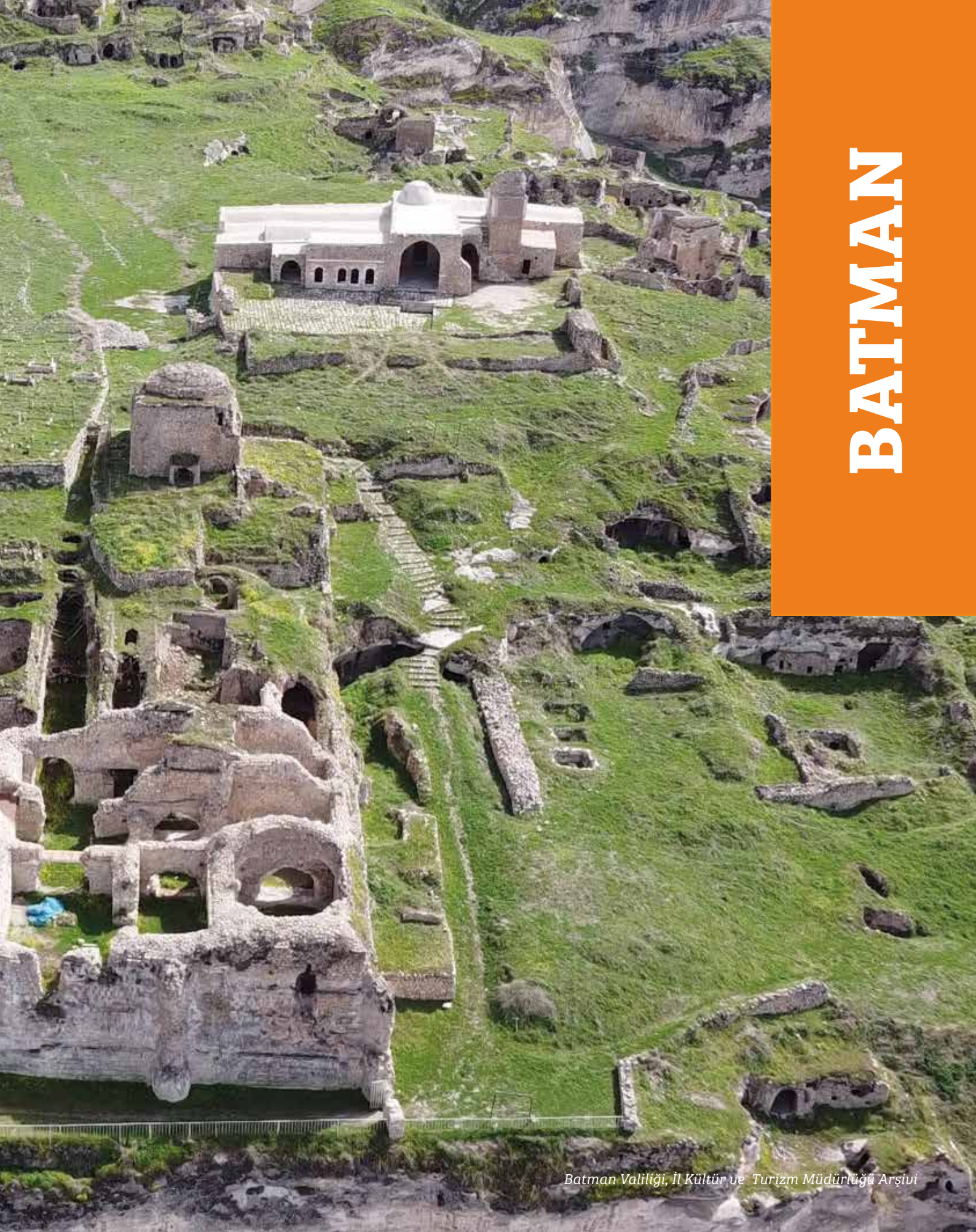
Proje kapsamında 2015 yılından bu yana 34 il için yöresel mimari özelliklere yönelik yapılan araştırmalar ile bulunduğu yörede uygulanmak üzere elde edilen 215 yöresel konut, 30 köy konağı projesini içeren 4 kitap hazırlanarak basılmış ve kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Yöresel doku ve mimari özelliklerin belirlenmesi ve yaygınlaştırılması kapsamında ele alınan bu çalışmada da yörelerin mimari kimliklerini oluşturan unsurlar araştırılarak ulaşılan sonuçlar ile Batman, Bingöl, Bolu, Düzce, Diyarbakır, Elazığ, Kocaeli, Sakarya, Tunceli illeri ve çevresi için 35 tip konut ve 9 tip köy konağı projesi elde edilmiştir. Bu süreçte katkı sağlayan Faruk Soydemir Mimarlık, Alper Aksoy Mimarlık ve Silüet İst Mimarlık'a emeklerinden dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Bu çalışma kapsamında ortaya konan kılavuz niteliğindeki tip projeler ile kırsal alanlarda kültürel değerlerin korunması için yöresel bir doku oluşturularak, daha yaşanabilir alanlar, gelecek nesillere aktarılabilen tarihi çevrelerin var edilmesi amaçlanmıştır.

Yayın Kurulu

BATMAN

Batman, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde yer alır. Batman ilinin kuzeyinde Muş, batısında Diyarbakır, güneyinde Mardin, doğusunda Bitlis ve Siirt bulunmaktadır.

► Batman'ın Türkiye'deki Konumu.

Batman'ın tarihi hakkında en eski bilgiler, halk hikâyeleri, mitler ve Herodot tarihinde verilmektedir. Ortak verilere göre Med kralı Abtyagestin'in torunu Kyros karşıtı Erpagazso M.Ö. 550 yılında yenilince MED asilzadeleri arasındaki utancından dolayı Med'lerin yaşadığı Media bölgesinin kuzey batı ucundaki topraklarına çekilmek zorunda kalmış. Başka bir görüşe göre de Kyros Pers egemenliği altında kalmamak için bu bölgeye yerleşmiştir. Karaçalı, sazlık ve bataklıktan oluşan bu bölgenin ortasında yapay bir adacık oluşturup, adına han obası anlamında olan Elekhan denilmiştir.

Elekhan 194 yıl bağımsız ve mutlu bir dönem geçirerek 352 yılında Büyük İskender'in istilasına uğramıştır. Daha sonra Leseptoslar, Partlar, Romalılar, Sasani ve Bizans'ın hâkimiyetine girmiştir. Artuklular, Moğollar, İlhanlılar, Celaliler, Karakoyunlu (Pezrese) Akkoyunlular ve 1500 yılında Safevilerin eline geçmiştir.

1515 yılında, 4. Murat'ın Bağdat seferi sırasında kendisine büyük yararlıklar gösteren Turhan oğlu Mahmut Paşa'ya Elekhanı içine alan Batman suyu ile Botan suyu arasında kalan bölgenin tamamını vermiştir. Bu gelişmeden sonra ELEKHAN telaffuz değişikliğine uğrayarak halk dilinde ELAH zamanla Iluh ismini almıştır. Iluh köy birimi olarak kayıtlara geçmiş ve Siirt vilayeti, Elmedine kazasına bağlı olarak benliğini sürdürmüştür.

Elmedine yerleşim birimi 1926-27 yılı ilkbaharında bugünkü Batman Çayının taşması nedeniyle haritadan silinmiş ve Iluh köyü Beşiri (Kobin) ilçesine bağlanmıştır. Batman isminin nereden geldiği hakkında çeşitli görüşler vardır, bir görüşe göre bugünkü Batman Çayının adı 1950'li yılların başında Iluh köyüne verilmiştir. Yaygın olan görüşe göre de Iluh köyünün aşağı kısmında ilk deneme kulesi kurulduğunda TPAO'nun tesislerinin bulunduğu bölgeye bakmaktan gelen Batman adı verilmiştir.

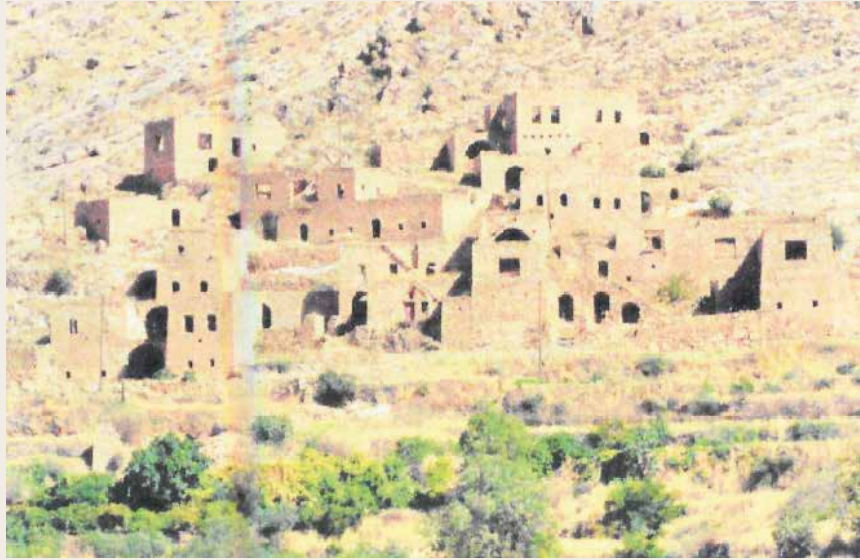
1955 genel nüfus sayımında Iluh nüfusunun 4713 olarak kaydedilmesiyle 2 Kasım 1955 yılında Belediye teşkilatı kurulmuştur. 1990 yılına kadar çok hızlı bir gelişme yaşayan Batman, 16 Mayıs 1990 tarih ve 3647 sayılı kanunla il olma unvanına kavuşmuştur. (Batman İl Kültür Turizm Müdürlüğü web sitesi)

► Batman 1960-1970 yılları. [1]

Batman ilinin, kuzey ve kuzeydoğusu yüksek, sarp ve dağlık olup güneyi ise dağlık ve engebelidir. Dicle nehri batıdan doğuya akarak il topraklarının içinden geçer. Batman çayı, Batman-Diyarbakır il sınırını çizerek Dicle nehri ile birleşir. 4000'i aşkın mağaranın bulunduğu bu bölge dünyada benzeri az bulunan bir doğa harikasıdır. Batman'da karasal iklim hüküm sürmektedir. Bölgede yazları sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve yağışlı geçer. (Batman İl Kültür Turizm Müdürlüğü web sitesi)

► Gercüş Dereli Köyü güneyden genel görünüm. [2]

Mimari Yapılanma

Tarihi dokunun mutlak ögesi olarak, toplumun kültür ve yaşama biçimini doğrudan yansıtan geleneksel evler (Kuban, 1995) bulunduğu bölgenin iklim koşulları, malzeme olanakları ve toplum yapısına özgü nitelikleri doğrultusunda gelişirler.

Kültür yasaklarından kaçınılarak biçimlenen evlerin Batman köylerindeki erken evresini, kayaların oyulup derinleştirilmesiyle şekil verilen evler oluşturmaktadır. Tarihi henüz detaylı şekilde etüt edilemeyen söz konusu evlerin, Eskiçağdan gü-

nümüze değin barınma amaçlı mesken tipi olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bugün dahi köy evlerinin giriş ve 1 veya bodrum katlarının bir bölümü olarak kullanılan doğal sığınaklar, üzerine yapılan çok katlı geleneksel evlerle, özgün bir farklılık oluşturmaktadır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

Doğal kayalık üzerine kurulan ve arsa parselasyonuna uygun, düşey tasarlanan evler içerisinde, bölgesel özellikten kaynaklanan kalın taş duvarlı ve düz damlı olmanın yanı sıra, kat aralarında dıştan taş merdivenle dama kadar bağlantının sağlandığı yapılar, eyvanlı ve avluludurlar. Genellikle, zemin katları, insan eliyle şekillendirilerek çok işlevli boyut kazandırılan doğal sığınaklar olup, üst katları daha özel ve tanımlanabilir konaklarla benzerliği ile dikkat çeken söz konusu köy evlerinin, aynı zamanda dışı kapalı ancak, sokak dokusunu da marjinal kullanımları ile Mardin merkezli geleneksel konut mimarisinin genel özelliklerini taşıdıkları gözlenmektedir. (Alioğlu, 2003)

1990 yılına kadar Mardin'in ilçesi olan Gercüş, yerleşim dokusu ve geleneksel konut mimarisinin oluşumun benzerliği açısından, Mardin merkezli çevre ve bölgelerle yakınlık göstermektedir. Aynı coğrafya ve kültürel etki ile biçimlenen evlerin oluşumundaki etmenlerde yine Mardin'in anıtsal konut mimarisi ile benzer karakterde olup, Diyarbakır ve Şanlıurfa yörelerinden bu bağlamda kısmen farklılık arz etmektedir.

Hasankeyf-Gercüş-Midyat arasında, zaman zaman kesintiye uğrayarak devam eden kayalık platformun kuşattığı köy yerleşimlerinin, buldukları coğrafi ağ itibarıyla, irtibatlı oldukları ve ev tasarımına kattıkları kaya oyuklarının, çevre köylere kadar bağlantılı bir şekilde uzandıkları gözlenmektedir. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

Yığma taş duvar üzerinde yükselen düşey katlı yapı kitlesiyle, sokak cephesini hareketlendiren evler; derin eyvanlı, damlı görünümüleriyle, bölgesel konut mimarisinin yapı geleneğini sürdürürler.

Kayalık üzerine kurulu taş evlerin sokak cephesi sağır tutulurken; sokak bağlantısının sağlandığı kabaltılar, evlerin diğer mimari elemanları gibi geometrik düzen önemsenmeden, daha ilkel, taşra üslubunda yapılmışlardır. Genellikle tek avlunun arkasında sıralanan eyvanla bağlantılı oda dizileri ile avlu yönünde daha belirgin ön cephe, merkezi yapı geleneğinin sürdürüldüğünü gösterirken, içe dönük yapı ve dıştan dik konumlu taş basamaklı merdivenlerle bağlantının sağlandığı teraslı ve düz damlı evlerin, geleneksel kent evlerinin önemli temsilcileri oldukları anlaşılmaktadır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

► Batman konut örneği,
Aydınlı Köyü Salih Çiftçi Evi. [3]

Düzgün sınırları olmayan arazi mülkiyeti, evlerin yan yana, dizeler halinde ve aralarında mesafe olmayacak şekilde yapılaşmasını gerektirmiştir; ancak, evlerin bitişik düzende oluşu, eyvanla sağlanan oda dizilimindeki bütünlüğü etkilememiştir.

Genelde güneye dönük yapılan evlerin bazen arazi yapısı gereği farklı tepeye de konumlandıkları görülebilmektedir. Gercüş ilçesine bağlı bulunan çok sayıda köyde, aynı durumun görülebileceği örneklerle karşılaşılabilir. Evlerin konumlanmasında ayrıca, seçkin sınıf konaklarının daha yüksek noktalara kuruldukları da gözlenmektedir. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

Mardin kent merkezli sokak dokusu gibi, Gercüş ve çevre köylerde de, geleneksel doku biçimlenişinin ana mimari elemanları aynıdır. Doğaya egemen bir düzen içerisinde, belli bir planlamaya sahip olmaksızın, dar ve organik dokuda gelişen sokaklarda, içe dönük; sokakla mesafeli ortak karakterli konutlar meydana getirilmiştir.

Ev ve sokak arasındaki hiyerarşik düzen gereği evler önce avluya, sonra sokağa açıldıkları gibi, kimi evler, yüksek duvarlar ve kabaltılarla, sokakla bir bütün oluşturmaktadır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

► Batman konut örneği, Yolağzı Köyü Hacı Abdurrahman Dursun Evi. [4]

Kot seviyesi giriş katına denk gelen evlerin bazılarının bodrum katı da mağara olup, evler bunun üzerine aile yapısı büyüdükçe katlar halinde gelişmiştir. İklim ve topografya gibi coğrafi etmenlerin yanı sıra, İslami kültürün de etkisiyle doğan yapı elemanlarının gerekliliği, bazı biçimlenmeleri kaçınılmaz kılmıştır.

Aile sahibinin zevki ve sosyal düzeyine göre büyük boyutlu tutulabilen evlerde, başlangıçta aynı katta yer alan yaşama alanları ve hizmet mekânları, zamanla üst kata çıkmakta veya her kata yayılmaktadır. Kent merkezlerinden farklı olarak, bodrum ve 1 veya giriş katlarına kaya mekânlarının da dâhil edildiği evlerde, plan alternatifleri sunmak kolay olmamakla beraber, eyvan ve avlu gibi birimlerin belirleyici olduğu tasarımda, bazısı asimetrik şemada gelişen evlerin genelde “U”, “I” veya “L” formunda olduğu örneklerle karşılaşılmaktadır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

► Gercüş Dereli Köyü Ramazan Yağız evi giriş kat ve birinci kat planı. [4]

Genellikle tek avlunun kuzeyine kurulan söz konusu köy evlerinin planını, avlu çevresinde sıralanan çok işlevli binaların değişik şemalardaki zengin çeşitlemeleri belirlemektedir. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

► Batman konut örneği, Yamanlar Köyü Hediye Kız Evi. [5]

Gercüş'te ailenin dünya görüşü, çeşitlenen yaşam biçimi ve yaşam yoğunluğunun yanı sıra, aşiretli toplum yapısının otoritesi sonucu doğan başodalı (selamlıklı) ve mahremiyet önemiyle haremlik veya benzer işlevli kapalı mekânlar konaklarda oluşturulmuştur.

Plan düzeni, odaların avlu çevrelerindeki konumları itibarıyla belirlenen evler, kalabalık aileleri barındıracak nitelikte olup, bu evlerde çok işlevli kullanım esnekliği sağlayan ayrıca mekânlar ortaya çıkmıştır. Günümüzde çekirdek ailenin tanımlanabilir oturma, yatma, mutfak gibi eylemlere hizmet ederek özelleşen mekânlar, geleneksel evlerde hala çok fonksiyonludur. Esnek kullanımlı mekânların müstemilatı da, yine ev sahibinin sosyal statüsünü açıklamaktadır. Genel kullanım şemasına uyum anlamında ise Türk-İslam aile yapısının mahremiyet anlayışı, ailenin toplumdaki yeri, günlük yaşantıdaki genelleşmiş özellikler, tüm bölge konutunun, tek bir başlık altında toplanabilmesine olanak tanır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

Odalar

Yaşam tarzının gerekliliğini karşılamak amacıyla düzenlenen odalar, fonksiyonlarına göre belirlenmektedirler. Kırsal bölgeye özgü tasarlanan mekânlar, dikdörtgen hacimler olup, Anadolu Türk Konut mimarisinden bilinen tüm elemanları kendinde barındırmaktadırlar. (Elden, 1968)

Kalabalık nüfuslu aile yapısı gereği odaların fonksiyonları kesin çizgilerle birbirinden ayrılmamakta ve gündüzleri yemek yenilen, oturma işlevli odalar, geceleri yüklük kullanılan yatak odasına dönüşmektedir. Anadolu Türk Evinin genel özelliği olarak, çok amaçlı kullanılan odalar, aynı zamanda mahremiyet anlayışı gereği içe dönük eğilim arz etmektedirler. (Kuban, 1995)

Birbirine yakın ölçülerdeki odalar, genelde dikdörtgen şemada olup, ev ihtiyacını karşılayacak kültürel donanıma sahiptir. Duvarların çeşitli yerlerine oluşturulan nişler ve duvar içi gömme dolaplar, farklı boyutlarda ve kesitlerdedirler. İhtiyaçları karşılamak üzere aynalık, çiçeklik, lambalık, mumluk, yüklük gibi kullanım amacına uygun isimler alan nişler, aynı zamanda odaların fonksiyonuna dair ipuçları sunmaktadır. Bazı odalarda ise diğerlerine nazaran daha büyük kesitli olup, gusülhane olarak kullanılan kapaklı dolaplar, duvar içerisine saklanmış durumdadır.

► Niş ve duvar içi gömme dolap örnekleri. [6]

Kent merkezlerindeki anıtsal konutların yazlık ve kışlık kanatları, köy evlerinde odalara indirgenmiştir. Tavanları çok yüksek olmadığı gibi, duvar içi ocakları bulunan ara kattaki odalar, kışlık olarak bilinmekte ve soğuk aylarda kullanılmaktadır.

► Duvar içi ocak örneği. [7]

Güneş alması düşünülerek genelde güneye dönük tasarlanan oda biçimlenmelerinde, gelenek ve dini normlar da etkin olmuştur. Evlerin, “haremlik”, “selamlık” gibi kesin çizgilerle ayrılmış bölümlerine rastlanmasa da, İslam geleneklerinin esas alınarak, kendi içinde belli bir düzen geliştiren evlerde, bazı bölümlerin bahsi geçen mekânlara ait işlev yüklendiği anlaşılmaktadır. (Alioğlu, 2003) Çeşitli odaları ve mutfak, kiler vb. hizmet birimleriyle, çekirdek bir ailenin ihtiyacını karşılayabilecek, bağımsız ev niteliğindeki odalar, aile bireyleri sayısına paralel artış gösterse de, yeni eklenen mekânlar, plan şemasında değişiklik oluşturmasına karşın, işlevsel anlamda, eski odaları tekrar eder. (Dalkılıç ve Aksulu, 2004)

Zamanla üst katlara geçilen odaların ilk yapıldıklarında giriş katlarında; evin diğer hizmet birimleriyle bir arada buldukları anlaşılmaktadır. Kent konaklarından farklı olarak, köy evlerinde kiler, mutfak görevini de üstlenmiştir. Genelde, giriş kat ve 1 veya ara katlarda yer alan mutfak ve kiler dışındaki diğer hizmet birimlerinden, ahırlar, giriş katta ve avlunun uzağında; bazen kaya oyukları içerisinde yer alırken, helalar, daha çok avlunun sokak köşelerine yapılmışlardır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

Avlular

Girişleri avlu vasıtasıyla sağlanan evlerde, Anadolu Türk Konut mimarisinden farklı olarak, sofa planının belirleyicisi ve merkezi yerine avlu ve eyvan önemli rol oynamaktadır. (Eldem, 1968)

Parselin özelliğine göre konumlanan avlular, giriş katlarındaki biçimlenmeyi de belirlemektedirler. Evlerin en çok kullanılan bölümlerinden olup, ev halkının zamanının önemli kısmını geçirdiği özel mekânlar olmakla beraber, avlular, bazen eve gelen misafirlerin ağırlandığı selamlık benzeri mekâna dönüşerek, çok fonksiyonlu birim mahiyetini de alırlar. (Alioğlu, 2003)

► Avlu örnekleri. [8], [9]

Eyvanlar

Yine Türk Sivil Mimarisinde, Orta Asya'nın İslam öncesi yapılarından beri köklü geleneğe sahip olan eyvanlar, bölge evlerinin de önemli tasarım unsuru olmuştur. Anadolu Türk Evinin sofa karşılığı alanı olarak, iklim farkı sebebiyle ortaya çıkan eyvanlar, bölge konutlarının önemli birimleridir. Çok işlevli eyvanlar, odaların yanlara gelişimindeki simetriyi sağladıkları gibi, sıcak yaz aylarında, dinlenme yeri olarak kullanılan, genelde beşik tonoz örtülü, yarı açık mekânlardır. (Dalkılıç ve Aksulu, 2004)

Kent merkezlerindeki anıtsal konaklardan, kır yerleşimlerinde geleneksel evlere kadar, geniş çaplı uygulama alanı bulan eyvanlar, aynı zamanda cephe çözümünde, üst kat odalarının monotonluğunu gideren başlıca elemanlardır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

► Eyvan örneği. [10]

Malzeme ve Yapım Teknikleri

Bölgesel karakterin belirleyici unsuru olarak köy evlerinde kullanılan başlıca malzeme, moloz taş ve cas harcıdır. Yerel malzeme ve üslupta yapılan evlerin yığma yapım tekniğindeki duvarlarında, ara dolgusu cas harcı olmak üzere, ana malzeme bazen kaba yonu taş olup, avlu zeminleri genelde casla sıvalıdır.

► Geleneksel Batman ev örneği. [11]

Oda zeminlerinde de uygulanan cas harcın dışında bazen sıkıştırılmış toprak; tavan ve damlar ise kavak ağacından ahşap kalasların yatay dizilimi üzerine palamut ve benzeri meşe ağaçlarıyla örtülerek, toprakla dolgulanmış ve sıvanmıştır. Ahşap malzemenen kapı, pencere ve dolap doğramaları ile dış kapı kanatlarında faydalanılmıştır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

► Geleneksel Batman ev örneği. [13]

Tamamı düz damlı evlerde, damdaki toprak sıvanın yağmur sonrası yumuşaması dolayısıyla silindirik taşla presleme yöntemi, günümüzde dahi sürdürülmektedir. Kayrak taşının kullanıldığı sınırlı sayıda anıtsal yapı dışında, evlerin avlu zeminleri casla kaplı olup, bazı avlularda doğal zemin kullanılmıştır.

Yığma sistemde yapılan evlerin ilçe merkezindeki sınırlı konaklarında, iskelet yapım tekniği de uygulanarak yüzeylerde düzgün kesme taş, aralarda dolgu duvar örgü tekniğinden yararlanılmıştır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

Daha önce ilçe merkezindeki birkaç ev dışında, bölgenin anıtsal konaklarında çok amaçlı kullanım yeri olan terasın yerini, köy evlerinde dam almıştır. (Eser, Fataha ve Koyun, 2014)

► Toprak dam örneği. [14]

SONUÇ

Köy yerleşimlerinin topografik durumu, kayalık kitleler üzerine yapılan taş yapı kurgusuyla, homojen bir doku oluşturur. Ancak, ne yazık ki, günümüze kadar kullanılmanın vermiş olduğu asli yapıyla uyuşmayan eklemelerden oluşan bozulmaların yanı sıra, çoğu bugün kullanılmaz haldeki evlerin topluca terk edilişi, tarihi bir dokunun silinmesine neden olmaktadır. (Eser, Fataha, ve Koyun, 2014)

Aile sahibinin zevki ve sosyal düzeyine göre evlerin büyüklükleri değişmekte olup, arazi koşullarına göre biçimlenmiş ve eyvan ile avlu gibi birimlerin belirleyici olduğu tasarımlarda plan tipolojisi 'U', 'I' ve 'L' formunda şekillenmiştir. Fiziksel çevre koşulları konutların yerleşimini belirlemede etken olmuş ve genelde güneşe dönük şekilde konutlar yapılaşmıştır.

Arazi yapısına uygun avlu çerçevesinde sıralanan birimlerle kalabalık ailelerin yaşamasına uygun olan avlu, eyvan, kiler, mutfak gibi çok fonksiyonlu hizmet birimleri zamanla zemin kattan, üst katlara çıkmıştır.

Bölgenin dokusunu belirleyen köy evlerinde yerel malzeme olan moloz taş ve cas harcı kullanılmıştır. Duvarlarda yığma yapı tekniği uygulanmış moloz taş arası cas harcı ile az sayıda da olsa kaba yonu taş üzeri cas sıva kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

- Batman İl Kültür Turizm Müdürlüğü web sitesi, <https://batman.ktb.gov.tr/TR-56577/tarihce.html>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- Batman İl Kültür Turizm Müdürlüğü web sitesi, <https://batman.ktb.gov.tr/TR-56576/cografya.html>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- Eser, M.A., Fataha, E.B. ve Koyun, G., (2014). Uluslararası Katılımlı XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Ekim 2012, Sivas.
- Kuban, D., (1995). Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Alioğlu, E. Füsün., (2003). Mardin, Şehir Dokusu ve Evler. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Eldem, S.Hakkı,(1968). Türk Evi Plan Tipleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Dalkılıç, N. ve Aksulu I., (2004). Midyat Geleneksel Kent Dokusu ve Evleri Üzerine Bir İnceleme, Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi, Ankara.

Görseller;

- [1] Batman Valiliği web sitesi, Erişim Tarihi: Ocak 2008.
- [2] Eser, M.A., Fataha, E.B. ve Koyun, G., (2014). Uluslararası Katılımlı XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Ekim 2012, Sivas.
- [3] Batman İli Kültür Envanteri, http://www.batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-aydinli_koyu_salih_ciftci_evi-225.aspx?vid=38a, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [4] Batman İli Kültür Envanteri, http://www.batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-yolagzi_koyu_haci_abdurrahman_dursun_evi-240.aspx?vid=f53, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [5] http://www.batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-yamanlar_koyu_hediye_kizar_evi-236.aspx?vid=61a, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [6] Batman İli Kültür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-gercus_merkez_mehmet_ali_guner_evi-515.aspx?vid=a61, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [7] Batman İli Kültür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-kirkat_koyu_suleyman_avci_evi-233.aspx?vid=542, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [8] Batman İli Kültür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-karakoy_abdulselam_turan_evi-322.aspx?vid=7c6, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [9] Batman İli Kültür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-aydinli_koyu_salih_ciftci_evi-225.aspx?vid=38a, Erişim Tarihi: Şubat 2022.

- [10] Batman İli Kùltür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-ulas_koyu_ibrahim_gunes_evi-615.aspx?vid=4d1, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [11] Batman İli Kùltür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-ulas_koyu_mehmet_serif_simsek_evi-616.aspx?vid=0ca, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [12] Batman İli Kùltür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-tosunpinar_koyu_zeki_uygan_evi-494.aspx?vid=3bc, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [13] Batman İli Kùltür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-ulas_koyu_garbiye_simsek_evi-614.aspx?vid=ddf, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [14] Batman İli Kùltür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-ulas_koyu_garbiye_simsek_evi-614.aspx?vid=ddf, Erişim Tarihi: Şubat 2022.

**YÖRESEL MİMARİ
ÖZELLİKLERE UYGUN
BATMAN KONUT PROJELERİ**

Bakanlığımızca ülke genelinde bir hassasiyet ve farkındalık oluşturmak amacıyla geleneksel dokuya aykırı yapılaşmanın önüne geçebilmek için yöre halkının ihtiyaçları, yaşam koşulları ve alışkanlıkları göz önünde bulundurularak; geleneksel konutlardaki plan şemaları, mekânsal kullanım ihtiyaçları, yerel malzemelerin tespiti ile örnek, güvenli, sağlıklı ve ekonomik mimari projeleri hayata geçirmek amaçlanmaktadır.

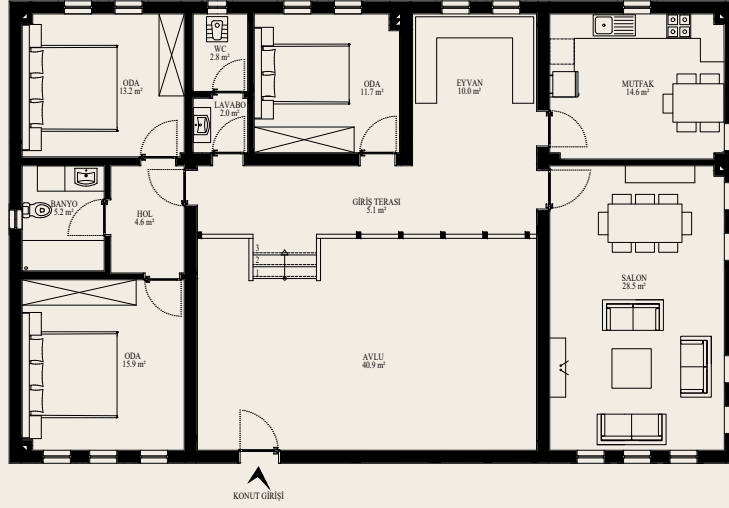
Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Batman ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun (3 adet) tip konut, (1 adet) köy konağı projesi elde edilmiştir. Yapılan tasarım faaliyetleri, günümüz şartlarına, güncel sanat ve fen kurallarına uygun ve güncel mevzuat çerçevesinde yapılmıştır. (İmar Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye Deprem Yönetmeliği, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik, 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği, Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gerekleri)

Fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yaşatılması bağlamında, yeni yapı teknolojileri ile geleneksel yapı tekniklerinin yorumlanarak geçmiş ve gelecek karşılaştırıldığında; içe dönük yaşamın dışa dönük hale dönüşmesi ile evlerin alt katlarının görüntüsü değişmiştir. Kırsal geçim kaynaklarında azalma ile evlerde yer alan ocak, tandır, işevi gibi mekânların yerini, modern mutfaklar almıştır. Yönetmelikler ve mevzuatlar beraberinde bazı standartlar getirmiştir. Plana bağlı mülkiyet sınırları sebebi ile organik sokak ve mahalle görüntüsüne göre biçimlenen evlerin silüetinde değişim olmuştur. Ayrıca aile genişliğinin değişimi ve nüfusun artması ile evlerde küçülmeye gidilmiş, ekonomik nedenler ile iki katlı evler yerini tek kat evlere bırakmıştır. Ahşap, kerpiç ve taş yapı tekniğinin yerini betonarmenin alması ile evlerin karakterleri de değişmiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin getirdiği plan şemaları, günümüz mekân kullanım tercihleriyle entegre edilmeye çalışılırken mimari açıdan bazı kaçınılmaz değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber, konutlar yerel kültürle uyum içinde tasarlanmıştır. Rehber niteliğinde olan bu çalışma ile ülkemizde yöresel mimariye olan ilgi ve hassasiyetin artırılması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda Batman ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun konut projelerinde yapı sistemi betonarme karkastır. Dış cephede doğal taş kaplama ve/veya belirtilen yerlerde doğal taş bezeme, kapı ve pencerelerde emprenye ahşap malzeme kullanılmış, çatılar teras çatı olarak yöreye uygun tercih edilmiştir.

TİP - 1

Toplam: 144.55 m²ZEMİN KAT PLANI : 144.55 m²

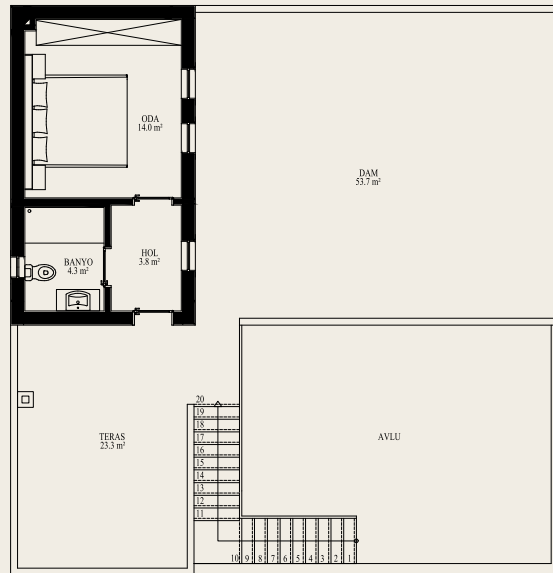
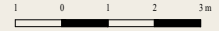

TİP - 2

Toplam: 134.90 m²

ZEMİN KAT PLANI : 106.90 m²

1. KAT PLANI : 28.00 m²

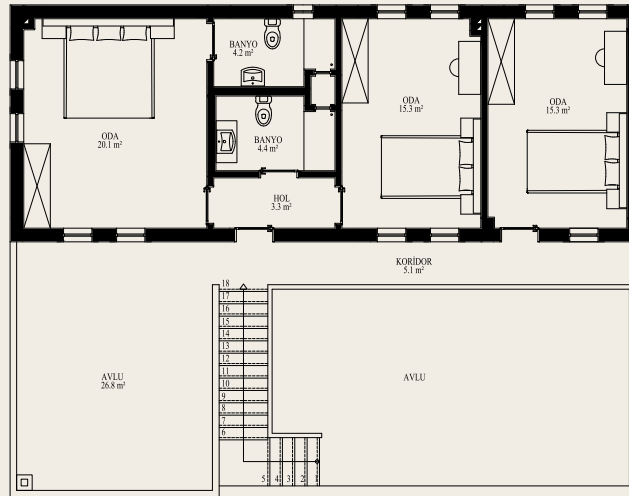

TİP - 3

Toplam: 177.78 m²

ZEMİN KAT PLANI : 102.52 m²

1. KAT PLANI : 75.26 m²

BİNGÖL

Bingöl ili Doğu Anadolu Bölgesinde yer alır. Doğusunda Muş, kuzeyinde Erzurum ve Erzincan, Batısında Tunceli ve Elazığ, Güneyinde ise Diyarbakır yer almaktadır. (Bingöl İl Kültür Turizm Müdürlüğü web sitesi)

► Bingöl'ün Türkiye'deki konumu

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Yukarı Fırat bölümünde yer alan, oldukça zengin kültürel geçmişe sahip olan Bingöl ilinin topraklarında pek çok uygarlığın izlerine rastlamak mümkündür. MÖ 4000-5000 yıllarına kadar inen zengin tarihsel geçmişiyle Bingöl ve çevresi; Urartular, Asurlar, Hititler, Persler, Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılar gibi birçok devletin hâkimiyet alanı içerisinde yer almasından dolayı tarih kokan bir coğrafyaya sahiptir.

Merkez ilçeden ziyade ilin en eski beldeleri olan Genç ve Kiğı, ilin tarihsel birikimlerini bünyelerinde taşımaktadır. İslam öncesi eserlerin bölgede etkin oldukları bilinen Urartular, Medler, Persler ve Romalılarından kaldıkları belirtilmektedir. (Bingöl Valiliği web sitesi)

► 1960' larda Bingöl. [1]

İl sınırları içinde arazi oldukça engebeli ve yüksek olup, denizden yüksekliği 1250 metreyi aşar. Dağlar ve tepelik alanlar çok geniş bir yer kaplar. Bingöl dağlarının yapısında genellikle bazalt ve andezitler bulunur. Kuzey-Batı Güney-Doğu yönünde uzanan Bingöl dağlarının kuzey yamaçları hafif eğimli olduğu halde güney kesimleri oldukça sarpıtır.

► Bingöl genel görünümü. [2]

Kuzeyden sokulan nemli-serin hava kütlelerine açık olması ve yükselti faktörü sebebiyle Bingöl ve çevresi yazları sıcak, kışları soğuk geçmektedir. (Bingöl Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü web sitesi)

Mimari Yapılanma

Bingöl ve çevresi Türkiye'nin en aktif jeolojik unsurlarından biri olan Doğu Anadolu fay hattı üzerinde bulunmaktadır. (Tonbul,1990) Bingöl kent merkezi Ülkemizde bulunan ve dünyadaki en tehlikeli fay hattı olarak bilinen Kuzey Anadolu Fayı' nında etkisinde olmasından dolayı deprem tehlikesi yönünden 1.derece riskli bölge olarak bilinmektedir. (Seymen ve Aydın, 1972)

Cumhuriyet tarihi itibari ile Bingöl ilinde 6 (altı) büyük deprem meydana gelmiş ve il, ilçe ve köy bazında bölgenin yöresel kimliğini yansıtacak birçok yapı yıkılmıştır.

Bingöl ili sınırları içerisinde yer alan köyler aynı il sınırı içinde olsa dahi farklı yapım teknikleri ve plan tipolojilerine sahiptir. Bu bağlamda iki farklı yapım tekniği Bingöl Kültür Envanterinde yer alan Adaklı İlçesi Sait Yazıcı Evi ve Yedisu İlçesi Kaşıklı Köyü Konağı ile Alagöz Köyü yerleşkesindeki yapılar üzerinden anlatılacaktır.

Adaklı İlçesi Sait Yazıcı Evi

Köyün dış kenarında, tescilli Bağlarpınarı Camisi'nin kuzeyindedir. İki katlı, düzgün kesme taş bir yapıdır. Alt katın iç bölümü duvarlara bitişik dört yarım sütun ve ortada bulunan 4 sütunla üç nefe (bölüme) ayrılmış olup han görüntüsüne sahiptir. (Bingöl Kültür Envanteri)

► Sait Yazıcı Evi dış görünümü. [3]

Girişi güney cepheden olup güney ve batı duvarların üst kısmında kemerli, 2'şerden toplam dört pencere vardır. Tavanı ahşap hatıllarla kapatılmıştır. Yapıya sonradan ilaveler yapılmıştır. Doğu kısmındaki ilaveler yeni malzemelerle olduğu için özgün yapıyı bozmuştur. Yapım yılı kesin olarak bilinmemektedir. (Bingöl Kültür Envanteri)

► Sait Yazıcı Evi içte kemer ve sütunlar. [3], [4]

Dıştan tamamen düzgün kesme taş olan yapı, içte kemer ve sütunları düzgün kesme taştan, diğer kısımlar ise yonu taştan yapılmıştır. Birinci kat ile üst kat dıştan yatay silmeli bir profille ayrılmıştır. Yapı kırma çatı ile örtülmüştür. (Bingöl Kültür Envanteri)

Yedisu İlçesi Kaşıklı Köyü Konağı

Yedisu İlçesine bağlı Kaşıklı köyünde bulunan ve kesin olarak yapıldığı tarih bilinmemekle birlikte 300 yıllık olduğu tahmin edilen tarihi Nazım Ağa Konağı, iki katlı (Z+1), batı ve kuzey cepheleri düzgün kesme taştan yapılmış düz toprak örtülüdür. (Bingöl İl Tanıtım Rehberi, 2015)

Giriş kapısı cephenin ortasında, damda kemerle sonlanan bir açıklıkta yer alır. Çift kanatlıdır. Konak simetrik bir anlayışta ele alınmıştır. Kapı yanlarında mumluk olarak bırakılan karşılıklı iki küçük niş vardır. Alt katta sağ ve solda üçer adet küçük mazgal pencere vardır. Üst katta ise kuzeybatıya bakan cephede 6 pencere bulunur. (Bingöl Kültür Envanteri)

► Kaşıklı Köyü Konağı dış görünümü. [3]

Girişte geniş bir holden taş merdivenle üst kata çıkılır. Giriş içe çekilip köşe odalar dışarı alınmış ve kapı önü eyvan havası kazanmıştır. Dış cephe ortasındaki çelen taşları, yatay silmeli ve dışa çıkıntılı yapılmıştır. Kapının üstünde, sağ ve solunda ve yan cephede, her katta üçer pencere vardır. Güney cephesine yine düzgün kesme taştan yapılmış, aynı yükseklikte, 1972 yılında büyük kısmı yenilenen başka bir ev bulunmaktadır. Üst kat güneybatı oda, konağın bitişiğindeki aynı biçimde inşa edilmiş yeni eve bağlanmıştır. Tavanlar ahşap hatıl ve ağaç dallarının değişik bir tarzda dizilmesiyle oluşturulmuştur. (Bingöl Kültür Envanteri)

Dış cephe ortasında çelen taşları yatay silmeli ve dışa çıkıntılı yapılarak cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. (Bingöl İl Tanıtım Rehberi, 2015)

► Kaşıklı Köyü Konağı dış görünümü. [3]

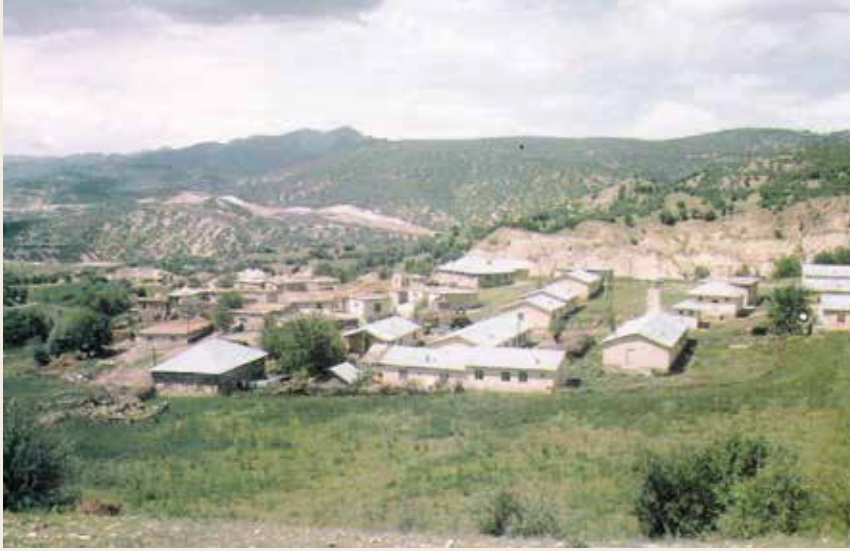

Kiğı İlçesi Alagöz Köyü

Alagöz köyü Bingöl İlinin Kiğı ilçesine bağlı bir köydür. Bölge karasal iklim altındadır. Yazları serin, kışları ise uzun ve serttir. İklim verilerinin halkın kendi yaptığı konutların biçimlenmesini etkilediği görülmüştür.

Evlerin güneye ve arazi şekillenmesi dolayısıyla güneyin uygun olmadığı durumlarda ise batıya yönlendiği görülmüştür. (Dağıstanlı, 2007)

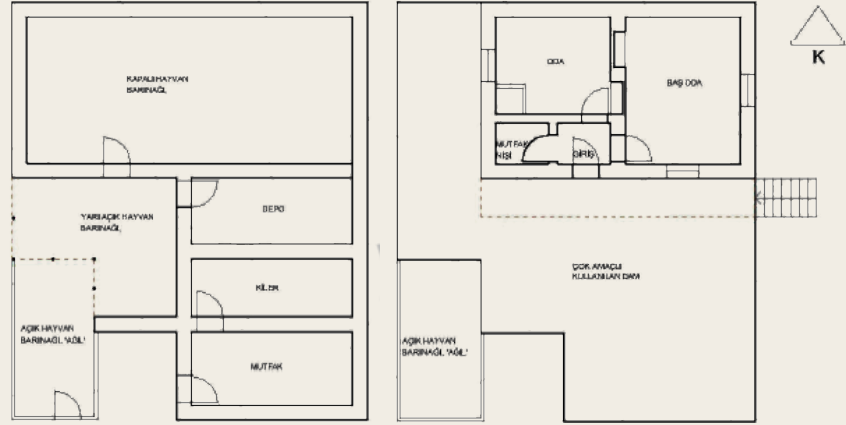

► Alagöz Köyü, 2001 yılı fotoğrafı. [5]

Konutların bazıları eğim dolayısıyla iki kat sayılabilecek teras ev şeklinde yapılmışlardır. Bu nedenle, katlar arası bağlantı dışarıdan sağlanmaktadır. Üst katta, yaşama birimleri, alt katta ise mutfak, kiler, depo, odunluk ve hayvan barınakları bulunmaktadır. Mutfak ışık alması için ön cephede, hayvan barınakları ise toprağa gömülü kısımda yer almaktadır. Alt katın damı, evin giriş terası olarak kullanılmaktadır. (Dağıstanlı, 2007)

- Nurettin Apatarkan evi bodrum kat ve üst kat planları. [5]

Arsa şekli ve boyutu nedeniyle teras evler gibi geniş alana yayılamamış bazı konutların, tek katlı olduğu gözlemlenmiştir. (Dağıstanlı, 2007)

- Nurettin Apatarkan evi (eğime oturmuş iki katlı teraslı ev örneği). [5]

Yığma olarak inşa edilmiş yapılarda, taş ve ahşap kullanılmıştır. Taş temelde ve duvarlarda, ahşap ise hatıl olarak duvarlarda, tavanlarda, pencere ve kapılarda kullanılmıştır. Konutların çatıları yoktur, damlar ise genellikle su geçirgenliği az olan killi toprak ile örtülmüştür.

► Tek katlı ev örnekleri. [5]

Bir çok konut 1968 ve 2003 Bingöl depremlerinde hasar almış, bir kısmı kendisi yıkılmış bir kısmı ise hasarlı olması nedeniyle 2006 yılında devlet yetkililerince boşaltılarak yıkılmıştır. Bu nedenle konutlar yıkıntı halindedir. Yapıların çoğunlukla üst katları yıkılmış, alt katları ise hayvan barınağı olarak kullanılmaya devam edilmektedir. (Dağıstanlı, 2007)

İklim verilerinin halkın kendi yaptığı konutların biçimlenmesini etkilediği görülmüştür. Geleneksel mimarlık ürünlerinin güneye ve arazi şekillenmesi dolayısıyla güneyin uygun olmadığı durumlarda ise batıya yönlendirildiği görülmüştür. Özellikle, yaşama ait birçok işlevi içinde barındıran çok amaçlı oda güneye konumlandırılmış, kış aylarında yatay gelen güneşi içeri almak amaçlanmıştır.

Soğuk nedeniyle bazı evler iç sofalıdır. Uzun geçen kış aylarında en iyi şekilde yalıtımı sağlamak amacıyla küçük olan pencere boyutlarının kuzeyde iyice küçüldüğü, bazen tamamen kaldırıldığı gözlemlenmiştir. Kuzey rüzgârlarına ve bununla gelen kar fırtınalarına karşı, girişin kuzeyde olmamasına özen gösterilmiştir. Çünkü fırtınalarla gelen kar, evin girişini kapatabilecek boyutlara erişebilmektedir. (Dağıstanlı, 2007)

Geleneksel yapıların topografyayla tam bir uyum içinde olduğu ve arazi ile bütünleştiği, doğal dengeyi bozmayacak şekilde teraslamalar yapıldığı görülmüştür. Yapıların eğimli bir araziye kurulmuş olması, yağış alan bu bölgede su birikmesi ve drenaj sorunlarını ortadan kaldırmıştır. Teraslı evlerde, toprağa gömülü alt katın ön cephesinin mutfak olarak tasarlandığı, ışık almayan arka kısımların ise hayvan barınağı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Alt katın çatısı ise teras olarak kullanılmakta, böylece eğimli arazide kurulan köyde, çeşitli işlerin yapımına olanak sağlayan geniş düz alanlar elde edilmektedir.

Bölgede en çok bulunan malzeme taştır. Taşın kolay elde edilmesi ve ucuz olması nedeniyle ana malzeme olarak tercih edilmiş, taş yığma yapılar yapılmıştır. Ancak taşın yanında kapılarda, pencerelerde, tavanlarda ve hatıl olarak duvarlarda ahşap kullanılmıştır.

► Ahşap ve taşın birlikte kullanımı. [5]

Taş ile yapılan duvarlar yüksek düzeyde yalıtım sağlamaktadır. Kalın taş duvarlarda ısı kaybının fazla olmaması, kışın ağır geçtiği bölgede önemlidir. Yaz aylarında ise sığağı içeri almayan taş duvarlar, mekânların serin olmasını bu da özellikle mutfaklarda hayvansal besin ürünlerinin uzun süre bozulmadan saklanabilmesini sağlamaktadır. (Dağıstanlı, 2007)

SONUÇ

Geleneksel konutlar, iklimsel çevre verileri (sıcaklık, rüzgâr, yön, vb.) dikkate alınarak biçimlenmiştir. Kolay ulaşılabilir doğal bir malzeme olan taş evlerin büyük kısmının yapımında kullanılmış, ayrıca taşın kullanılması Soğuk bir iklim kuşağında olan bölgenin evlerin yalıtımına katkı sağlamıştır. Evlerin yapımında kullanılan malzeme bölge bölge değişmekte, düzgün kesme taş ve moloz taş olmak üzere iki farklı taş kullanılmaktadır.

Kiğı İlçesi, Alagöz Köyü yerleşkesindeki konut örneklerinde taş duvarların içerisine moloz taşları birleştirici ahşap kirişlemeler yapılmış ve ahşap çatı, pencere yapımında kullanılmıştır. Köydeki geleneksel konutların topografyayla tam bir uyum içinde olduğu, arazi ile bütünleştiği, doğal dengeyi bozmayacak şekilde teraslamalar yapılarak yerleştiği tespit edilmiş olup teraslamalar kullanım açısından büyük avantajlar sağlamıştır.

Bingöl'de geleneksel konutlar, yasama biçimi ve temel ihtiyaçlar doğrultusunda biçimlenmişlerdir. Mekânlar ve mekânlar arasındaki ilişkiler bu çerçevede belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Bingöl İl Kültür Turizm Müdürlüğü web sitesi, <https://bingol.ktb.gov.tr/TR-56989/ilin-cografi-konumu.html>, Erişim Tarihi: Şubat 2022
- Bingöl Valiliği web sitesi, <http://www.bingol.gov.tr/tarihcesi>, Erişim Tarihi: Şubat 2022
- Bingöl Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı web sitesi, <https://bingol.csb.gov.tr/cografi-durumu-i-1393>, Erişim Tarihi: Şubat 2022
- Tonbul, S., (1990). Bingöl Ovası ve Çevresinin Jeomorfolojisi ve Gelişimi, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Ankara.
- Seymen, E. ve Aydın, A., (1972). Bingöl Deprem Fayı ve Bunun Kuzey Anadolu Fay Zonu İle İlişkisi, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/598600>, Erişim Tarihi: Şubat 2022
- Bingöl Kültür Envanteri, <https://bingol.ktb.gov.tr/Eklen-ti/68077,bingol-kultur-envanteripdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: Şubat 2022
- Bingöl İl Tanıtım Rehberi, 2015, Bingöl Valiliği, Malatya.
- Dağıstanlı, K. (2007). Mimarsız Mimarlık ve Bingöl, Kiğı, Alagöz Köyü Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Görseller;

•[1]<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=113172&start=5>, Erişim Tarihi: Şubat 2022

•[2]http://wowturkey.com/t.php?p=/tr482/mesutguven_P7014309.jpg, Erişim Tarihi: Şubat 2022

•[3] Bingöl Kültür Envanteri, <https://bingol.ktb.gov.tr/Eklen-ti/68077,bingol-kultur-envanteripdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: Şubat 2022

•[4]<http://www.haberkaos.com/bingol-sait-yazici-evi/>, Erişim Tarihi: Şubat 2022

•[5] Dağistanlı, K. (2007). Mimarsız Mimarlık ve Bingöl, Kiğı, Alagöz Köyü Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

**YÖRESEL MİMARİ
ÖZELLİKLERE UYGUN
BİNGÖL KONUT PROJELERİ**

Bakanlığımızca ülke genelinde bir hassasiyet ve farkındalık oluşturmak amacıyla geleneksel dokuya aykırı yapılaşmanın önüne geçebilmek için yöre halkının ihtiyaçları, yaşam koşulları ve alışkanlıkları göz önünde bulundurularak; geleneksel konutlardaki plan şemaları, mekânsal kullanım ihtiyaçları, yerel malzemelerin tespiti ile örnek, güvenli, sağlıklı ve ekonomik mimari projeleri hayata geçirmek amaçlanmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Bingöl ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun (3 adet) tip konut, (1 adet) köy konağı projesi elde edilmiştir. Yapılan tasarım faaliyetleri, günümüz şartlarına, güncel sanat ve fen kurallarına uygun ve güncel mevzuat çerçevesinde yapılmıştır. (İmar Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye Deprem Yönetmeliği, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik, 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği, Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere)

Fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yaşatılması bağlamında, yeni yapı teknolojileri ile geleneksel yapı tekniklerinin yorumlanarak geçmiş ve gelecek karşılaştırıldığında; içe dönük yaşamın dışa dönük hale dönüşmesi ile evlerin alt katlarının görüntüsü değişmiştir. Kırsal geçim kaynaklarında azalma ile evlerde yer alan ocak, tandır, işevi gibi mekânların yerini, modern mutfaklar almıştır. Yönetmelikler ve mevzuatlar beraberinde bazı standartlar getirmiştir. Plana bağlı mülkiyet sınırları sebebi ile organik sokak ve mahalle görüntüsüne göre biçimlenen evlerin silüetinde değişim olmuştur. Ayrıca aile genişliğinin değişimi ve nüfusun artması ile evlerde küçülmeye gidilmiş, ekonomik nedenler ile iki katlı evler yerini tek kat evlere bırakmıştır. Ahşap, kerpiç ve taş yapı tekniğinin yerini betonarmenin alması ile evlerin karakterleri de değişmiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin getirdiği plan şemaları, günümüz mekân kullanım tercihleriyle entegre edilmeye çalışılırken mimari açıdan bazı kaçınılmaz değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber, konutlar yerel kültürle uyum içinde tasarlanmıştır. Rehber niteliğinde olan bu çalışma ile ülkemizde yöresel mimariye olan ilgi ve hassasiyetin artırılması amaçlanmıştır.

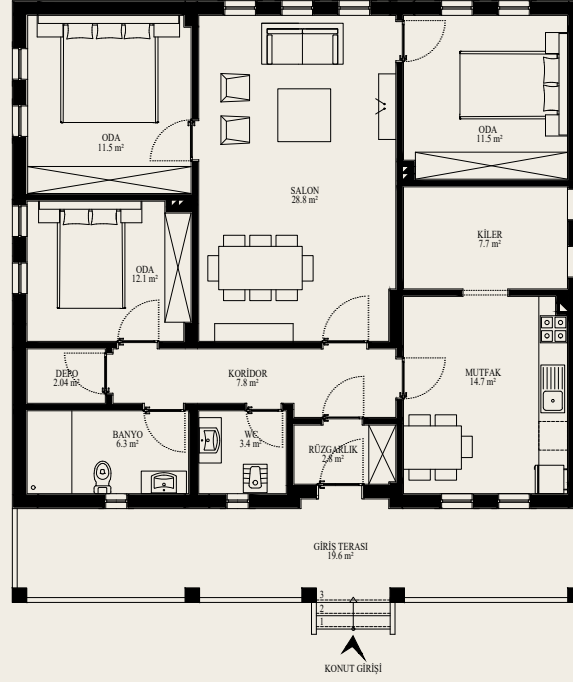
Bu kapsamda Bingöl ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun konut projelerinde yapı sistemi betonarme karkastır. Dış cephede doğal taş kaplama, kapı ve pencerelerde ahşap doğrama, çatılarda alaturka kiremit kullanılmıştır.

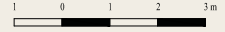

TİP - 1

Toplam: 125.76 m²

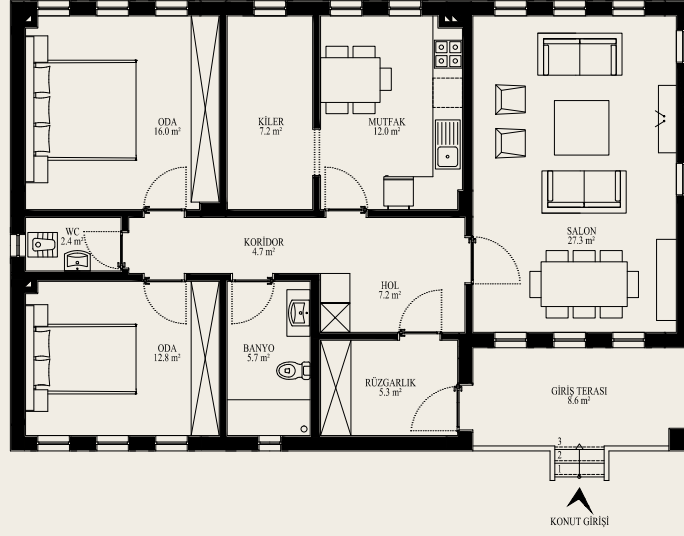

ZEMİN KAT PLANI : 125.76 m²

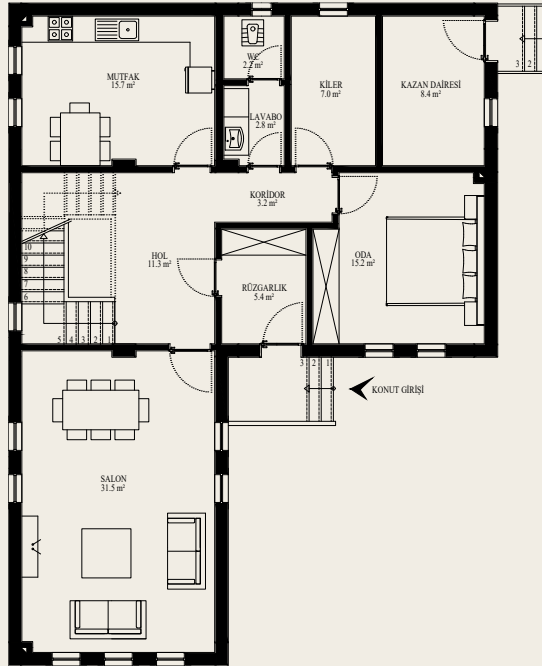
TİP - 2

Toplam: 116.23 m²ZEMİN KAT PLANI : 116.23 m²

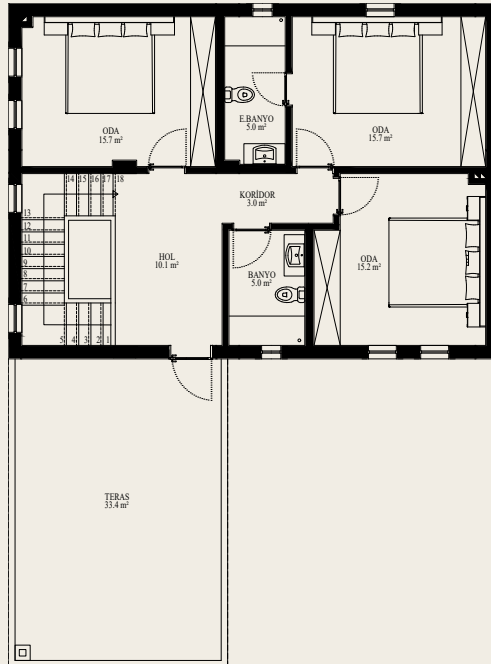

TİP - 3

Toplam: 217.07 m²

ZEMİN KAT PLANI : 126.35 m²

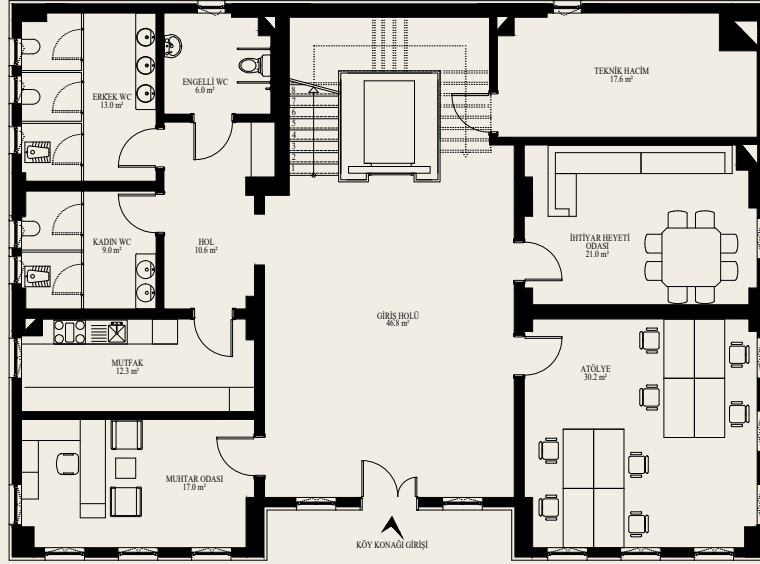
1. KAT PLANI : 90.72 m²

TİP - 4

Toplam: 460.80 m²

ZEMİN KAT PLANI : 230.40 m²

1. KAT PLANI : 230.40 m²

BOLU

Bolu, Batı Karadeniz Bölgesinde, İç Anadolu Bölgesiyle birleşen noktada yer alır. Bolu ilinin kuzeyinde Zonguldak, batısında Sakarya ve Düzce, doğusunda Çankırı ve Karabük, güneyinde Ankara, güney batısında Eskişehir ve Bilecik bulunmaktadır.

► Bolu'nun Türkiye'deki konumu.

M.Ö. 1200'lü yıllarda bütün Hitit toprakları gibi Bolu da Friglerin elindeydi. M.Ö. 6. asırda Persler bölgeye hâkim oldular. M.Ö. 336'da Büyük İskender Persleri yenerek Anadolu'nun birçok yeri gibi Bolu'yu da ele geçirdi. Büyük İskender'in ölümü üzerine Makedonya yıkılınca Bolu bölgesinde Bitinya Krallığı kuruldu.

Yazılı belgeler, o dönemlerden kalan arkeolojik eserler ve tarih kaynaklarına göre, Trak göçleri sonunda Sakarya ve Filyos Nehrinin yayı içine yerleşen halk "Bithyn" ismi ile anılıyordu. Bu yüzden Bolu'nun da içinde bulunduğu Kuzeybatı Anadolu'ya "Bithynia" denilmiştir. Bithynler tarafından Salonia Campus denilen Bolu Ovası ve çevresinin adı Romalılar tarafından "Claudio Polis" olarak değiştirilmiştir. Bolu isminin de "Polis"ten geldiği sanılmaktadır.

Üç tepe üzerinde kurulmuş olan şehir içte ve dışta surlara sahipti. Şehrin kuzeyinde Halı Hisarı bölgesinde bu surların kalıntıları görülebilmektedir. 1071 Malazgirt zaferinden sonra batıya yayılan Türkmenler 3 yıl sonra Bolu'ya yerleştiler. Selçuklu Devleti'nin komutanları Artuk, Tutuk, Danişmend, Karateki ve Saltuk Beyler Süleyman Şah'ın emrinde İstanbul sınırına dayandılar. Bu akınlar sırasında Bolu, Horasanlı Aslahaddin tarafından fethedilmiştir.

Bolu Yöresine Osmanlı akını ilk kez Osman Gazi tarafından başlatılmıştır. Bolu yöresinin tümüyle fethedilmesi ise Orhan Gazi döneminin ilk yıllarına (1324 - 1326) rastlar. Bir başka rivayete göre Osmanlılar zamanında bölgede, bol olarak Uluğ - Alim olması nedeniyle önceleri "Bol Uluğ", zamanla yöre "BOLU" olarak isimlendirilmiştir. Yıldırım Beyazid'in ölümü ile başlayan şehzadeler savaşına Bolu, birçok kez sahne oldu.

Bolu, Ankara Savaşı sonrası Timur'un talan ettiği bölgelerin dışında kaldığı gibi, bu tehlike bitinceye kadar, Osmanlı Devleti'nin 2. kurucusu sayılan Çelebi Mehmet'i de Kızık Yaylasında barındıran belde olmuştur. Çelebi Mehmet'in Osmanlı Devleti'nin birliğini sağlamasından sonra ise Bolu, düzenli bir yönetime kavuştu. 1324 - 1692 yılları arasında Bolu, 36 kazası olan bir sancak beyliği idi. XVI. Yüzyılda Bolu, ikinci derece Şehzade sancaklarından biri oldu. 2. Bayezit döneminde Şehzade Süleyman (Kanuni) buraya atandı.

1683-1792 yılları arasında Bolu, Voyvodalıkla yönetildi. II. Mahmut zamanında ise Mutasarrıflığa dönüştürüldü. (1811) Tanzimat sonrası Bolu; Kastamonu eyaletine bağlandı (1864). 1909 yılında ise tekrar Mutasarrıflığa dönüştürüldü. Mondros Mütarekesi'nin yürürlüğe girmesi ve İzmir'in işgal edilmesinin ardından Bolu yöresinde ilk Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Gerede'de örgütlendi.

Bolu 1. Dünya Savaşı'nda ve sonrasında düşman işgaline uğramadı fakat maddi zarar gördü. Mustafa Kemal Paşa önderliğinde yapılan milli mücadele dönemlerinin sonunda Bolu, 10 Ekim 1923'de Mutasarrıflık devrini tamamladı ve vilayet haline getirildi.(Türkiye Kültür Portalı web sitesi)

► 1970' lerde Bolu. [1]

Bolu'nun iklimi deniz iklimi ile iç Anadolu'nun kara (bozkır) iklimi arasında bir geçiş alanıdır. Her iki iklimin tesiri de vardır. Karadeniz kenarındaki yerlerde yazlar serin ve kışlar ılık geçer. Yaz ve kış arasında fark azdır. İç kısımlarda ise yaz ve kış arasındaki sıcaklık farkı çok fazladır. Hatta gece ile gündüz arasında büyük ısı farkı vardır. Bu kısımda kışlar soğuk ve kar yağışlıdır.

Bolu'nun yarısından fazlası ormanlıktır. Ormanların arazi içindeki oranı % 55'e yaklaşmaktadır. Ormanlar kestane, kayın, kavak, defne, ıhlamur, dışbudak, karaağaç, gürgen, meşe ve 1200 metreden sonra çam ağaçları ile çok zengin ağaç türlerine sahiptir. (Coğrafya Dünyası web sitesi)

Mimari Yapılanma

Konut mimarisi tarih boyunca kendine özgü bir gelişim çizgisi izlemiştir. Türk evi en başarılı gelişmeyi 17 ve 18.yy'da göstermiştir. (Eldem, 1963) Osmanlının yıkılma dönemi olan 19.yy' da ev mimarisindeki gelişme devam etmiştir. (Akın, 1997)

Türk ev mimarisinin gelişmesiyle çeşitli plan tiplerinin oluşmaya başladığı görülür. S.H.Eldem'e göre: "Türk ev mimarisinde sofasız, iç sofalı, orta sofalı ve dış sofalı olmak üzere dört plan tipi ile karşılaşılır." İç ve orta sofa kendi içinde gruplara ayrılır. Bolu evlerinde yaygın olarak iki plan görülür. İç ve orta sofanın çeşitli şekillerde gelişimi ile buradaki evlerde karşılaşılmaktadır. Sofa aile bireyleri arasında ortak kullanım alanıdır. (Küçükerman, Güner, 1995)

Odaların düzenlenişi ve sofaya açılış şekilleri plan grubunun belirlenmesinde yardımcı olmaktadır. S. H. Eldem'e göre: "Odaya göz denildiği gibi hane de denilmektedir. Fakat hane daha eski bir tabirdir." İki oda arasına yerleştirilen eyvanlarla sofa aydınlanmaktadır. Odalar arası bağlantıyı ahşap merdivenler sağlamaktadır. Çoğunlukla iki katlı evler yaygın olsa da kat sayısında artış olduğu da görülmektedir. Katların sayısına göre esas oturma mekânları belirlenmektedir. Sayı arttıkça esas oturma mekânı olarak üst katlar tercih edilmektedir. Alt katlar ise ahır, odunluk olarak kullanılmaktadır. Fakat Bolu Merkez eski evlerinde iki, üç ve dört katlı evler bulunmaktadır. Yine bazı evlerde alt katlarda ahır bölümü yer almamakta daha çok bodrum katı olarak kullanılmaktadır. Bazı evlerde ise alt katların garaj ya da kömürlük olarak değerlendirildiği görülmektedir. (Eroğlu, 2009)

► Bolu geleneksel ev örnekleri. [2]

Ev mimarisinde dış çevreyle bağlantıyı sağlayan pencereler ve ana giriş kapıları ahşap malzeme ile yapılmaktadır. Bolu Merkez eski evlerinde pencere söveleri ahşap, ana giriş kapılarının bazıları ahşap bazıları da ahşap değildir. Türk ev mimarisinde ana giriş kapısının bazen çift kanatlı diğer kapıların da tek kanatlı olarak yapılması yaygın bir uygulamadır. Bolu Merkez eski evlerinde ana girişlerde ve yapı içerisinde tek ve çift kanatlı kapılar ile karşılaşmaktadır. (Eroğlu, 2009)

Çıkmalar genelde ön cephede yer alır. Fakat çıkmaların yan cephelerde devam ettiği örnekler de bulunmaktadır. Arka cephede çıkmaların yer aldığı örnekler de bulunmaktadır. Bolu merkez eski evlerinde ahşap, mermer, tuğla, toprak, metal, cam, sac, kiremit ve moloz taş olmak üzere dokuz malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Yukarıda değinilen özellikler genel hatlarıyla Türk ev mimarisinde bulunan özelliklerdir. (Eroğlu, 2009)

► Bolu Geleneksel ev örnekleri. [3]

Bolu İli sivil mimari açısından çok zengin olup Türk evi niteliği gösteren birçok örneğe sahiptir. İl sınırları içerisinde Bolu Merkez, Göynük, Mudurnu, Kıbrısık, Yeniçağ, Seben, Gerede gibi ilçe ve köylerde çok sayıda korunmuş sivil mimari örneğini bulmak mümkündür. Bu bağlamda Bolu İli geleneksel evleri anlatılırken bahsi geçen ilçelerden Göynük İlçesinde yer alan geleneksel evler anlatılacaktır.

Göynük Geleneksel Evleri

Göynük, mevcut durumuyla çok az bozulmuş bir Osmanlı kasabası görünümündedir. Cami, türbe gibi önemli anıtsal yapı örneklerinin yanı sıra, en eskisi yaklaşık 175 yıllık geleneksel konutlar işlevlerini sürdürmektedir. Tek yapıların yanı sıra tüm yerleşim, doku bütünlüğü göstermekte ve bir kentsel sit niteliği taşımaktadır.

Anadolu'da Türk yaşam ve yerleşim kültürünün önemli örneklerinden biri olan Göynük'te mekânsal yapı topografya ve ulaşımına uygun biçimde şekillenmiştir. Göynük'te geleneksel Türk kentlerinde olduğu gibi dini, idari, ticari, konaklama ve eğitim yapıları vadilerin birleştiği alanda kent merkezinde, konutlar ise dere kenarlarında ve yamaçlarda konumlanmıştır. (Dikmen, Toruk, 2014)

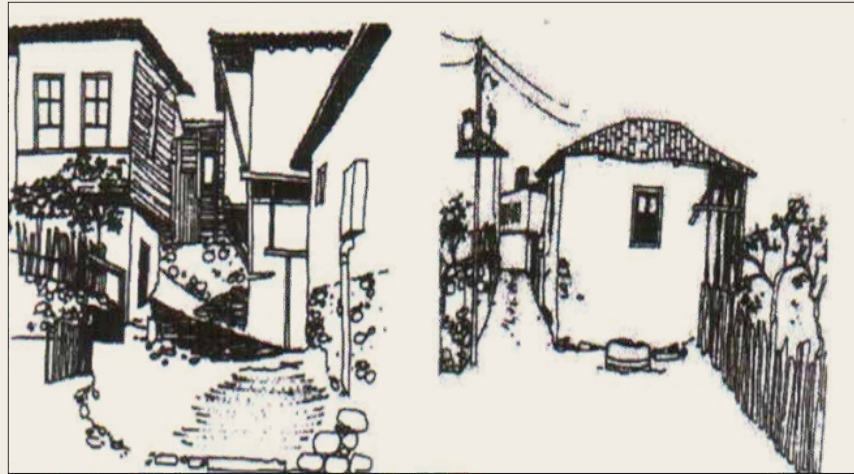

► Göynük genel görünüm. [3]

Topografyaya paralel olan sokaklarda yer alan konutlar çevreyle ilişki kurarken farklı çözümler ortaya konmuştur. Bu durum konutların giriş mekânlarında hissedilmektedir. Yolun alt kotunda yer alan konutlarda üst kottan ve arka cepheden, yolun üst kotunda yer alan konutlarda ise alt kottan ve ön cepheden giriş sağlanmaktadır. Bu durum eğimli konut arazisinin setleştirilmesine, arka cephe dışındaki tüm cephelerin toprak yüzeyinden uzak tutulmasına ve konut tabanının yatay bir düzleme oturtulmasına da katkı sağlamaktadır.

Başka bir deyişle konutların girişlerinde topografya ve manzaranın neden olduğu seçenekli bir yerleşimin söz konusu olduğu söylenebilir. İki katlı konutlarda alt kat zemin/bahçe katı üst kat esas yaşam katı; üç katlı konutlarda ise alt kat zemin/bahçe katı, ara kat orta kat ve üst kat esas yaşam katı olarak adlandırılmaktadır. (Erdem, 1999)

► Göynük'te konutlarla şekillenen sokak silueti. [4]

Geleneksel Göynük konutlarının plan şemaları topografyanın yanı sıra, geleneksel Türk evinde önemli bir öge olan sofa mekânı ile de şekillenmiştir.

Geleneksel Türk evinde belli bir plan düzenine sahip olan ve esas yaşam katı olarak adlandırılan üst kata karşılık, zemin katın parsel durumuna uygun ve organik bir yapıda olduğu; ahır, odunluk, samanlık, depo gibi servis işlevleri barındıran mekânların daha rastlantısal bir araya geldiği görülür. (Erdem, 1972). Bu nedenle geleneksel Türk evi plan tipolojisi üzerine yapılan çalışmalar, esas yaşama katı olarak kabul edilen üst katın plan şemasını odak almaktadır. 19. yüzyıla tarihlenen Göynük evlerinde de Türk Evi'nin genelinde olduğu gibi alt katın odunluk, samanlık, depo, fırın gibi amaçlarla servis alanı, ikinci katın ise yaşama mekânı olarak kullanıldığı bilinmektedir. (Erdem, 1996)

Geleneksel Türk evinde yaşam katı sofa mekânının varlığına, konumuna ve iklime göre tanımlanmaktadır. İklim'e uygun olarak Türk Evi'nin plan tipolojisi sofasız plan, dış sofalı plan, iç sofalı plan ve orta sofalı plan tipleri olmak üzere dört ana grupta değerlendirilmektedir. (Eldem, 1972)

	İÇ SOFALI SOFANIN 3 TARAFI ODA, KILER V.B. MAHAL ÇEVRELİ	SOFALI SOFANIN 2 TARAFI ODA, KILER V.B. MAHAL ÇEVRELİ	ORTA SOFALI	KÖŞE SOFALI
TEK SIRA ODALI				
İKİ SIRA ODA YANYANA				
İKİ SIRA ODA+ODALAR ARASINA EYVAN, MERDİVEN, TUVALET, KILER V.B. MAHALLER GİRMİŞ.				

➤ Göynük geleneksel konutlarında plan tipolojisi. [5]

Genellikle karasal iklim özelliğine sahip olan bölgede iklimin fazla değişken olmaması konut planlarına yansımaktadır. Göynük evlerinin mekân organizasyonunda sofanın dışa açık veya kapalı oluşuna göre biçimlenen iç ve dış sofalı konut tipleri daha fazla göze çarpmaktadır. Göynük'te günümüze ulaşan konutların yaşama katlarında iç sofalı, dış sofalı ve karniyarık plan şeması kullanılmıştır. Bu tür konutların geniş cepheli olanlarında sofa, oda çıkmaları arasında arka düzlemde kalmaktadır. Yaşama mekânlarına geçiş veren sofa genelde zeminden dikmelerle taşınmaktadır. İç sofalı örneklerde sofanın sokağa dik olarak yerleştiği ve hem sokak hem de arka bahçe cephesinde çıkma ile vurgulandığı, cumba (şahniş) oluşturulmuş örneklere de rastlanmaktadır. (Dikmen, Toruk, 2014)

► İç sofa örnekleri. [3]

Geleneksel Göynük evlerinde cepheyi şekillendiren temel parametreler giriş, çıkmalar, kapı ve pencereler, kat sayısı, klasik mimari nizamlardan esinlenen hafif plasterler, vurgulanmış kornişler, söveler ve çatıdır.

Doğal bir şekilde sokağın sınırını oluşturan cephe, aile yaşamını içeren konut ile kamusal alana açılımı sağlayan sokak arasında bir bütünleşme sağlayan bir ifade dili oluşturur. Bu dilin oluşumunda rol alan her bir öge yapının tanımlanmasına katkı sağlamaktadır. Erken dönem Göynük evlerinde sokak cephelerinin yalın olduğu göze çarpmaktadır. Üst katlarda değişik plan tiplerinin bir uzantısı olarak ifade edilebilen çıkmalar, genel olarak zemin üzerinde yer alan yaşama katının sokakla ilişkisini sağlayacak şekilde düzenlenmiş ve tamamen kullanıcının isteklerini doğrultusunda planlanmıştır. Giriş cephelerinin dar veya geniş olmasına, parsel konumuna bağlı olarak çıkmalar farklılıklar gösterir. Göynük evlerinde çıkmasız, merkezi tek çıkmalı, cephe boyu çıkmalı, açık çıkmalı, kapalı çıkmalı ve gönyeli çıkmalı cephe örneklerine rastlanmaktadır. Arsanın çarpıklığını üst katta düzeltme ve mekânı genişletme gibi isteklerle oluşturulmuş olan çıkmaların payandasız, kendini taşıyan örnekleri olduğu gibi payanda ile desteklenen, ahşap veya taş ayaklar üzerine oturtulan örneklerini de görmek mümkündür. (Sezgin, 1983)

Geleneksel Türk evinde olduğu gibi Göynük evlerinde de saçak seviyesine kadar uzanan çıkmalar genelde alt kat giriş kapı üstünden itibaren, bağdadi duvar veya hımiş duvar örgüsü ile inşa edilmiş, üzeri beyaz sıva şeklinde kaplanmış ve ayıbacığı veya eli böğründe denilen dikmelerle desteklenmiştir. Sokağa bakan cephelerin bazılarında ahşap kepenkli veya kemerli çift pencere görülmektedir. (Dikmen, Toruk, 2014)

► Geleneksel ev cephe örnekleri. [6]

Kayalık bir araziye yapılmış olan konutlar, fazla derin olmayan taş temellere sahiptir. Ayrıca, geleneksel konutların bahçe katlarındaki taşıyıcı duvarlar ile bahçe duvarları da moloz taştan yapılmıştır. Yapının taş beden duvarlarından biri veya ikisi, kısmen ya da tamamen yapının saçak altı seviyesine kadar devam ettirilmiş ve üst katlardaki ocaklar bu duvarlara konmuştur. Moloz taş duvarların yapımında kuzeydoğudaki Buzluk Tepesi'nde bulunan mağaralardan elde edilen ve "köfke" adı verilen hafif, gözenekli ve işlenmesi kolay olan taşlar kullanılmış olmakla birlikte, bazen çevredeki kayalıklardan ve dere kenarlarından elde edilen taşlar da kullanılmıştır. (Erdem, 1996)

► Bahçe katı duvar örnekleri. [6]

Ortalama olarak 60-90 cm. kalınlıkta olan bahçe katı taş duvarlarında bağlayıcı olarak kireç harç kullanılmış, duvarların mukavemetlerini arttırmak için de 80-90 cm. aralıklarla tekrarlanan, 10/10 veya 12/12 cm. kesitlerinde ahşap hatıllar konmuştur. Taş duvarların genellikle dış, bazen de iç yüzleri önce çamur, sonra da kireç harç ile sıvanmıştır. (Erdem, 1996)

Konutların "esas yaşam katı", ara kat ve orta kat duvarları ocaklı beden duvarları dışında tamamıyla ahşap çatki düzeminde yapılmıştır. Ahşap çatıklı duvarların kalınlıkları eski tarihli evlerde dış duvarlarda 15 cm., iç duvarlarda 10-12 cm. kadar iken, daha geç döneme ait evlerde ise 16-19 cm. arası kalınlıktadır. Dikmelerin arası bazen taş, bazen kerpiç, bazen de ahşap malzeme ile doldurulmuştur.

Taş ve kerpiç dolgu iyi sıva tutmakla birlikte, ahşap strüktür ile bağlantı sağlayamadığından dolayı deprem kuşağında bulunan yörede çok fazla uygulanmamıştır. (Erdem, 1996)

► Bolu ilindeki evlerde ahşap çatkı duvar arası ahşap dolgu örnekleri. [7]

Yuvarlak kesitli, ahşap malzeme ile yapılan ahşap dolgu, en fazla kullanılan dolgu biçimidir. Ahşap çatkı arasına dikmelerle hemen hemen aynı kesitteki, sadece kabuğu soyulmuş ağaçlar; yatay, düşey veya hem yatay, hem de düşey olarak sıralanmış, böylece sıva taşımaya uygun bir zemin sağlanmıştır. Gerek çatkıda, gerek dolguda kullanılan bütün ahşap malzeme çamdır. Ahşap çatklı duvarların iç ve dış yüzleri, önce samanlı çamur harç ile sıvanmış, bu sıva fazla kurumadan üzerine dövülmüş keten sapı katkı, kireç harç ile ikinci bir sıva daha yapılmıştır. (Erdem, 1996)

► Geleneksel ev yapı malzemeleri örneği. [8]

SONUÇ

Bolu ilimiz, fay hattında olan ve önemli depremlerin geçmişte yaşandığı bir bölge olduğu için Bolu il merkezinde geleneksel dokuya ait örnekler çok fazla korunamamıştır. Bolu İlinin ilçeleri ve köyleri geleneksel konut açısından çok zengin olup Türk evi niteliği gösteren birçok örneğe sahiptir.

Mevcut durumuyla çok az bozulmuş bir Osmanlı kasabası görünümündeki Göynük Anadolu'da Türk yaşam ve yerleşim kültürünün önemli örneklerinden biridir. Türk evi plan tipolojisine ve mekân kurgusuna uygun olarak biçimlenen ve geleneksel yaşam biçimini yansıtan Göynük evlerinin yaşatılması ve korunması kültür sürekliliğinin sağlanması açısından önemlidir.

Bahçe katları genellikle yığma moloz taş duvar ile şekillendiği gibi bahçe duvarları da yığma moloz taş ile devam ettirildiği için bölgedeki evlerin cephe etkisi sokak boyunca en azından zemin kat düzeyinde devam ettirilerek sokak oluşumlarına fırsat vermiştir. Ahşabın taşıyıcı olduğu örneklerin yanında pervaz, kat silmesi, çıkma gibi öğeler yoğun şekilde kullanımıyla cephe zenginliği kazanılmış olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Türkiye Kültür Portalı web sitesi, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/genelbilgiler>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Coğrafya Dünyası web sitesi, <https://www.cografya.gen.tr/tr/bolu/iklim.html>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Eldem, S. H., (1963). Türk Evi Plan Tipleri, İstanbul teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Akın, N., (1997). Ev, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi I, Yem Yayınları, İstanbul.
- Küçükerman, Ö., Güner Ş., (1995). Anadolu Mirasında Türk Evleri, T.C. Kültür Bakanlığı yayını, Ankara.
- Eroğlu, E., (2009). Bolu İl Merkezinde Bulunan Eski Evler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dikmen, B. Ç., Toruk, F., (2014). Geleneksel Göynük Evlerinin Mekânsal Yapısı ve Koruma Önerileri, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Afyon.
- Erdem, A., (1999). Göynük Kenti, Geleneksel Konut Mimarisi, Mimarlık Dergisi, <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/534/7888.pdf>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Eldem, S. H., (1972). Türk Evi Plan Tipleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Erdem, A., (1996). Göynük Tarihsel Siti, Dini ve Sivil Mimarlık Ürünleri, Koruma Sorunları ve Yeni Yapılanma Koşulları, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sezgin, H., (1983). Geleneksel Türk Evinde Cephe, Yapı Dergisi, İstanbul.

Görseller;

- [1] <http://www.eskiturkiye.net/1991/bolu-1970ler>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [2] EROĞLU, E., (2009). Bolu İl Merkezinde Bulunan Eski Evler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [3] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Arşivi.
- [4] ODTÜ, (1970). Göynük A Town in A Timber Region, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- [5] Erdem, A. (1996). Göynük Tarihsel Siti, Dini ve Sivil Mimarlık Ürünleri, Koruma Sorunları ve Yeni Yapılanma Koşulları, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [6] Elmas, Ö., (2020). Göynük Geleneksel Konutlarının Tipolojik Analiz Yöntemiyle İncelenmesi, Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- [7] Babalı, M., (2007). Mudurnu'nun Fiziksel ve Tarihsel Dokusu, Sivil ve Anıtsal Mimarlık Örnekleri Çevresel Analiz ve Koruma Önerileri, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [8] Gümüş Yıldırım, D., (2021). Kırsal Mirasın Korunması ve Sürekliliği Üzerine Bir İnceleme: Göynük Hisarözü Köyü Örneği, Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

**YÖRESEL MİMARİ
ÖZELLİKLERE UYGUN
BOLU KONUT PROJELERİ**

Bakanlığımızca ülke genelinde bir hassasiyet ve farkındalık oluşturmak amacıyla geleneksel dokuya aykırı yapılaşmanın önüne geçebilmek için yöre halkının ihtiyaçları, yaşam koşulları ve alışkanlıkları göz önünde bulundurularak; geleneksel konutlardaki plan şemaları, mekânsal kullanım ihtiyaçları, yerel malzemelerin tespiti ile örnek, güvenli, sağlıklı ve ekonomik mimari projeleri hayata geçirmek amaçlanmaktadır.

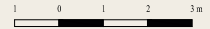
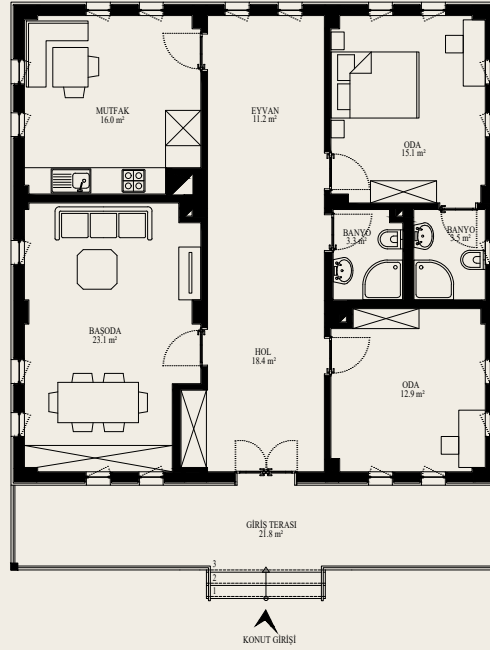
Karadeniz Bölgesi'nde Bolu ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun (7 adet) tip konut, (1 adet) köy konağı projesi elde edilmiştir. Yapılan tasarım faaliyetleri, günümüz şartlarına, güncel sanat ve fen kurallarına uygun ve güncel mevzuat çerçevesinde yapılmıştır. (İmar Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye Deprem Yönetmeliği, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik, 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği, Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere)

Fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yaşatılması bağlamında, yeni yapı teknolojileri ile geleneksel yapı tekniklerinin yorumlanarak geçmiş ve gelecek karşılaştırıldığında; içe dönük yaşamın dışa dönük hale dönüşmesi ile evlerin alt katlarının görüntüsü değişmiştir. Kırsal geçim kaynaklarında azalma ile evlerde yer alan ocak, tandır, işevi gibi mekânların yerini, modern mutfaklar almıştır. Yönetmelikler ve mevzuatlar beraberinde bazı standartlar getirmiştir. Plana bağlı mülkiyet sınırları sebebi ile organik sokak ve mahalle görüntüsüne göre biçimlenen evlerin silüetinde değişim olmuştur. Ayrıca aile genişliğinin değişimi ve nüfusun artması ile evlerde küçülmeye gidilmiş, ekonomik nedenler ile iki katlı evler yerini tek kat evlere bırakmıştır. Ahşap, kerpiç ve taş yapı tekniğinin yerini betonarmenin alması ile evlerin karakterleri de değişmiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin getirdiği plan şemaları, günümüz mekân kullanım tercihleriyle entegre edilmeye çalışılırken mimari açıdan bazı kaçınılmaz değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber, konutlar yerel kültürle uyum içinde tasarlanmıştır. Rehber niteliğinde olan bu çalışma ile ülkemizde yöresel mimariye olan ilgi ve hassasiyetin artırılması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda Bolu ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun konut projelerinde yapı sistemi betonarme karkastır. Dış cephede ahşap kaplama ve/veya boya, kapı ve pencerelerde emprenye ahşap doğrama, kırma çatılarda alaturka kiremit kullanılmıştır.

TİP - 1A

Toplam: 117.72 m²ZEMİN KAT PLANI : 117.72 m²

TİP - 1B

Toplam: 135.29 m²

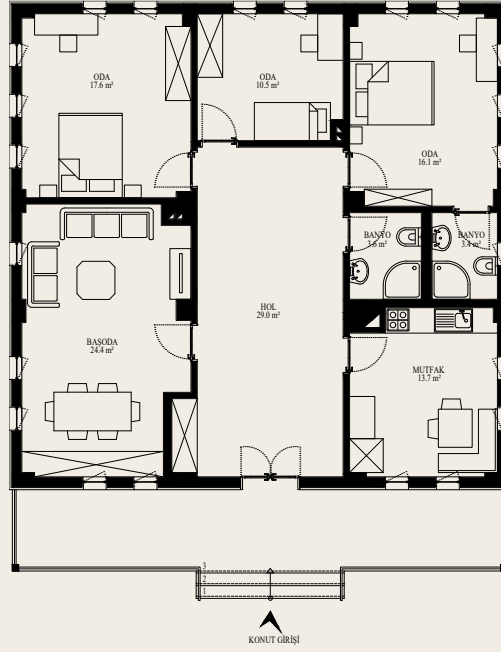
ZEMİN KAT PLANI : 135.29 m²

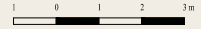

TİP - 2A

Toplam: 133.37 m²

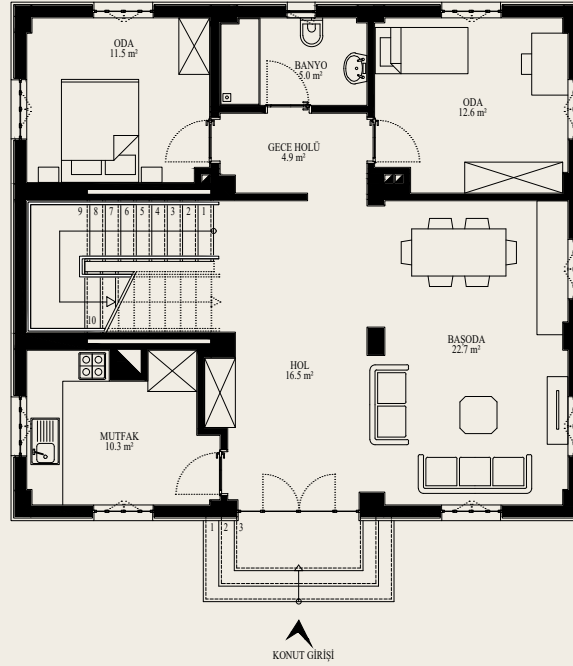
ZEMİN KAT PLANI : 137.37 m²

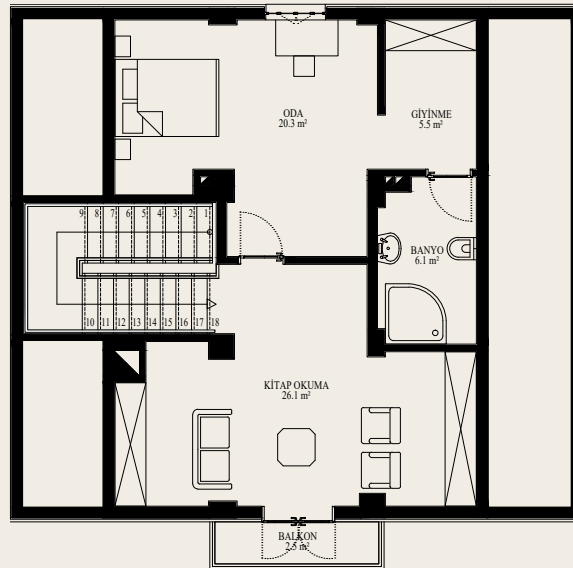
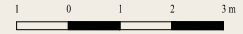

TİP - 2B

Toplam: 186.55 m²

ZEMİN KAT PLANI : 108.40 m²

1. KAT PLANI : 78.15 m²

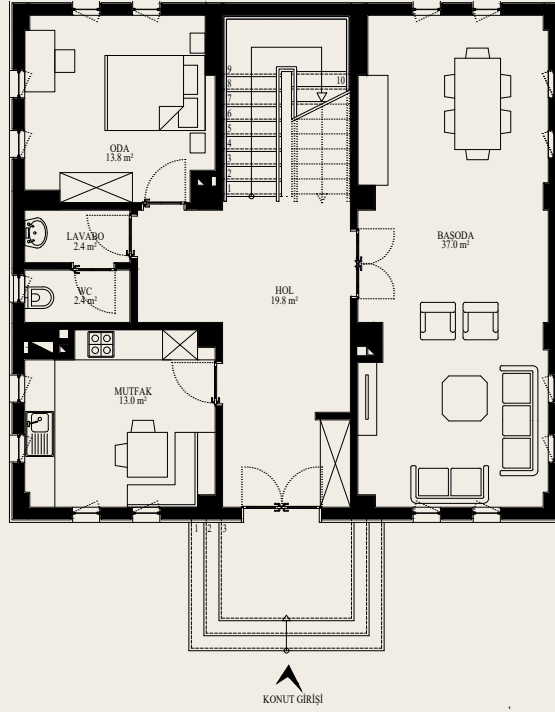

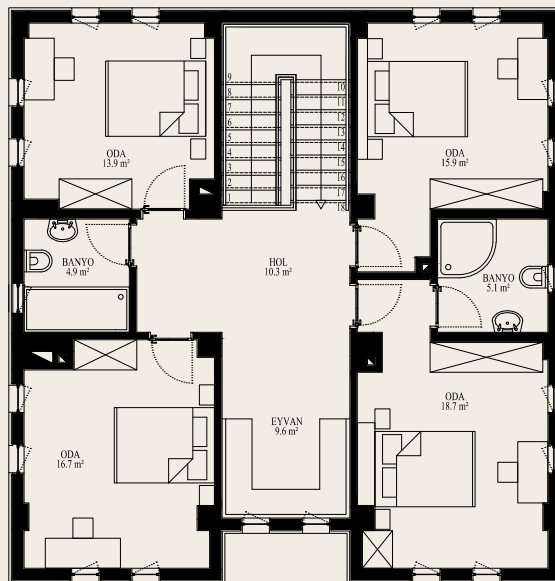

TİP - 3A

Toplam: 232.84 m²

ZEMİN KAT PLANI : 112.27 m²

1. KAT PLANI : 120.57 m²

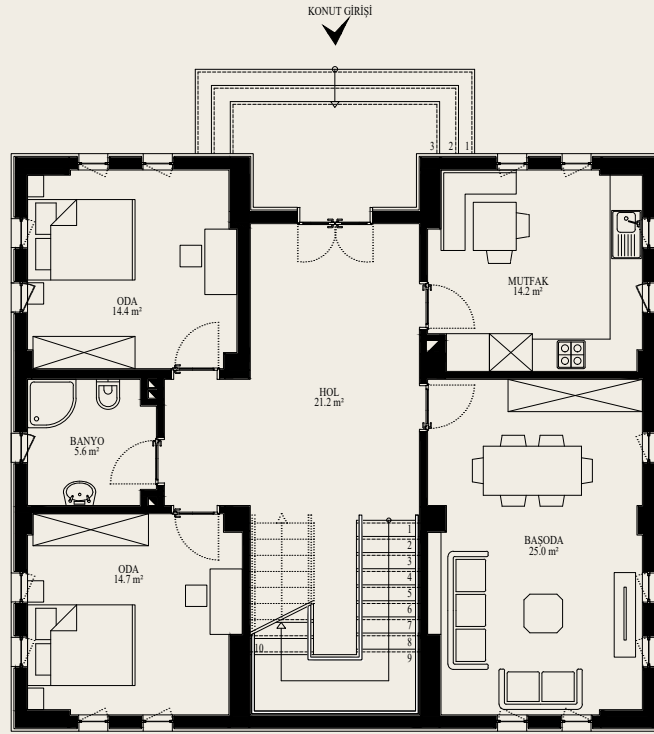

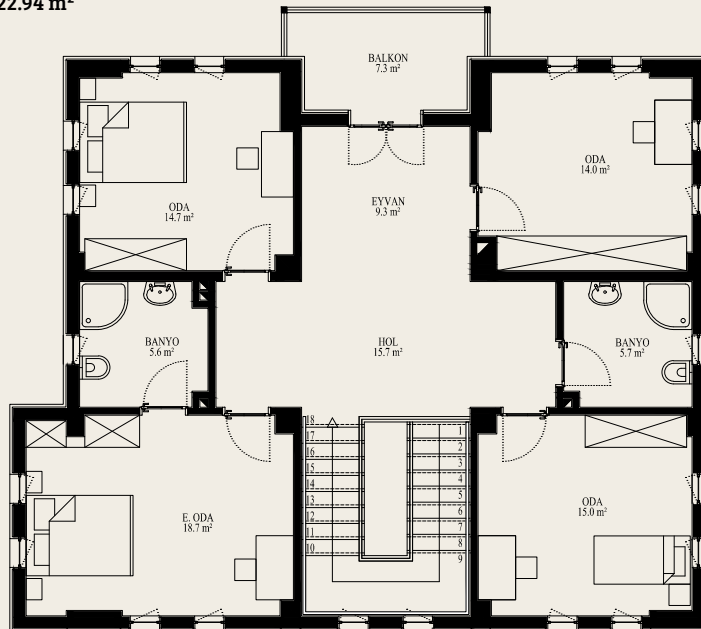

TİP - 3B

Toplam: 257.08 m²

ZEMİN KAT PLANI : 122.94 m²

1. KAT PLANI : 134.14 m²

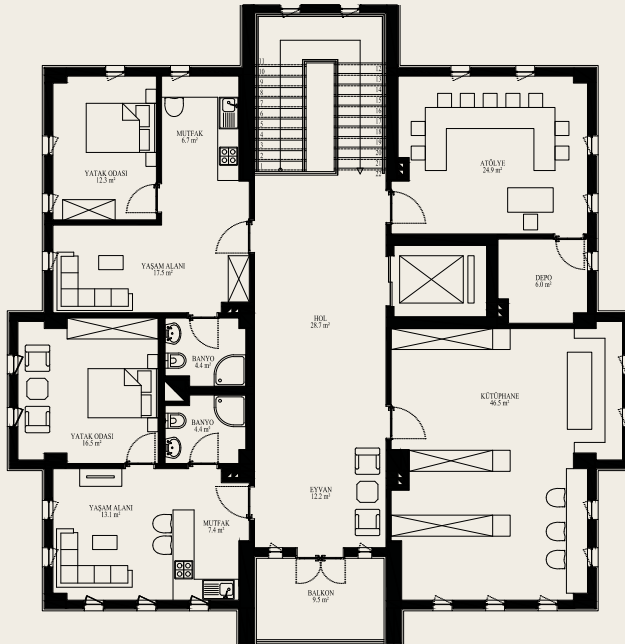

TİP - 4

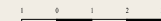
Toplam: 507.09 m²

ZEMİN KAT PLANI : 244.00 m²

1. KAT PLANI : 263.09 m²

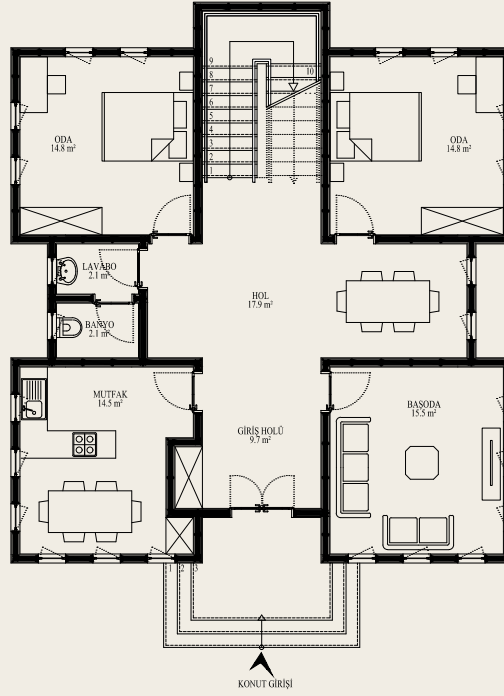

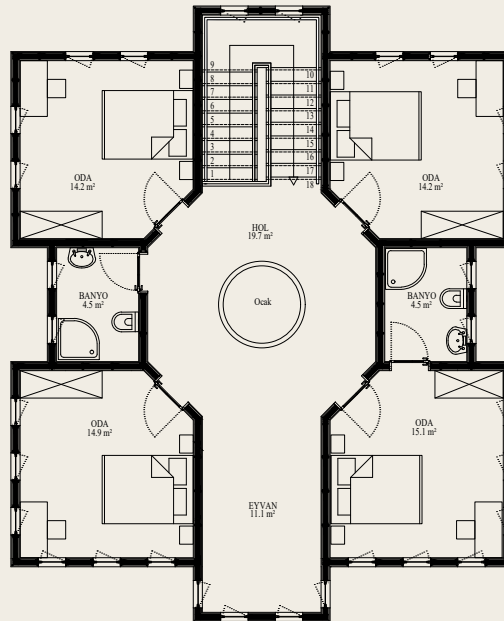

TİP - 5

Toplam: 242.41 m²

ZEMİN KAT PLANI : 118.12 m²

1. KAT PLANI : 124.29 m²

DIYARBAKIR

Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin orta kısmında Mezopotamya'nın kuzey sonundadır. Doğudan Batman, Muş; güneyden Mardin; batıdan Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya; kuzeyden Elazığ ve Bingöl illeri ile çevrilmiştir.

► Diyarbakır'ın Türkiye'deki konumu.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Diyarbakır; Kalesi, İçkalesi, kentsel tarihin gelişimini tüm evreleriyle simgeleyen çeşitli anıtsal yapıları, geleneksel konut dokusu ve buraya egemen olmuş büyük uygarlıkların bıraktıkları belgesel değerleri günümüzde yansıtan kültürel kimliğiyle; yalnız Türkiye'nin değil, tüm dünyanın da en önemli kentlerinden biri sayılır.

Asya - Avrupa arasında çağlar boyu köprü kuran yönetimlerin, büyük uygarlıkların kültürel ilişkileri içinde yaratıcı bir ortamı sürekli kılabilen Diyarbakır ve çevresi, insanlık tarihinin birçok "ilklerine" tanık olmuş; son yapılan kazılarda Çayönü ve benzeri örneklerin gösterdiği gibi, bu sürekliliği günümüze dek tüm canlılığıyla taşıyabilmiştir.

Arkeolojik araştırmaların ötesinde, toprak üstünde kalabilen yüzü ile de yüklü bir tarihsel derinliğin ışığını yansıtan Diyarbakır; yerleşim ilkeleri açısından, çevresindeki uygar-

lıklara yaşam şansı veren Dicle Nehri ile özel bir ilişki kurabilmiş en görkemli kenttir. Nil - Mısır örneğindeki gibi “suyla gelen bu büyük kültür”, çağlar boyu kesintisiz biçimde gücünü göstermiş ve bir anlamda Roma İmparatorluğu'nun doğu sınırını belirleyerek, egemen kimliğini vurgulayan bir düzeye ulaşmıştır. Birçok din, toplum, devlet veya yönetimin, kendini yansıtmak ve gücünü kanıtlamak için bırakmak istediği yapıtların büyük bir bölümünün bugün Diyarbakır'da hala ayakta olması, uygarlık tarihi ve kültürel çeşitlilik açısından büyük bir şanstır. Tarih boyunca Amida, Amid, Kara-Amid, Diyar-Bekr, Diyarbekir, Diyarbakır adlarını alan kent Güneydoğu Anadolu bölgesinin orta bölümünde, Elcezire denilen, Mezopotamya'nın kuzey kısmındadır.

Yontma taş ve Mezolitik devirlerde, Diyarbakır ve çevresindeki mağaralarda yaşanmış olduğu, yapılan arkeolojik araştırmalar ile anlaşılmıştır. Eğil-Silvan yakınlarındaki Hassuni, Dicle Nehri ve kolları üzerinde Ergani yakınlarında Hilar mağaralarında bu çağdan kalma kalıntılar tespit edilmiştir.

Anadolu'nun en eski köy yerleşmelerinden biri olan tarımcı köy topluluklarının en güzel örneğini veren Ergani yakınlarındaki Çayönü Tepesi, günümüzden 10.000 yıl önceye tarihlenmesi ile sadece bölge tarihimize değil Dünya uygarlık tarihine de ışık tutmaktadır. M.Ö. 7.500-5.000 yılları arasında aralıksız olarak daha sonra da aralıklarla iskân edilmiş olan günümüzdeki kent uygarlığının ilk temellerinin atıldığı Çayönü, insanların göçebelikten yerleşik köy yaşantısına, avcılık ve toplayıcılıktan besin üretimine geçtikleri "Neolitik Devrim" olarak da bilinen teknolojik yaşam biçimi, beslenme ekonomisi ve insan doğal çevre ilişkilerinin tümü ile değiştiği kültür tarihi ile ilgili buluşlarda bir çok ilki de içeren canlı ve ilginç bir yerleşmedir.

Ergani yakınlarındaki Grikihaciyan Tepesi'nde M.Ö. 5.000 yılları başına tarihlenen "Gelişkin Köy Evresi" ya da Kalkolitik Çağ olarak adlandırılan Halaf Kültürünün sonlarına tarihlenen tek bir kültür evresi görülmüştür. Halaf Kültürü, Kuzey Irak, Suriye ve Güneydoğu Anadolu'da görülen yuvarlak planlı kubbeli evleri zengin boya bezeli çanak-çömleği ile ünlüdür.

Diyarbakır'ın Bismil İlçesi yakınlarındaki Üçtepe Höyük'te yapılan ve henüz bitirilmemiş olan kazı çalışmalarında ise 2. Bin, Yeni Asur, Helenistik ve Roma İmparatorluk dönemine tarihlenen önemli bir merkez ortaya çıkarılmıştır. Öte yandan Lice yakınlarındaki Birkleyn mağaraları ve Eğil'deki Eğil Kalesi ve kayalardaki kitabeler Asurlardan kalan önemli eserler bulunmuştur.

Tam tarihi bilinmemekle birlikte, kentteki ilk yerleşmenin, Dicle yatağından 100 m yüksekte olan ve Fis Kayası adı verilen sarp bölgenin bugünkü İçkale arazisinde kalan kesiminde gerçekleştiği bu alanda yer alan Amida veya Virankale olarak adlandırılan Höyükte tespit edilmiştir. Topografik özellikleri nedeniyle savunma kolaylığı sağlayan ve zaman içinde nüfusu yoğunlaşarak genişleme sürecine giren bu yerleşimde, kale işlevli ilk yapının İ.Ö.3000 yıllarında bölgeye egemen olan Hurriler tarafından inşa edildiği kabul edilir. Ardından kent Asurlular, Urartular, Büyük İskender, Selefkoslar ve Partlar - Romalılar - Sasaniler'in yalnız ya da birlikte sürdürdükleri egemenlikleri altına girer; Roma'dan 7.Yüzyılın ilk yarısına kadar Bizans idaresi altında yaşar ve 639'dan sonra da bir İslâm kenti kimliği kazanır.

Günümüzdeki durumuna temel olan şeklini M.S. 349 yılında Roma İmparatoru Constantinus tarafından genişletilmesi ve bazı kısımlarının onarılmasıyla almıştır. 7. yüzyıl ikinci yarısından itibaren kente egemen olan Emeviler, Abbasiler, Şeyhoğulları, Hamdaniler, Büveyhoğulları, Mervanoğulları, Büyük Selçuklu ve Şam Selçukluları, İnaloğulları, Nisanoğulları, Hasankeyf Artukluları, Mısır ve Şam Eyyubileri, Anadolu Selçukluları, Mardin Artukluları, Akkoyunlular ve son olarak da Osmanlılar zamanında, yerleşimin ana ögesi olma etkinliğini kesintisiz korumuş; Osmanlı dönemine dek, kent tarihinin her aşamasında “ yaşamsal önemdeki savunma gereksinimini karşılayacak dirençte” ve “sürekli bir işlevsel bütünlük” taşımak zorunda olmuştur.

Bu uygarlıklar arasında Diyarbakır'da en fazla tarihi eser yapan ve iz bırakanlar Romalılar, Bizanslılar, Abbasiler, Mer-
vaniler, Selçuklular, Artuklular, ve Osmanlılar olmuştur. Di-
yarbakır sadece Roma-Bizans değil aynı zamanda Müslüman,
Pers, Arap ve Türk devletlerinin zengin tarihi ve kültürel de-
ğerlerini taşıyan ortak bir kültür mirası olarak günümüze ka-
dar gelmiştir. Özellikle surlarda birçok medeniyetlerin izlerini
taşıyan kitabe, süsleme, figür, kapı ve ya görkemli burçlarla
en canlı şekilde görebilmekteyiz. (Diyarbakır Valiliği, İl Kültür
ve Turizm Müdürlüğü web sitesi)

► Surların kuşattığı Diyarbakır'dan genel görünüm. [1]

Diyarbakır'da sert bir kara iklimi egemendir. Yazları çok sıcak geçer. Kış soğukları Doğu Anadolu'da olduğu kadar şiddetli değildir. Bunun başlıca nedeni, Güneydoğu Toroslar yayının kuzeyden gelen soğuk rüzgârları kesmesidir. Son yıllarda yapılan barajların oluşturduğu yapay göller (Karakaya, Atatürk, Batman, Silvan Barajları) geniş buharlaşma yüzeyleri oluşturmaktadır. Bu nedenle de Diyarbakır Havzası'nın kuru havasının nisbi neminde bir artış olmuştur. Doğal bitki örtüsünü, genellikle otsu bitkilerin ağır bastığı bozkır bitkileri oluşturur. (Diyarbakır Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü web sitesi)

Mimari Yapılanma

Kentin fiziksel yapısının oluşmasında konumunun etkisi büyüktür. Yerleşimin surlarla çevrili bir alanda gelişmesi güvenlik sorunlarına bağlanabilir. Ayrıca sıcak-kuru iklim, bitişik ve mekânsal eklemlendirmeye olanak sağlayan avlulu binaların üretilmesine ve organik bir sokak dokusunun oluşmasına neden olmuştur. Bazı evlere ulaşım, ana sokağa bağlı daha dar sokaklarla sağlanır. İklim yerleşmeyi biçimlendiren etkenlerin başında gelir. Sıcak iklim; ısıılan cephe yüzeylerinin küçültülmesi amacıyla bina kütlelerinin komşu binaya mümkün olduğunca bitişik yapılmasına ve böylece avlulu mekân örgütlenmesinin oluşmasına neden olmuştur. Parsel geometrisi farklı biçimlerde olmasına karşın avluyu çevreleyen yapı kütleleri birbirine dik ya da çok az sapmalarla keşirler. Yapı kütleleri genellikle doğu-batı, kuzey-güney doğrultusundadır. Böylece en bozuk parselin içinde bile, birbirine dik yapı kütleleri küçük sapmalara karşın ana yönlere bakar. (Tuncer, 1999)

► 1910' larda Diyarbakir. [2]

Plan Özellikleri

İklim, topografya, malzeme ve sosyokültürel değerler Suriçi kentinin ve evlerinin biçimlenmesinde etken olmuştur. Suriçi tarihi kent yerleşmesinde genelden özele giden bir hiyerarşi vardır. Bu hiyerarşik kurgu meydan ya da meydancık, sokak ya da çıkmaz sokak, avlu ve ev dizgelerinde oluşmuştur. Evlere çoğunlukla sokak aralığı, giriş aralığı, geçit gibi adlar ile anılan birimlerle girilir, daha sonra buradan avluya geçilir. Evler, bodrum kat üzerinde yükselen bir, iki ve çok az üç katlı olup, avlular, odalar, eyvanlar ve servis mekânlarının bir düzen içerisinde bir araya gelmesi ile oluşmuştur.

Dış dünyadan soyutlanmış, kendi içinde bağımsız bir avlu ve onu saran kanatlardan oluşmaktadır. Avlu dörtgen planlı, etrafında odaların, eyvan, mutfak, helâ, kiler, ahır v.b. birimlerin yer aldığı üstü açık, havuzlu, mekânlar arası bağlantının sağlandığı ortak bir alandır. Avluyu saran yapı kanatlarının büyüklüğü, kat sayısı, cephe zenginliği ev sahibinin ekonomisine bağlı olarak oluşmuştur.

Geniş ve varlıklı ailelerin evleri harem ve selamlık bölümlerinden oluşmaktadır. Girişleri ayrı olan bölümlerin kendi içlerinde bağlantısı vardır. Yapı kanatları mevsimlik koşullara göre düzenlenmiştir. Yazlık kanatlar yüksek tavanlı ve bol pencereli tutulmuştur. Yüksek ve gösterişli eyvanlarla hareketlendirilen bu kanat, evin en zengin avlu cephesini oluşturur. Kışlık ve baharlık kanatlarda pencereler daha az sayılı ve basıktır. (Bekleyen, 1993)

Geleneksel Diyarbakir evleri çok amaçlı mekânlar (açık mekânlar-avlu, dam, gezemek ve balkon, yarı açık mekân-eyvan ve kapalı mekânlar -oda, aralık, serdap) ve servis-temizlenme mekânlarından (ahır, kiler, depo, mutfak, banyo, tuvalet) oluşur. (Özyılmaz, Sahil, 2017)

Avlu

Evin merkezi ve çevresindeki mekânların bağlantısını sağlayan ortak bir alanıdır. Genelde tüm mekânlara buradan ulaşılır. Üstü açık bir yaz odası şeklindedir. Yazın sıcak rüzgârından korunmak için tasarlanan rasyonel bir mekândır. Çeşitli mekânlar ve yüksek duvarlarla çevrili olan avlulu ev, içe dönük bir plan organizasyonuna sahiptir ve neredeyse dış dünyaya zemin katında kapalıdır. Duvarlarında nişler bulunan avluda havuz, kuyu, su kanalları, çiçeklikler ve ağaçlar için boşluklardan oluşan çeşitli su ve bitki öğeleri bulunur. (Dalkılıç, Bekleyen, 2011)

► Geleneksel Diyarbakir evleri avlu örneği. [3]

İklimin etkisi ve avlunun biçimlendirdiği 5 plan tipi konutlardaki yönlendirme koşullarına göre biçimlenmiştir. (Bekleyen, 1993)

PLAN TİPİ		MEVSİMLİK KULLANIM	PLAN	AVLU CEPHESİ
DİŐ AVLULU	L TİPİ			
	U TİPİ			
	ARA TİPİ			
İÇ AVLULU				
ORTA AVLULU				

► Geleneksel Diyarbakir evleri plan tipi ve avludan cephe örnekleri. [4], [5], [6]

Eyvan

Evlerde, sıcak iklim etkilerine karşı yapılan en önemli birimlerden biri eyvandır. Eyvanın avlu ile doğrudan ilişkili olan yüzeyi açık olup, diğer yüzeyleri kapalıdır. Avlu ile bağlantısı aynı kotta veya biraz yükseltilmiştir. Eyvanın yükseltilmiş olması, genellikle alt katındaki bodrum katı pencerelerinin boyut ve sayısına bağlı olarak aydınlatma ve havalandırma sağlayabilmesi amacıyla. (Tuncer, 1999) Eyvanın kapalı olan yan veya arka yüzeyindeki kapılar ile bitişik odalara geçiş sağlanır. Yarı kapalı bir birim olan eyvan, sıcak yaz döneminde güneş etkilerine karşı gölgeli, kış döneminde yağış ve rüzgâr etkilerine karşı korunaklı bir alandır.

Bitişik odalara eyvandan sağlanan kapı bağlantıları ile sıcak ve soğuk dönemdeki olumsuz dış etkenlerin oda girişlerinde azaltılmasını sağlar. Sıcak iklim özelliğinin yarattığı rahatsızlığın soğuk dönemden daha fazla olmasından dolayı, güney kanatta yer alan ve kuzeye cephelene eyvanlar diğer kanatlardan daha büyük ve gösterişli planlanmıştır. Eyvanlar boyutlanmalarına göre bir, iki veya üç gözlü olmaktadır. Eyvan kullanımı zemin katta 2 veya 3 gözlü olup daha büyük boyutlanmakla beraber üst katta da kullanılmıştır. Üst kattaki eyvanlara bağlantı, yapı içinden veya avludan merdiven ile sağlanır. (Ergin Oruç, 2017)

► İki ve üç gözlü eyvan örnekleri. [7]

Oda

Yazlık, kışlık ve baharlık (sonbaharlık ya da ilkbaharlık) olmak üzere bu evlerde üç çeşit oda bulunur. Yazlık odalar yüksek tavanlı, büyük ve ferah mekânlardır. Kışlık odalar ise yazlık odalara göre daha küçüktür ve açıklıkları soğuk rüzgârlara kapalıdır. Bunun dışında daha büyük evlerde baharlık odalar da bulunabilir. Oda döşemeleri toprak dolgu üzeri taş kaplama ya da ahşap kirişli döşeme üstü horasandır. Taşıyıcı olan duvarları taş, taşıyıcı olmayan ara duvarlar ise taş veya ahşap karkas arası kerpiç dolguludur. Üst örtü ise ahşap kirişli tavandır. Kavak ağacının uzunluğu, oda boyutlarının oluşmasında etkili olmuştur. Odaların duvarlarında dolaplar, yüklük ve nişler bulunur. Duvar kenarlarındaki sedir ya da yer minderleri, döşeme üzerindeki özel dokumalar bu mekânlarda ortak mekân öğelerini oluşturur. (Dalkılıç, Bekleyen, 2011)

► Oda örnekleri. [3], [4]

Gezemek, balkon

Gezemek, kütlelerin üst katlarında bulunan ve avluya cepheleyen mekânların önünde, balkon niteliğinde açık bir çıkma kullanımıdır. Avlu ile merdiven bağlantısı vardır. Uzunlukları, bağlantı sağladıkları mekân sayısına göre değişmektedir. Bazı evlerin cephesinde boydan boya kullanıldığı görülür. Bingi taşları ile taşıtılan gezemeklerin döşemesi sal taşıdır. Gezemekler, bağlantılı oldukları mekânlardan açılan kapılar ile mekânların daha iyi havalandırılmasına katkıda bulunur. Konutlarda balkon kullanımı oldukça az evde görülür. Evlerin avlusuna baktırılmış olan balkonlar, açık bir çıkma olarak küçük boyutludur. Boyutları niteliğiyle oturma, dinlenme işlevine uygun olmayıp, bağlantılı oldukları mekândan açılan kapılar ile mekânın daha iyi havalandırılmasına katkı sunmaktadır. Yapım tekniği gezemeklerle aynıdır. (Ergin Oruç, 2017)

► Gezemek ve balkon örnekleri. [8], [4]

Dam

Geleneksel Diyarbakir evleri düz damlıdır. Evler, sıkıştırılmış killi toprak ile oluşturulmuş toprak dam ile örtülüdür. Bu dam örtüsü 0.40-0.50 m. aralıklarla atılmış 0.15-0.25 m. çapında yuvarlak ağaçlar üzerine tahta kaplama ve bunun üzerinde 0.30-0.50 m. kalınlığında toprak konularak yapılmaktadır. Toprağın üzeri kara sıva denilen bir çamurla sıvanmakta ve yağmurlu zamanlarda killi toprak loğlarla sıkıştırılmaktadır. (Özyılmaz, Sahil, 2017)

Damlar; dış duvardan yaklaşık 40–50 cm dışa doğru, yerel dilde 'sivinek' denilen bir saçakla son bulurdu. Yağmur suyunun tahliye edilmesi ve dış duvarlara zarar vermemesi için ahşap veya bazalt malzemeden oluklar (çörten) yapılırdı. (Dalkılıç, Bekleyen, 2011)

► Geleneksel Diyarbakir evlerinde damlar. [4]

Serdap (Soğukluk)

Sıcak kuru iklimin olumsuz etkilerine karşı tasarlanan ve sadece sıcak dönemde kullanılan bir mekândır. Zemin kotundan daha düşük, bağımsız bir bodrum mekânı niteliğinde olup avluya açılır. Evlerin kuzey cephesine bakan bölümde yer alır. Mekânın pencerelerinden birinde yer alan ve "selsebil" adı verilen su akış düzeneğiyle içeriye akıtılan su, odada bulunan havuzda toplanır. Tek görevi, sıcak ve kuru geçen yaz aylarında oda içerisindeki havaya serinletici etki yaratmak olan serdaplar büyük evlerde bulunur. (Tuncer, 1999)

► Serdap örneği. [4]

Malzeme ve Yapım Teknikleri

Diyarbakir evlerinde yapım sistemi, yöresel bir malzeme olan bazalt taşın farklı biçimlerde yontularak, horasan harcıyla gerekli kalınlıklarda örölmesi ve oluşturulan ana taşıyıcı duvarların yatayda ahşap kirişlerle birleştirilmesinden oluşmaktadır. Sert bazalt platosunun fazla derin olmadığı Suriçi bölgesinde yapıların temeli de çok derine inmeden iri bazalt taşlarla oluşturulmuştur. (Oğuz, Halifeoğlu, 2017)

► Ahmet Arif evi. [3]

Kat yükseklikleri 3–4,5 m. arasında değişiklik gösterir. Sokağa bakan avlu duvarı, moloz taş örgüyle biçimlenirken avlu cephesi genellikle bazalt taşının ince yonu olarak istiflenmesiyle oluşturulur. Derz etkisi verebilmek amacıyla cas adı verilen har kullanılır. (Tuncer, 1999)

Taş mimarının taşıyıcı sistem elemanları kemerler, Geleneksel Diyarbakır ev mimarisinde oldukça zengin bir biçimde kullanılmıştır. Boyu 4-4,5 m. yi geçmeyen ahşap tavan kirişleri odanın kısa kenarı doğrultusunda, yastık kirişleri üzerine oturtulur. (Yıldırım, 2006) Toprak dam alt taşıyıcı sistemi bu şekilde oluşmuştur.

Taşıyıcı olan duvarları taş, taşıyıcı olmayan ara duvarlar ise taş veya ahşap karkas arası kerpiç dolguludur. Eyvan döşemeleri ise genellikle taştan yapılırdı. Tavan ve döşeme kirişlerdeki yaygın kavak ağacına karşılık; kapı, pencere ve dolap doğramalarında ceviz tercih edilmiştir. (Sözen, 1995) Ahşap kirişlerinin her birinin çeşitli boylarla boyandığı, çeşitli desenlerle ve oymalarla süslendiği güzel tavan örnekleri özellikle zengin evlerinde oldukça yaygındır. Bazı evlerde süslmeli, aynalı ahşap tavanlar da görülmektedir. (Özyılmaz, Sahil, 2017)

► Ahşap kirişlemeli tavan kaplamaları. [3], [8]

Kapılar

80 cm – 90 cm genişliğindeki açıklıkları ile oda kapıları iki kanatlı ve üzeri basık, yarım daire veya sivri kemerlidir. Bodrum kapıları depolanacak eşyanın rahat bir şekilde geçişini sağlamak amacıyla daha geniştir (90 cm-100 cm). Sokak kapısının ön yüzünde kapı tokmağı bulunur. Biri erkekler diğeri kadınlar tarafından kullanılan iki çeşit tokmağın varlığı sözsüz iletişimin mahremiyet açısından önemli bir nüansını oluşturur. (Dalkılıç, Bekleyen, 2011)

► Diyarbakir evleri iç ve dış kapı örnekleri. [4]

Pencereler

Düz lento, basık kemer, yarım daire kemer, sivri kemer, üç dilimli ve beş dilimli kemerlerle geçilmiştir. Genelde bu açıklıklar 90 cm-100 cm genişliğindedir. Pencere aralıkları genellikle 20 cm ile 60 cm arasında değişir. Pencerelerde parmaklıklar bulunduğundan doğramalar bina cephelerinde çok fazla önemli değildir. Pencerelerdeki parmaklıklar, güvenliğin sağlanması ve avlu cephelerini hareketlendirmek amacıyla zengin motiflerle bezenmiştir. (Dalkılıç, Bekleyen, 2011)

► Diyarbakir evleri pencere örnekleri. [4]

Geleneksel Diyarbakir konutlarında orta pencerelerin üstlerinde tepe pencereleri bulunmaktadır. Tepe pencereleri tavan yükseklikleri fazla olan mekânlara daha fazla ışık sağlamaktadırlar. Tepe pencerelerinin su damlası, daire, sekiz dilimli daire, sivri kemerli, basık kemerli, kare veya dikdörtgen gibi değişik geometrik şekillerde yapılabilirler ve sabittirler. (Dalkılıç,1999)

Merdivenler

Yapı içerisinde genellikle avluda, eyvanda, aralık ya da odada bulunur. İki kat arasında bağlantı kuran merdiven basamakları, bağlı oldukları duvarla birlikte örülerek ya da çeyrek kemere oturarak inşa edilmişlerdir. Basamaklar, gözenekli bazalt taşıyla yapılmıştır. Basamak genişliği 23 cm ile 27 cm arasında değişir. (Dalkılıç, Bekleyen, 2011)

► Diyarbakir evleri merdiven örnekleri. [4]

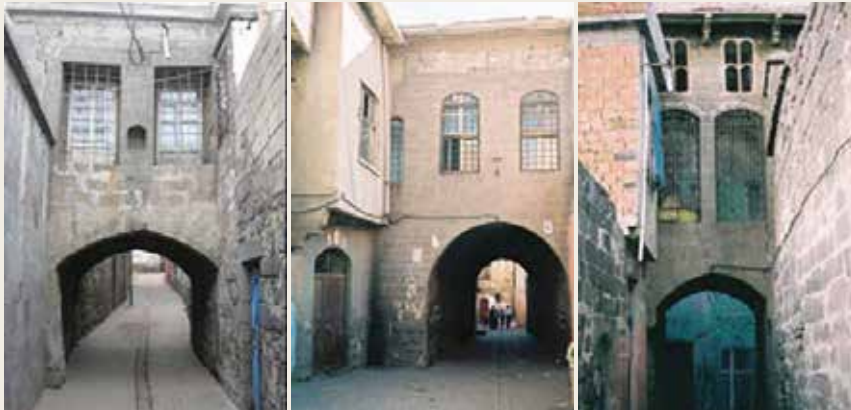
Cephe Özellikleri

Mekânların büyük bir kısmı avlu içine baktığı için sokağa yönelen mekân sayısı çok azdır. Sokağa taşan bu çıkıntıya cumba adı verilir, zemin katın üstünde yer alır. Sokağa taşan bu odaların daha geniş bir alanı izlemesi ve bu arada büyütülmesi amacıyla genellikle dar kenarlarına çıkıntı yapılmaktadır. Sokağa taşanlarında geniş yüz, çoğunlukla karşı komşuyu görmemesi amacıyla sağırdır. Taş ve ahşap bingilerin taşıdığı, iç kısımları hafif malzemeyle doldurulmuş ahşap taşıyıcı sistemli cumbalar, evlerin sokağa yansıyan en zengin bölümleridir. (Özyılmaz, Sahil, 2017)

► Geleneksel Diyarbakir evleri cumba örnekleri. [4]

Sokaklarda kabaltı denilen geçitlere sık rastlanır. Kabaltıların çokça uygulanma nedeni iklimin sıcak olmasından dolayı gölge alana duyulan ihtiyaçtır. (Özyılmaz, Sahil, 2017)

► Geleneksel Diyarbakir evleri kabalti örnekleri. [4]

SONUÇ

Geçmiş yüzyıl öncesine dayanan Diyarbakır'ın surlarının yanında birçok anıtsal yapı ve geleneksel evlerinin yapım tasarımında en belirleyici etkenlerden biri, malzeme ve buna bağlı gelişen yapım tekniği olmuştur. Yaşam tarzına, coğrafi koşullara ve iklime uyma çabasının bir sonucu mimari tasarım çözümleri yerel mimari kimliğin oluşumunu beraberinde getirmiştir.

Yöresel evlerinin plan düzenleri pratik bir mekân olan avlunun çevresinde gelişir. Dar sokaklara sadece bazı evlerde görsel iletişimin olduğu, dolayısıyla çoğunluğunun dış dünyaya kapalı (içe yönelen bir mekân organizasyonu), çok zengin kültürel ve estetik özellikleri bünyesinde taşıyan bu evler; kullanıcıların büyük-ataerkil aile düzeninin ve ekonomik yapının bir sonucudur.

Malzeme olarak Diyarbakır yöresinde bazalt taşı aktif olarak her yerde kullanılmaktadır. Taşın siyah koyu rengi beyaz renkli taşlar ve beyaz boyalarla sağlanan kontrastlarla cep-helerde oldukça zengin görünüm elde edilmesini sağlayabilmektedir.

Serdap, gezemek, kabaltı, eyvan, avlu gibi yöresel evlerin karakteristiğini oluşturan ve diğer illerimizde çok rastlanmayan mahaller Diyarbakır yöresel mimarisinin büyük zenginliği niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- Diyarbakir Valiliği, İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùđù web sitesi, <https://diyarbakir.ktb.gov.tr/TR-56882/tarihce.html>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Diyarbakir Valiliği, İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùđù web sitesi, <https://diyarbakir.ktb.gov.tr/TR-56885/iklimi-ve-bitki-ortusu.html>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Tuncer, O., C., (1999). Diyarbakir Evleri, Diyarbakir Bùyùkřehir Belediyesi Kùltür ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Bekleyen, A., (1993). Eski Diyarbakir evlerinin kitlesel biçimlenmesini etkileyen asal etmenlerin belirlenmesi, Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakir.
- Dalkılıç, N., Bekleyen, A., (2011). Geçmişin Günümüze Yansıyan Fiziksel izleri: Geleneksel Diyarbakir Evleri, Medeniyetler Mirası Diyarbakir Mimarisi, Diyarbakir Valiliği Kùltür Sanat Yayınları-3, Diyarbakir.
- Ergin Oruç, Ő., (2017). Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakùltesi Mühendislik Dergisi, Diyarbakir.
- Özyılmaz, H., Sahil, S., (2017). Sosyal Yapı Değişiminin Mimari Yapıya Yansıması: Diyarbakir Örneği, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakùltesi E-Dergisi, İstanbul.
- Oğuz, P. G., Halifeođlu, F.M., (2017). Geleneksel Diyarbakir Evlerinde Yapım Tekniği ve Malzeme Koruma Sorunları, Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakùltesi Mühendislik Dergisi Suriçi Özel Sayısı, Diyarbakir.
- Yıldırım, M., (2006). Diyarbakir Suriçi Geleneksel Evlerinde Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri, tasarım + kuram, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tasarimkuram/article/240772>, Erişim tarihi: Şubat 2022.

•Sözen, M., (1995). Diyarbakır, Arkitekt Dergisi Sayı:430, İstanbul.

•Dalkılıç, N., (1999). Geleneksel Diyarbakır evlerinde plan, cephe ve yapı öğeleri tipolojisi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü , Ankara.

Görseller;

•[1] Diken, Ş., (2010). Diyarbakır Hangi Mahle?, İdealkent Araştırması Dergisi, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/36625/417027>, Erişim tarihi: Şubat 2022.

•[2]<http://www.eskiturkiye.net/arama/diyarbak%C4%B1r>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.

•[3] Diyarbakır Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü arşivi.

•[4] Dalkılıç, N., Bekleyen, A., (2011). Geçmişin Günümüze Yansıyan Fiziksel izleri: Geleneksel Diyarbakır Evleri, Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi, Diyarbakır Valiliği Kültür Sanat Yayınları-3, Diyarbakır.

•[5] Yıldırım, M., (2006). Diyarbakır Suriçi Geleneksel Evlerinde Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri, Tasarım ve Kuram Dergisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

•[6] Ergin Oruç, Ş., (2017). Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi, Diyarbakır.

•[7] Diyarbakır Valiliği, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü web sitesi.

•[8] Özyılmaz, H., Sahil, S., (2017). Sosyal Yapı Değişiminin Mimari Yapıya Yansıması: Diyarbakır Örneği, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, İstanbul.

**YÖRESEL MİMARİ
ÖZELLİKLERE UYGUN
DİYARBAKIR KONUT PROJELERİ**

Bakanlığımızca ülke genelinde bir hassasiyet ve farkındalık oluşturmak amacı ile geleneksel dokuya aykırı yapılaşmanın önüne geçebilmek için yöre halkının ihtiyaçları, yaşam koşulları ve alışkanlıkları göz önünde bulundurularak; geleneksel konutlardaki plan şemaları, mekânsal kullanım ihtiyaçları, yerel malzemelerin tespiti ile örnek, güvenli, sağlıklı ve ekonomik mimari projeleri hayata geçirmek amaçlanmaktadır.

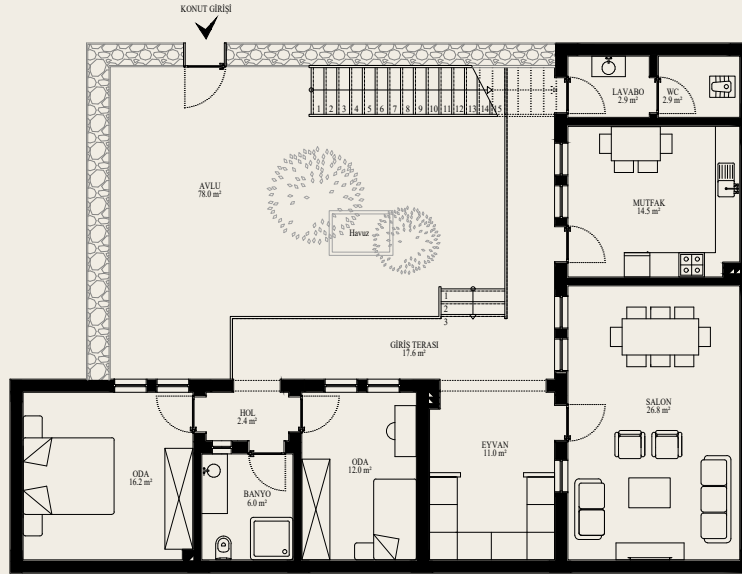
Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Diyarbakır ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun (7 adet) tip konut, (1 adet) köy konağı projesi elde edilmiştir. Yapılan tasarım faaliyetleri, günümüz şartlarına, güncel sanat ve fen kurallarına uygun ve güncel mevzuat çerçevesinde yapılmıştır. (İmar Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye Deprem Yönetmeliği, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik, 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği, Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere)

Fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yaşatılması bağlamında, yeni yapı teknolojileri ile geleneksel yapı tekniklerinin yorumlanarak geçmiş ve gelecek karşılaştırıldığında; içe dönük yaşamın dışa dönük hale dönüşmesi ile evlerin alt katlarının görüntüsü değişmiştir. Kırsal geçim kaynaklarında azalma ile evlerde yer alan ocak, tandır, işevi gibi mekânların yerini, modern mutfaklar almıştır. Yönetmelikler ve mevzuatlar beraberinde bazı standartlar getirmiştir. Plana bağlı mülkiyet sınırları sebebi ile organik sokak ve mahalle görüntüsüne göre biçimlenen evlerin silüetinde değişim olmuştur. Ayrıca aile genişliğinin değişimi ve nüfusun artması ile evlerde küçülmeye gidilmiş, ekonomik nedenlerle iki katlı evler yerini tek kat evlere bırakmıştır. Ahşap, kerpiç ve taş yapı tekniğinin yerini betonarmenin alması ile evlerin karakterleri de değişmiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin getirdiği plan şemaları, günümüz mekân kullanım tercihleriyle entegre edilmeye çalışılırken mimari açıdan bazı kaçınılmaz değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber, konutlar yerel kültürle uyum içinde tasarlanmıştır. Rehber niteliğinde olan bu çalışma ile ülkemizde yöresel mimariye olan ilgi ve hassasiyetin arttırılması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda Diyarbakır ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun konut projelerinde yapı sistemi betonarme karkastır. Dış cephede bazalt taş kaplama ve/veya belirli yerlerde ahşap kaplama, kapı ve pencerelerde ahşap doğrama, teras çatılarda killi toprak, hidrolik kireç, pomza tozu ve bazalt taşı tozu karışımı üzerine sürme su yalıtımı kullanılmış olup belirli noktalarda ise dışı bazalt taşı tercih edilmiştir.

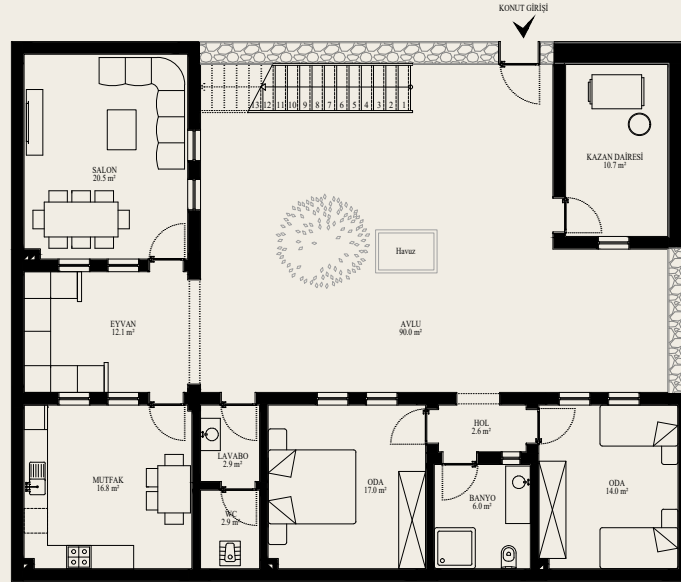
TİP - 1A

Toplam: 201.54 m²ZEMİN KAT PLANI : 201.54 m²

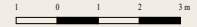

TİP - 1B

Toplam: 130.46 m²

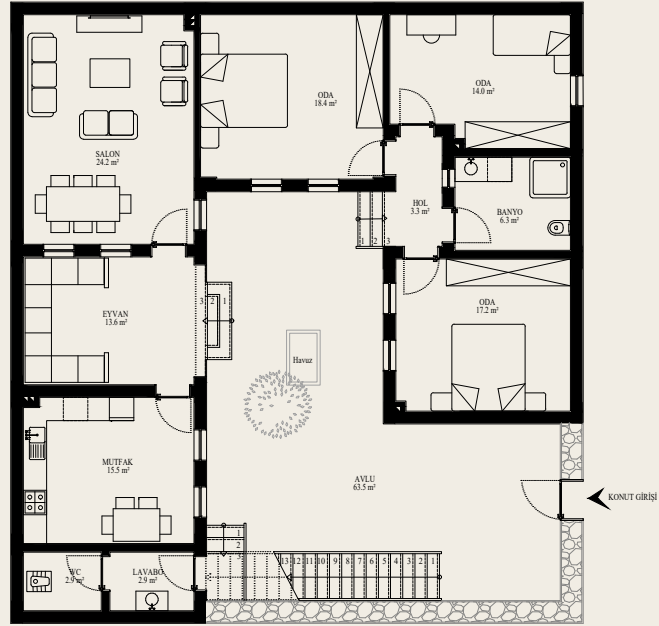
ZEMİN KAT PLANI : 130.46 m²

TİP - 2A

Toplam: 142.39 m²

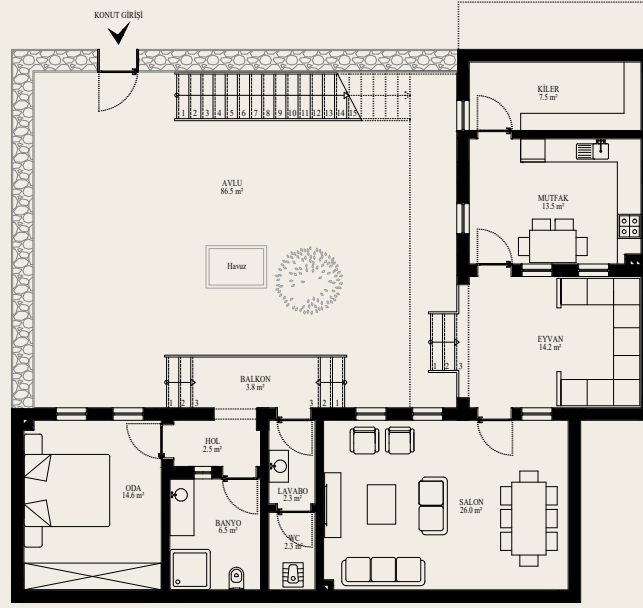
ZEMİN KAT PLANI : 142.39 m²

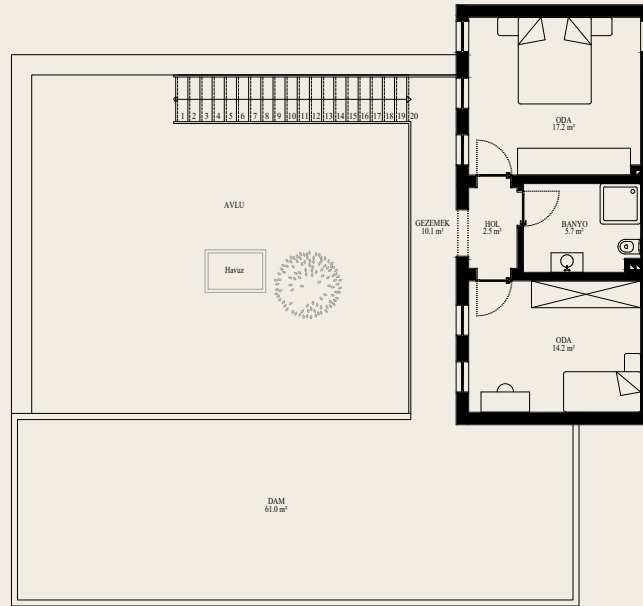
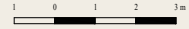

TİP -2B

Toplam: 158.87 m²

ZEMİN KAT PLANI : 109.43 m²

1. KAT PLANI : 49.44 m²

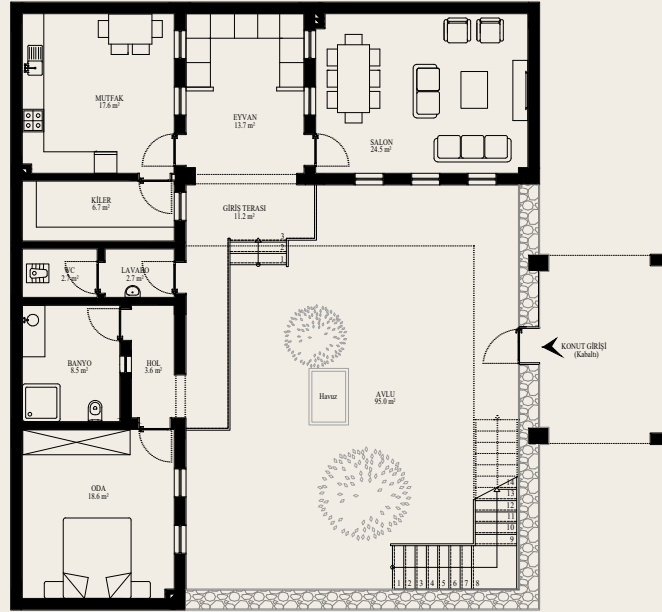

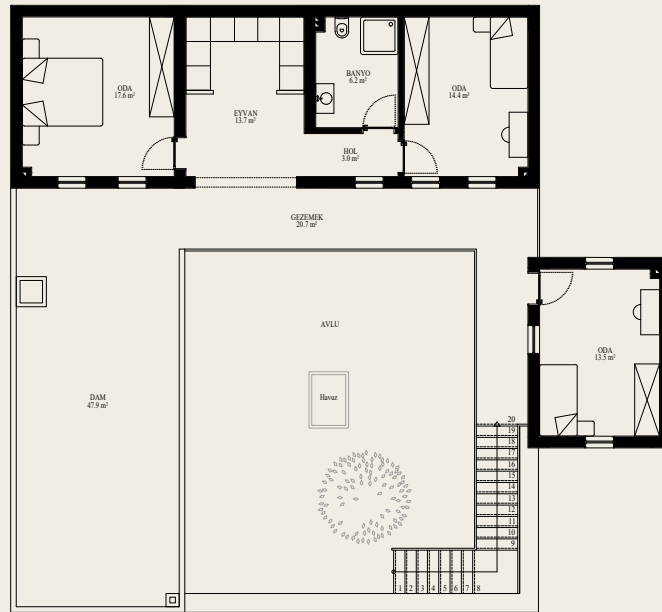

TİP -3A

Toplam: 205.13 m²

ZEMİN KAT PLANI : 119.18 m²

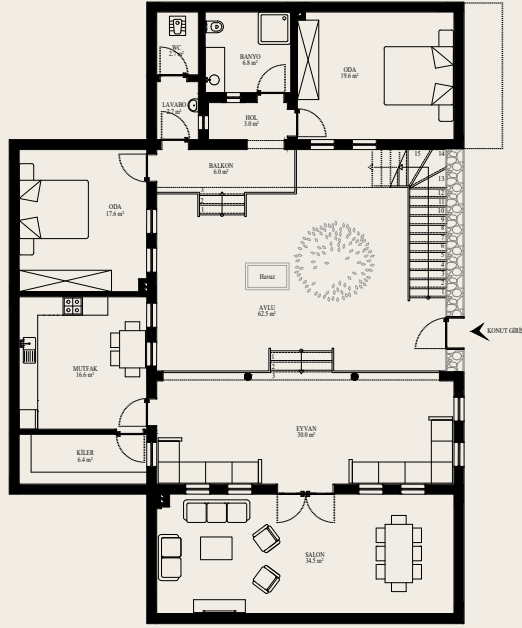
1. KAT PLANI : 85.95 m²

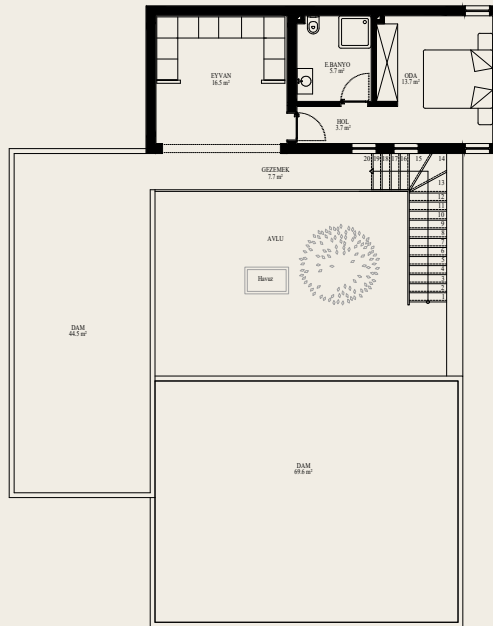

TİP -3B

Toplam: 216.75 m²

ZEMİN KAT PLANI : 167.48 m²

1. KAT PLANI : 49.27 m²

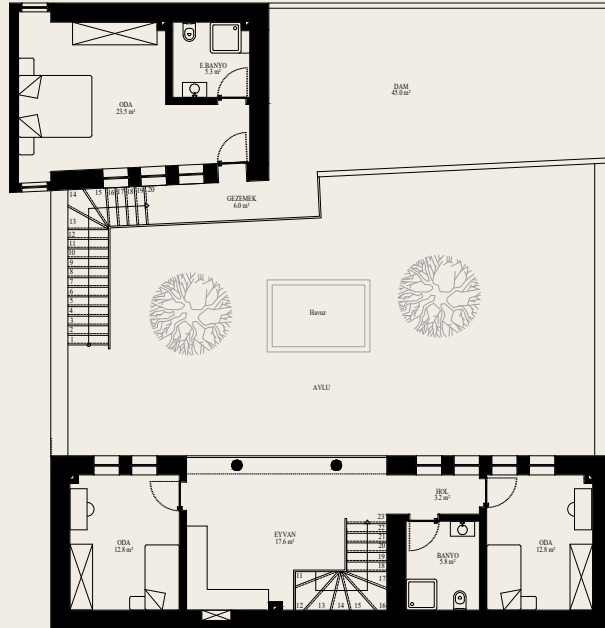

TİP -5

Toplam: 284.43 m²

ZEMİN KAT PLANI : 163.32 m²

1. KAT PLANI : 121.11 m²

DÜZCE

Düzce Karadeniz Bölgesinde yer almaktadır. Düzce ilinin kuzeyinde Karadeniz ve Zonguldak, batısında Sakarya, güneyinde ve doğusunda Bolu bulunmaktadır.

► Düzce'nin Türkiye'deki konumu.

Düzce'nin bilinen tarihi M.Ö. 1390 yıllarına kadar gitmektedir. Yöre, birçok kavimin ve devletin istilasına maruz kalmıştır. Çevrede Frig, Lidya, Pers, Roma, Bizans, Selçuk ve Osmanlı uygarlıklarının izlerini görmek mümkündür. Yörenin Osmanlı hakimiyetine geçişi Orhan Gazi'nin komutanlarından Konuralp Bey'in 1323 yılında Bizans tekfurları ile yaptığı savaş neticesinde gerçekleşmiştir. Bu yörenin adı komutan Konuralp'e izafeten verilmiş ve günümüze kadar bu şekilde ulaşmıştır. Düzce'ye bağlı Konuralp beldesinde yer alan antik şehrin tarihi, Milattan Önce 3. y.y.'a kadar dayanıyor.

Geyve, Alp Suyu, Karaceebüş hisarlarını fetheden Konuralp, Akçakoca ve Abdurrahman Gaziler, Bizans devrinde Regio Torsia adı verilen Akova'ya akınlara başladılar. Konuralp Bey, Bolu topraklarına karşı bir sefer düzenlemiş Düzpazar'ı ele geçirdikten sonra da, şimdi hala yeri belirlenemeyen Uzunca-Bel'de Bizanslılarla iki gün vuruşmamış, beklemiş ve arkasından kesin darbeyi vurmuştur.

Osman Gazi, Düzce Pazarı (ovasını) ve Bizans Prusias'ını, Konuralp'e verdi. 14.y.y. ilk çeyreğinden itibaren bu bölge Konuralp ilçesi ve kısaca "Konrapa" diye anılır.

Düzce, Osman Gazi'nin mahiyetinde 1869 yılına kadar Kastamonu Vilayeti Bolu Mutasarrıflığı Göynük Kasabası'na bağlı bir nahiye iken, 1870 yılında Bolu Sancağı'na bağlı bir kaza haline gelmiştir.

Düzce'nin tarihi dört zaman dâhilinde anlatılabilmektedir.

Bitinyalılar Devri: Bu zamanda Düzce hemen hemen ortada yoktu. Ancak Prusias (Üskübü) mevcuttur. Düzce ise düz ve geniş bir ova, hatta bataklık halinde Bitinyalıların oturdukları yerlerin doğusunda kalıyordu.

Roma ve Bizans Devri: Prusias (Üskübü) ile birlikte Düzce Ovası'nda en iptidai bir halde iken Bitiuyoji Nikomed Romalılara vasiyet ederek ölüyor. III. Nikomedin oğlu Filmostan'dan sonra Bitinya tamamen Romalıların idaresi altında bir müddet kalıyor. Düzce'nin bu zamanki hali birinci devreye nazaran biraz gelişmeye başlamıştır. Bitinyalılar devrinde bataklık halinde bulunan Düzce Ovası Romalılar zamanında ıslah edilmek suretiyle ziraat için daha elverişli bir hale gelmiş ve yavaş yavaş iskân edilmeye başlanmıştır. Romalılardan sonra bu havali Bizanslıların hâkimiyetine geçmiş ve Düzce'nin gelişmesi, parlaması bu devrenin son zamanlarına rastlamıştır.

Osmanlılar Devri: Osmanlı İmparatorluğu zamanında Orhan Gazi'nin komutanlarından Konuralp, 1323 tarihinde burayı Bizanslıların hakimiyetinden kurtararak imparatorluk topraklarına katmıştır. Düzce'nin Konsopa adını alması bu devrededir. O zaman ilk ilçe merkezi Gümüşabadı, daha sonraki ilçe merkezi Üskübü olmuştur. Düzce bu dönemde ticareti ve arazisi bakımından Üskübü'yü ve ilk ilçe merkezi olan Gümüşabadı'yı gölgede bırakacak şekilde gelişmiş ve 1871 yılında ilçe merkezi Düzce'ye nakledilmiştir.

► 1940'larda Düzce.

Cumhuriyet Devri: Bu devirde her yerde olduğu gibi, büyük bir gelişme gösteren Düzce, Türkiye'nin çok işlek ve zengin bir ilçesi oldu. 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 depremlerinden sonra kısa sürede yeniden kalkınabilmesi için; 09.12.1999 tarih ve 23901 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 190 sayılı K.H.K ile Türkiye'nin 81. ili olmuştur. (Düzce Belediyesi web sitesi)

Düzce ili, Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde görülen nemli ve fazla sert olmayan iklimin etkisi altındadır. Düzce, doğal bitki örtüsü açısından zengin sayılan bir ildir. Kıyı kesimi maki ve yalancı makiler, kıyı ardındaki dağlar ise gürgen, kayın, kestane ve meşelerden oluşan ormanlarla kaplıdır. Düzce Ovası'nı kuşatan dağların alçak kesimlerinde geniş yapraklılardan, yüksek kesimlerinde ise karaçam, sarıçam ve köknarlardan oluşan ormanlar vardır.

Mimari Yapılanma

Eldem'in Türk evi modeli incelendiğinde; bu yapıların kendine özgü bir karakteri ve yapım ilkeleri olduğu tespit edilmektedir. (Eldem,1984) Bektaş'a göre bu yapım ilkeleri; doğaya, çevreye ve insana saygı, akılcılık, tutumluluk, içten-dışa çözüm, iç-dış uyumu, açıklık, gerekçelerin yakından seçilmesi esneklik ve çağdaşlık olarak tanımlanmaktadır.

Yapım yöntemleri kolaylık ilkesine dayanan Türk Evi'nde ölçüler insan vücudunda çıkar. Evin inşası için kullanılan malzeme yakından seçilir ve evin yapısında esneklik vardır; aile yapısına göre büyür ya da bölünür.(Bektaş, 1996)

Türk Evi'nin yapım tekniği ve malzemesi yörede bulunan malzeme türüne ve iklim şartlarına göre değişim göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında hava şartlarının yumuşak olduğu ve ahşabın bol olduğu Trakya, Ege, Akdeniz gibi yerlerde ana taşıyıcı sistemin ahşaptan yapıldığı karkas veya karma yapı çeşidinin egemen olduğu görülmektedir. (Eldem,1984)

► Düzce geleneksel konut örneği. [2]

Batı Karadeniz geleneksel yapılarının yerleşme alanları, Gönük, Mudurnu, Bolu, Gerede, Zonguldak, Bartın, Safranbolu, Kastamonu, Sinop ve yakın çevresi ile sınırlandırılmıştır. (Eldem,1984)

Düzce evleri, Batı Karadeniz geleneksel yapı özelliklerini taşımakta olup bu bağlamda Batı Karadeniz geleneksel konut özelliklerini barındırması ve Düzce ilinde tescilli konut sayısının fazlalığı açısından Akçakoca evleri örnekleri üzerinden geleneksel ev özellikleri anlatılacaktır.

► 1940'larda Akçakoca. [3]

Akçakoca Evleri:

Akçakoca evlerinin genel yapısı incelendiğinde, çevresel faktörlerin son derece etkin olduğu bir dokunun olduğu dikkat çekmektedir. Yapım tekniği, plan ve cephe özellikleri ile malzeme kullanımı ve konumsal özellikleri açısından bakıldığında Akçakoca konut dokusunun Batı Karadeniz Bölgesi ve Bolu-Düzce konut dokusu ile benzer özellikleri taşıdığı görülebilmektedir. (Çelik, 2009)

► Düzce (Akçakoca) geleneksel konut örneği. [4]

Türk-İslam sivil mimarisinde önemli yer tutan avlu ve bahçeler, Akçakoca evlerinde görülmemektedir. Genellikle evlerin sokak yönündeki girişlerine karşılık gelen ön kısımlarında, günlük işlerin yapıldığı “hayat” denilen zemini taş döşemeli avlular, arkada veya yan tarafta da bahçeleri, yer almaktadır. Bahçeler ya da hayat, yüksek duvarlarla sokaktan ayrılmıştır. Böylece kadının dış dünyadan görünmesi engellenmiştir. (Sayan, Öztürk, 2001)

Avlunun zemini de sokağın devamı şeklinde taş kaplamalıdır. Bahçeler, yaz günlerinde aile hayatının büyük kısmının geçtiği yerdir. Servis mekânlarının bir kısmı, evin dışında tasarlanmıştır. Odunluk, tuvalet, tandır gibi mekânlar bahçede bulununca bahçenin kışın da kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Evlerin bahçeleri birbiriyle iç içedir. Bahçeler, evin hemen arkasına veya yanına yapıldığı gibi bağımsız bahçeler de vardır. (Naldan, 2012)

Geleneksel Akçakoca evleri, plan şemaları bakımından incelendiğinde, Anadolu'nun hemen her bölgesinde gördüğümüz Türk Evi Plan şemasının iki temel ögesi oda ve sofayı görmekteyiz.

Akçakoca Evleri Plan Tipolojisi incelendiğinde sofasız konut bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca yapıların çoğunun tek ve çift orta sofalı olarak inşa edilmiş olması da Akçakoca konut dokusu oluşumunda son dönemlerde İstanbul kökenli olarak Anadolu'ya yayılan merkezi orta sofa akımı sonrası değişimlerin Akçakoca'da etkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Yapıların boyutlarına göre sofa sayısının değiştiği de gözlemlenmiştir. İç sofalı şemalarda sofanın sokağa bakan bölümü çıkma veya balkon olarak sokağa taşmaktadır. Her iki tip de kendi içinde tek birimli ve iki kısımlı olmak üzere 2 gruba ayrılır. Hem iç sofalı, hem de orta sofalı tipin iki birimli şemalarında temel birim kopyalanıp birbirlerine yapııştırılarak, ikiz yapı karakteri gösterir. Birimler içeride birbiri ile bağlantılıdır. Ancak, her birim kendi içinde bir bütündür. (Çelik, 2009)

SOFANIN KONUMUNA GÖRE AKÇAKOCA EVLERİ PLAN TİPOLOJİSİ				
İÇ SOFALI		ORTA SOFALI		A TİPİK
TEK BİRİM	İKİ BİRİM	TEK BİRİM	İKİ BİRİM	
 16 NOLU TESCİLLİ YAPI	 53 NOLU TESCİLLİ YAPI	 15 NOLU TESCİLLİ YAPI	 27 NOLU TESCİLLİ YAPI	 79 NOLU TESCİLLİ YAPI
 4 NOLU TESCİLLİ YAPI	 46 NOLU TESCİLLİ YAPI	 64 NOLU TESCİLLİ YAPI		 78 NOLU TESCİLLİ YAPI
 60 NOLU TESCİLLİ YAPI	 71 NOLU TESCİLLİ YAPI	 52 NOLU TESCİLLİ YAPI		
 10 NOLU TESCİLLİ YAPI		 48 NOLU TESCİLLİ YAPI		

► Akçakoca Evleri Plan Tipolojisi. [8]

Akçakoca evlerinde odalar, çok amaçlı olarak kullanılabilir. Evin genel planlamasında odaların yönü de çok önemlidir. Evlerdeki oda sayısı, oturanların nüfus ve ekonomik durumlarıyla da ilgilidir. Sofadan bir kapıyla odanın seki altı (pabuçluk) kısmına girilir. Odanın en önemli unsurlarından biri de yüklüktür. Yüklük içinde, genellikle gusülhane ve yatakların koyulduğu dolaplar yer almaktadır. Bunu dışında sedir, üzerinde oturulabilen, yatılabilen odanın vazgeçilmez eşyalarındandır. (Kuban, 1995)

Günlük oturulan ve faaliyetlerin sürdüğü büyük odaya “başoda” denilmektedir. Başodalar genellikle aydınlık, ferah ve dış manzaraya hâkimdirler. Süslemeleriyle de diğer odalardan daha gösterişli olan bu odanın aydınlatılması, geniş pencerelemlerle sağlanmaktadır. Evin diğer odaları, güneş, rüzgâr ve kullanım amaçlarına göre yaz ve kış odası diye de isimlendirilirler.

Tavanların oldukça süslü ve sanatkârane yapılmış olanları Türk evlerinin karakteristik özelliğidir. Renkli camlar kullanılarak yapılmış tavanlar, alçı pencere, kalem işleri, resimler, çitalar ve ahşap oymalarla alabildiğine süslenmişlerdir. (Küçükerman, 1973)

► Tavan süsleme örnekleri. [6], [7]

Akçakoca’da yapılan araştırma çalışmalarında özgün örneklerde kullanılan yapım sisteminin ahşap karkas olduğu tespit edilmiştir. (Kara, 2014)

Ahşap karkasın hafif olması, katlı yapılar oluşturulmasında sağladığı kolaylık ve ağaç kullanımının ekonomik olması gibi etkenlerden dolayı bölgede yoğun olarak bulunan ahşabın yapılarda geniş kullanım alanı oluşmuştur. Yapılan tespitlerde Akçakoca'daki geleneksel yapılarda temellerin, yığma taş duvar şeklinde olduğu saptanmıştır. Bölgede eğimli alanlarda temel duvarları yükseltilerek zemin kat ile doğal zemin arasında bodrum kat oluşması sağlanmıştır. Görece eğimi az alanlarda temel duvarları sadece ahşap karkası zeminde koparacak boyutlarda yapıldığı görülmüştür. (Kara, 2014)

Ahşap karkas sistemler oluşturulurken, köşe dikmesi-alt payanda kuvvet üçgeni oluşturularak yatay yüklere karşı yapı korunmuştur. Belli sıklıklarda ara yatay ve düşey ahşapların konulması ile çatki oluşturulmuştur. (Akdemir, 1997)

► Ahşap karkas sistemi örneği. [6]

Akçakoca'nın, geç dönem diye tanımlayabildiğimiz, 19. ve 20. Yüzyıl geleneksel yapılarında ahşap çatkı içine dolgu malzemesi olarak tuğla kullanılmıştır. Bağlayıcı olarak da kireç harcı kullanılmıştır. (Kara, 2014) Ayrıca iç bölgelerde bağdadi tekniğinde kırıklı sıva da yaygın olarak kullanılmıştır.

► Sıvalı cephe örneği. [4]

Bir çok örnekte yapıların dış duvarlarında sıva yapılmadığı, bazılarında ise ahşap kaplamaların 'yalı baskısı' tekniği ile uygulandığı görülmüştür.

► Yalı baskı cephe Örneği. [6]

Geleneksel Anadolu yerleşmelerinde XX. yüzyıl başlarına kadar konutların üst örtüsü dam şeklindeydi. Ancak yılın belli dönemlerinde bakım isteyen bu sistemin dayanaksız oluşu nedeniyle dam örtü şeklinde olan evler, kısa sürede ortadan kalkmıştır. Günümüzde üst örtüler, kırma çatılı ve alaturka kiremitlidir. Çatı yükleri, doğruca dikmeler ile son kat tavan kirişleri üzerine oturtulan esas kirişlere, dolayısıyla duvarlara bindirilmiştir. (Kafescioğlu, 1955)

► Geleneksel konut örneği. [9]

SONUÇ

Tarihin farklı dönemlerinden yapısal birikimleri olan Düzce, şuan için Türkiye'nin il olarak kabul edilen 81. İli olmasına rağmen özellikle Akçakoca ve Konuralp ilçelerindeki yöresel konutları ile dikkat çekmektedir.

Karadeniz bölgesinde olmanın sağladığı doğal avantajla ahşap mimari Düzce'de yöresel konut mimarisinin en önemli malzemesi haline gelmiştir. Sedir, sofa, yüklük, tavan, niş, merdiven, cephe gibi birçok mimari öğede ahşap malzeme kullanımı görülmektedir.

Geleneksel Türk evinin birçok özelliğini taşıyan Düzce yöresel konut mimarisi geçmişle geleceğin bağlantısının kurulması noktasında güzel örnekler barındırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Düzce Belediyesi web sitesi, <https://duzce.bel.tr/10-duzce-tarihi>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- Düzce Valiliği web sitesi, <http://www.duzce.gov.tr/tarihi-ve-cografi-yapisi>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- Eldem, S.H., (1984). Türk Evi I, Tac Yayınları, İstanbul.
- Bektaş, C., (1996). Türk Evi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çelik, N., (2009). Akçakoca (Düzce) Koruma Amaçlı İmar Planı Kentsel Tasarım Rehberi, BHA, Ankara.
- Sayan, Y., Öztürk Ş., (2001). Bitlis Evleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Naldan F., (2012). Akçakoca'dan Bir Grup Ev Mimarisi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çelik, N., Açıl, B. H., Mutlu, H., Taybılı, B., (2009). Akçakoca (Düzce) Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, BHA, Ankara.
- Kuban, D., (1995). Türk İslam Sanatı üzerine Denemeler, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Küçükerman, Ö. (1973). Anadolu Türk Evinde Odalar, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu yayınları, İstanbul.
- Kara, F., (2014). Akçakoca'daki Geleneksel Dokunun Korunması: İşgörenler Evi Örneği, T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akdemir, Z., (1997). Batı Karadeniz Yerleşmelerinde Geleneksel Konut Kültürüne Bağlı Biçimsel ve Yapısal Kurgu, Özelliklerine Ait Ölçüler, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.

•Kafescioğlu, R., (1995). Kuzey- Batı Anadolu'da ahşap ev yapıları, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi yayınları, İstanbul.

Görseller;

- [1] Düzce Valiliği, 2002.
- [2] Tuna A., (2014). Sürdürülebilir Antik Kentler Kapsamında Arkeolojik Parkar: Düzce-Konuralp Örneği, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [3] <http://www.eskiturkiye.net/1925/akcakoca-1940lar>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [4] Türkiye Kültür Portalı, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/duzce/gezilecekyer/akcakoca-tarihi-evler>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [5] Çelik, N., Açıl, B. H., Mutlu, H., Taybıllı, B., (2009). Akçakoca (Düzce) Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, BHA, Ankara.
- [6] Kara F., (2014). Akçakoca'daki Geleneksel Dokunun Korunması: İşgörenler Evi Örneği, T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [7] Naldan F., (2012). Akçakoca'dan Bir Grup Ev Mimarisi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- [8] Çelik, N., Açıl, B. H., Mutlu, H., Taybıllı, B., (2009). Akçakoca (Düzce) Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, BHA, Ankara.
- [9] Düzce Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Arşivi.

**YÖRESEL MİMARİ
ÖZELLİKLERE UYGUN
DÜZCE KONUT PROJELERİ**

Bakanlığımızca ülke genelinde bir hassasiyet ve farkındalık oluşturmak amacıyla geleneksel dokuya aykırı yapılaşmanın önüne geçebilmek için yöre halkının ihtiyaçları, yaşam koşulları ve alışkanlıkları göz önünde bulundurularak; geleneksel konutlardaki plan şemaları, mekânsal kullanım ihtiyaçları, yerel malzemelerin tespiti ile örnek, güvenli, sağlıklı ve ekonomik mimari projeleri hayata geçirmek amaçlanmaktadır.

Karadeniz Bölgesi'nde Düzce ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun (3 adet) tip konut, (1 adet) köy konağı projesi elde edilmiştir. Yapılan tasarım faaliyetleri, günümüz şartlarına, güncel sanat ve fen kurallarına uygun ve güncel mevzuat çerçevesinde yapılmıştır. (İmar Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye Deprem Yönetmeliği, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik, 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği, Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere)

Fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yaşatılması bağlamında, yeni yapı teknolojileri ile geleneksel yapı tekniklerinin yorumlanarak geçmiş ve gelecek karşılaştırıldığında; içe dönük yaşamın dışa dönük hale dönüşmesi ile evlerin alt katlarının görüntüsü değişmiştir. Kırsal geçim kaynaklarında azalma ile evlerde yer alan ocak, tandır, işevi gibi mekânların yerini, modern mutfaklar almıştır. Yönetmelikler ve mevzuatlar beraberinde bazı standartlar getirmiştir. Plana bağlı mülkiyet sınırları sebebi ile organik sokak ve mahalle görüntüsüne göre biçimlenen evlerin silüetinde değişim olmuştur. Ayrıca aile genişliğinin değişimi ve nüfusun artması ile evlerde küçülmeye gidilmiş, ekonomik nedenler ile iki katlı evler yerini tek kat evlere bırakmıştır. Ahşap, kerpiç ve taş yapı tekniğinin yerini betonarmenin alması ile evlerin karakterleri de değişmiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin getirdiği plan şemaları, günümüz mekân kullanım tercihleriyle entegre edilmeye çalışılırken mimari açıdan bazı kaçınılmaz değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber, konutlar yerel kültürle uyum içinde tasarlanmıştır. Rehber niteliğinde olan bu çalışma ile ülkemizde yöresel mimariye olan ilgi ve hassasiyetin artırılması amaçlanmıştır.

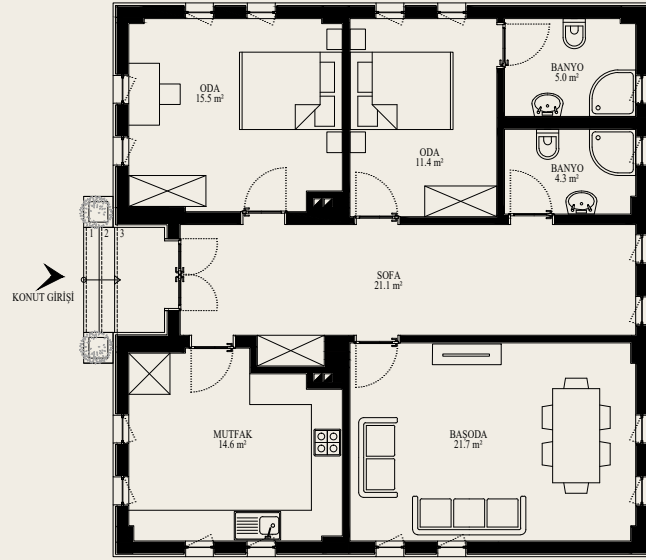
Bu kapsamda Düzce ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun konut projelerinde yapı sistemi betonarme karkastır. Dış cephede ahşap kaplama ve/veya belirli yerlerde boya ve yöresel rustik tuğla, kapı ve pencerelerde ahşap doğrama, kırma çatılarda alaturka kiremit kullanılmıştır.

TİP - 1

Toplam: 106.98 m²

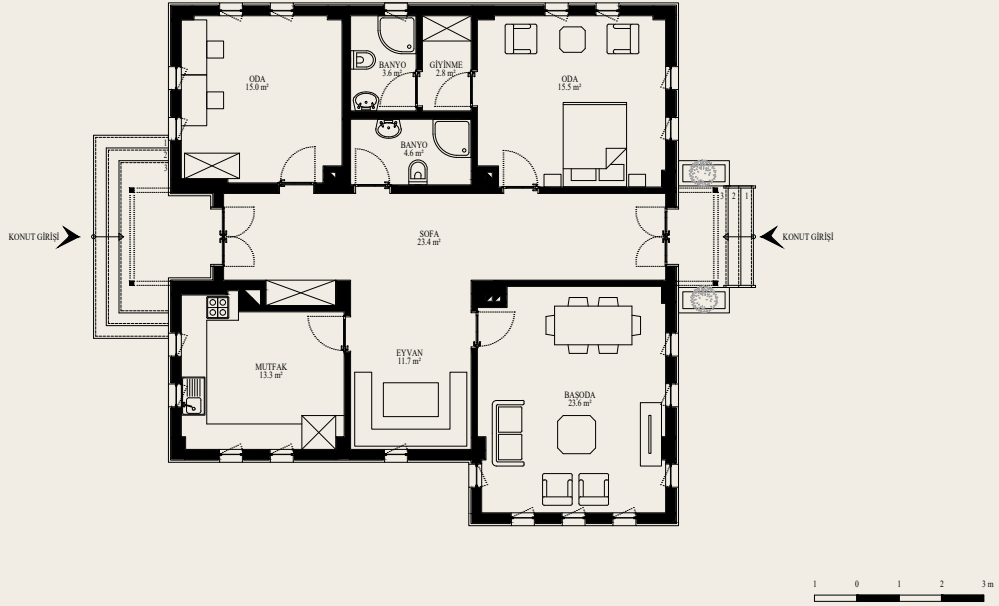
ZEMİN KAT PLANI : 106.98 m²

TİP - 2

Toplam: 132.43 m²

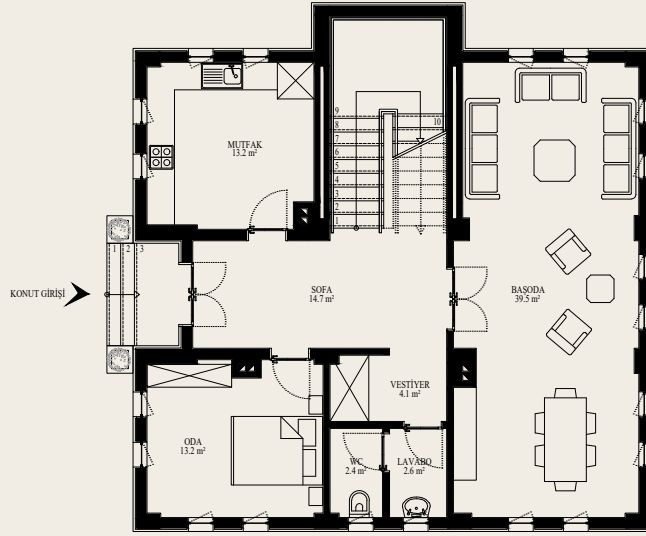
ZEMİN KAT PLANI : 132.43 m²

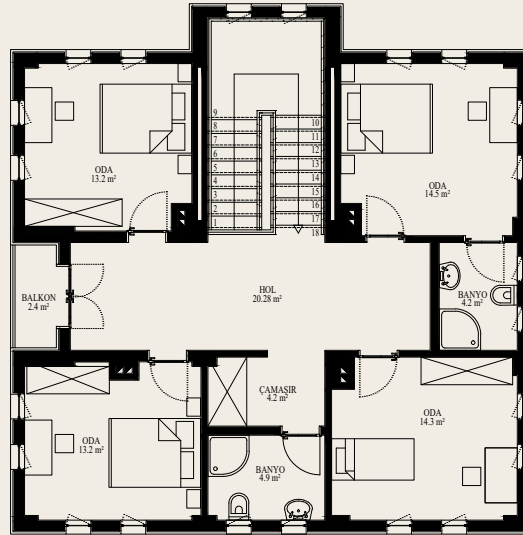

TİP - 3

Toplam: 234.56 m²

ZEMİN KAT PLANI : 117.28 m²

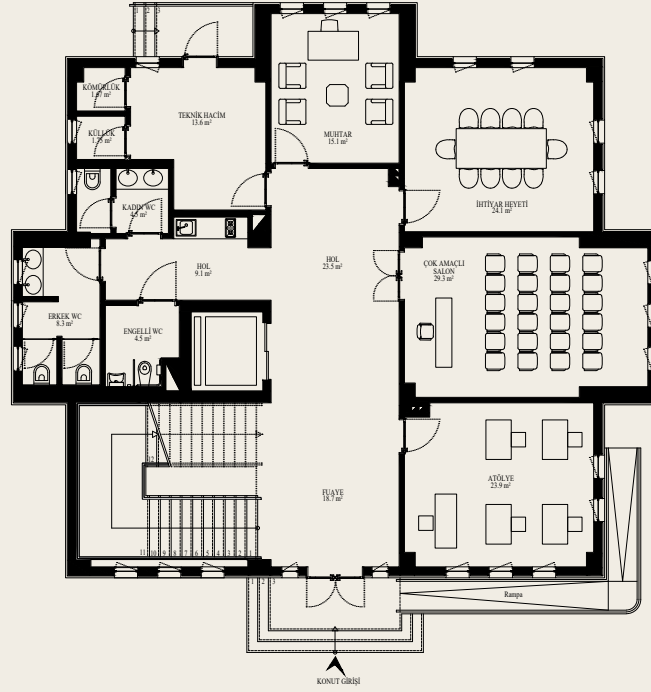
1. KAT PLANI : 117.28 m²

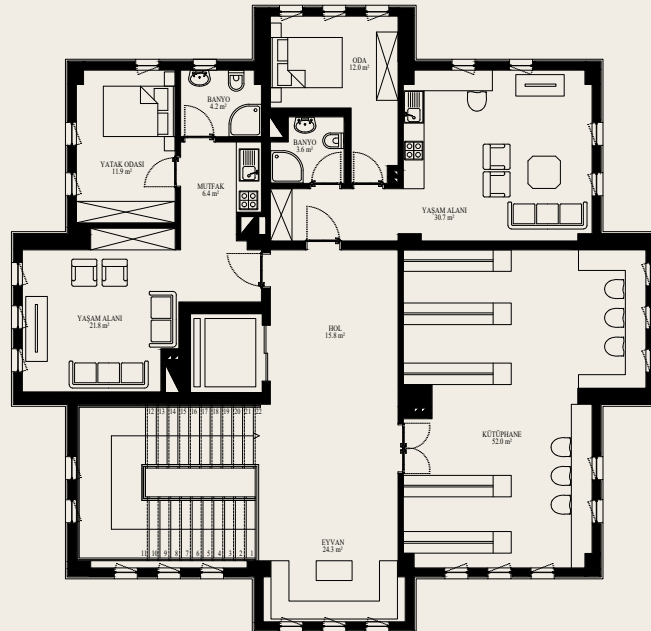

TİP - 4

Toplam: 471.27 m²

ZEMİN KAT PLANI : 232.34 m²

1. KAT PLANI : 238.93 m²

ELAZIĞ

Elazığ, Doğu Anadolu Bölgesinde yer alır. Kuzeyinde Tunceli ve Keban Barajı, batısında ve güney batısında Malatya ve Karakaya Barajı, doğusunda Bingöl, güneyinde Diyarbakır bulunmaktadır.

► Elazığ'ın Türkiye'deki konumu.

Elazığ kent merkezinin geçmişi yeni olmakla birlikte yerleşim olarak bölgenin tarihi oldukça eskidir. Bu nedenle Elazığ'ın tarihinin, devamı durumunda olduğu Harput'un tarihi ile birlikte ele alınması gerekir.

Harput ve yöresi, Anadolu'nun en eski yerleşme birimlerinden biridir. Nitekim Fırat Irmağı'nın çizdiği büyük yay içinde, sulak ve verimli bir ova üzerinde bulunması, doğal kaya sığınakları, kara ve su hayvanlarının bolluğu nedeniyle yöre, Paleolitik (Yontma Taş Devri M.Ö. 10.000) dönemden beri, yerleşme alanıdır. Elazığ ve yöresinin yazılı tarihinin Hitit tabletlerindeki bilgilerle aydınlatıldığı görülmektedir. M.Ö. 2000'lerde yörenin İşuva adıyla anıldığı belirlenmiştir. M.Ö. 12. 7. yüzyıllar arasında yöreye merkezi Van (Tuşpa) olan Urartular hâkim olmuştur.

Urartu dönemi ile ilgili olarak, Harput Kalesi başta olmak üzere, Altınova Norşuntepe’de ortaya çıkarılan Urartu yerleşmesi, Palu Kalesi, Karakoçan (Bağın) ve İzoli (Kuşsarayı)’ndaki çivi yazılı kitabeler yöredeki Urartu hâkimiyetini açıkça ortaya koymuştur.

Daha sonra bölgede Medler, Persler, Romalılar, Bizanslılar ve Arapların değişik dönemlerde egemen oldukları görülmektedir. Büyük Selçuklu hâkimiyetinin Anadolu’ya kayması ile Harput’un Türk Yurdu olmasında en önemli savaşın Malazgirt Meydan Muharebesi olduğuna şüphe yoktur. 1085 yılında Çubuk Bey tarafından fethedilen Harput’ta Çubukoğulları Beyliği kurulmuştur. Türkler tarafından alınmasına kadar sadece müstahkem bir kale hüviyetinde kalan Harput, Türklerle beraber büyüyen bir şehir haline gelmiştir.

Çubukoğulları Beyliği’nin ömrü uzun sürmemiş, 1110 yılında Artuklu Belek Behram Harput ve yöresini ele geçirerek Artukoğulları dönemini başlatmıştır. Belek Gazi, Haçlı seferlerine karşı büyük mücadeleler vermiştir. Artuklu hanedanına, 1234 yılında I. Alaaddin Keykubad tarafından son verilmiş, Harput bu tarihten itibaren Türkiye Selçuklu Devleti’nin hâkimiyeti altına girmiştir.

Kösedağ Savaşı’ndan sonra Harput, 1243’te İlhanlılar tarafından zapt edilmiş, 1363’te Dulkadiroğullarının, 1465’te Akkoyunluların ve nihayet Çaldıran Savaşı’ndan sonra 1516 yılında Osmanlıların eline geçmiştir. Coğrafi konumu itibarıyla tarihin hemen her döneminde önemli bir yerleşim merkezi olan Harput, 1834’te doğu eyaletlerini ıslah etmek üzere görevlendirilen Reşid Mehmed Paşa, ovada yer alan Agavat Mezrası’nı merkez haline getirince, Elazığ Vilayeti’nin merkezi buraya taşınmıştır. Yeni kurulan şehir önceleri eyalet ve bilahare vilayet merkezi olmuş, bir ara Diyarbakır Vilayeti’ne bağlı bir sancak haline gelmiştir. 1875’te müstakil mutasarrıflık, 1879’da tekrar vilayet olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nun son yıllarında Malatya ve Dersim sancakları da buraya bağlanmış, 1921’de bu iki sancak Elazığ’dan ayrılmıştır. (Elazığ Valiliği web sitesi)

Sultan Abdülaziz'in tahta çıkışının 5. yılında Hacı Ahmet İzzet Paşa devrinde buraya tayin edilen Vali İsmail paşanın teklifi ile 1867 yılında "Mamurat ul -Aziz" adı verilmiştir. Fakat telaffuzu güç olduğundan halk arasında kısaca "ELAZİZ" olarak söylene gelmiştir. Atatürk'ün 1937 yılında şehre teşrifleri sırasında Atatürk'ün teklifi ile "Azık İli" anlamına gelen "ELAZIK" adı verilmiş, bu isim daha sonra "ELAZIĞ"a dönüşmüştür. (Elazığ Valiliği web sitesi)

► 1900' lerde Elazığ (Harput). [1]

Doğu Anadolu Bölgesinin güneybatısında yer alan Elazığ ilinde bölgenin diğer bölümlerinden oldukça farklı ve karakteristik bir iklim dikkati çekmektedir. İlin gerek coğrafi konumu, gerekse morfolojik özellikleri bu elverişli durumun ortaya çıkmasında en büyük etken olmuştur. İlde karasal iklim egemen olup, kışlar soğuk ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kurak geçmektedir. Ancak il çevresinde oluşturulan baraj gölleri, iklimde kısmen sapmalar göstermektedir.(Elazığ Valiliği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü web sitesi)

Mimari Yapılanma

1840'lı yıllarda mezra denilen Elazığ'a göç ile başlayan şehirleşme, 20. Yüzyılı başlarında resmi kurumların taşınmasıyla hız kazanmıştır. Elazığ mahallelerinde yoğunlaşan konutlar, Türk evi mimarisinin genel özellikleri içinde Harput evleri örnek alınarak inşa edilmiştir. (Yünkül, 2005).

► Elazığ (Hüseyinik mahallesi) geleneksel konut örnekleri. [2]

Güzel bir ovayı kucaklayan Aslan dağı'nın üzerinde kurulan Elazığ evleri kısmen yalçın kayalar üzerine kısmen dağ yamaçları üzerinde birbiri üzerine istiflenmiş katlar şeklinde kısmen de düzlük, kuytu, dar sahalar arasında sıkışmış şekilde inşa edilmiştir. Bu durum dar ve kıvrımlı sokakların oluşmasına sebep olmuştur. Sokağın genişliği eğimi insanların ve hayvanların geçebileceği genişliktedir. Fakat insanların toplandığı şehir geniş ve düzlüktür. Evler çıkmalı (şahnişinli) dır ve sokağa doğru taşar. (Yaşar, 1992)

Türk-İslam toplumunda aile yaşantısının dışa kapalılığı ve sosyal davranışların etkisi; geleneksel Türk konutunun içe dönük olarak düzenlenmesini gerektirmiştir. Bu sebeple evler, bir avlu veya bahçeye açılan düzene göre planlanmıştır.

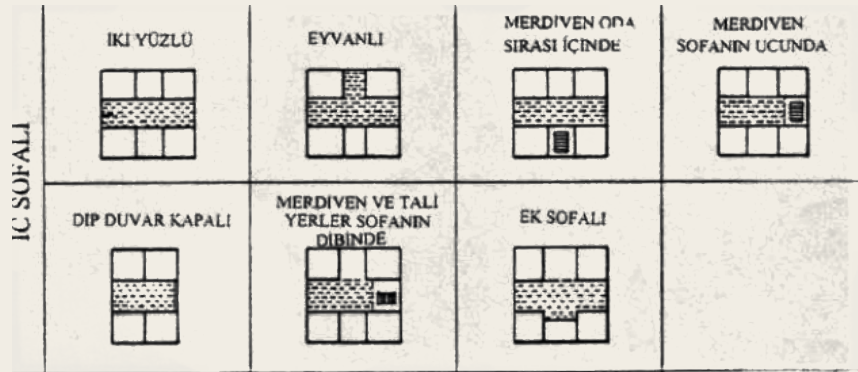

Konutun avlu ya da bahçe kapısı ailenin iç dünyasını koruyan küçük bir kalenin kapısı gibidir. Kapıdan girildiğinde küçük de olsa bir bahçe, taşlık veya avlu ile karşılaşılır. Bu mekânlar bir veya birden fazla havuz kullanılarak su ögesi ile zenginleştirilmiştir.

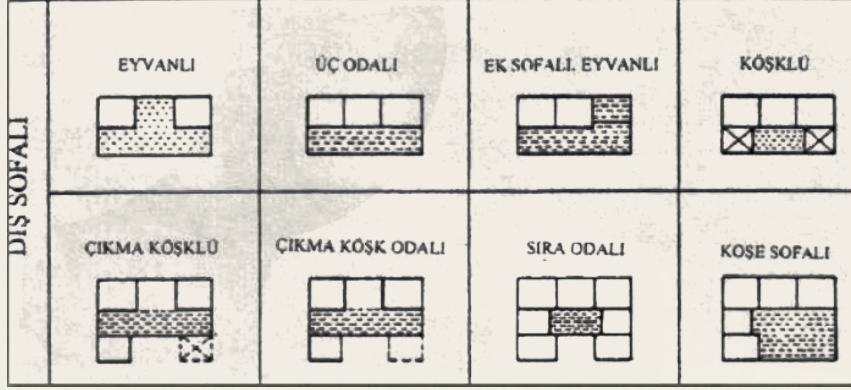
Bahçe veya avlu duvarları ile dış ortamdan izole edilen zemin kat dinlenme mekânı şeklinde düzenlenmiştir. Üst katlar ise cumbaları ve çok sayıda penceresiyle dışarıya açılacak biçimde oluşturulmuştur.

Üst katlardaki bu açılma kadının dış mekânla iletişim kurması amaçlıdır. Mümkün olduğu kadar geniş ve çeşitli görüş olanakları sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle dini inanışlar, sosyal ve kültürel değerler; evlerin plan şemasını etkilemiş ve evlerin hemen her noktasında farklı çözümler ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Karakaş, 2008)

Elazığ evlerinde, özellikle iç sofalı ve dış sofalı plan çözümleri karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca sofanın belirgin olmadığı tek katlı yapılar da mevcuttur. Aytaç'a (2004) göre Elazığ evlerinde genellikle dış ve iç sofalı evler çoğunluktadır. Sofasız veya orta sofalı ev sayısı oldukça azdır.

► Türk evi iç sofalı plan tipolojisi. (Elden, 1984)

► Türk evi iç sofalı plan tipolojisi. (Elden, 1984)

Çoğunlukla alt katın giriş kapısının hemen üzerinde yer alan sofa iki oda birimi arasındadır. Kullanılan bu sistem de; sofa'nın yapı boyunca uzandığı veya bölündüğü durumlarda karşımıza çıkmaktadır. İki oda biriminin tam ortasında yer alan sofa çoğu zaman giriş üstüne bir şahnişin (cumba) haline getirilerek sokağa doğru dışarı çıkarılmıştır.

Bu tip çözümlerde sofa evin en gösterişli kısmını oluşturmuştur. Şahnişin ile sokaktaki manzara hâkimiyetine kavuşan sofa'nın yol cephesinde duvar önüne ahşap sekiler konulmuŐtur. Bu kullanımda sofa ev yaşamının büyük bir çoğunluğunun geçtiği mekândır. (Karakaş, 2008)

► Hüseyinik Mahallesiinde bir evde şahnişin örneği. [3]

Küçük evler daha çok düşük gelir seviyesine sahip ailelerde görülmektedir. Evin alanı da daha küçüktür ve alt katı genellikle servis katı olup; üst kat ise yaşama mekânıdır. Bütün mekânlar bir sofaya açılmaktadır. Sofa evin oturma odası olarak kullanılmaktadır. Bir ailenin rahatça yaşayabileceği yeterli mekân sayısı esas alınarak geliştirilen plan tipidir. Bu çözümler genellikle yol cephesine bakan üç mekândan oluşmaktadır.

Haremlik-selamlık uygulamalarının olduğu evlerde; iç ve dış avlulu plan şemaları mevcuttur. Bu tip çözümlerde selamlık bölümleri dışarı dönük kısımlarda planlanırken; harem odaların iç avluya veya bahçeye bakmaktadır.

Zemin katlar tamamen servis katı olarak düşünüldüğünde, farklı kullanımlar göze çarpmaktadır. Bu kat genellikle evin hayvanlarına ayrılan bölüm olmuştur. Böyle evlerde alt katta ahır, samanlık gibi mekânlar yer alır. Üst kat duvarları altına gelen bölümlerin, altına ahşap direkler kullanılarak genişletildiği de görülür. Alt katın servis olarak tasarlandığı ve evin mutfak ile tandır başının bulunduğu kat olarak kullanımı da mevcuttur.

Üst katlarda evin yaşama birimlerini oluşturan oda, sofa, mutfak gibi mekânlar yer alır. Bu katta en önemli öge sofadır. Giriş katından merdiven ile çıkılan bölüm üst kat sofasıdır. Oda mutfak gibi evin bölümlerine geçiş buradan yapılmaktadır. Bu yönüyle bir dağılım mekânı konumundadır. (Karakaş, 2008)

► Şahnişin ile bitirilmiş sofa örneği.
[4]

Baş oda; Elazığ evlerinde üst katta sofaya açılan evin misafir odasıdır. En gösterişli oda olup iç kısmında çoğu zaman süslemeler vardır. Sofanın bölünerek farklı bir odaya dönüştüğü evlerde bu kısım baş oda olarak kullanılmıştır.

Köşk oda; genellikle iki katlı olarak planlanan Geleneksel Elazığ evleri bazen çatı katında bulunan bir oda ile üç katlı hale getirilmiştir. Çatı katındaki bu oda manzara yönüne göre planlanmıştır. Bu odaya evin genel merdiveni dışında başka bir merdiven kullanılarak ulaşılır. (Karakaş, 2008)

Malzeme olarak taş temel üzerine kerpiç duvarlı olan evlerin ara duvarları hımış örgülüdür. (Aytaç, 2004)

Evlerde, malzeme dayanıksız oluşundan dolayı zamanın yıkıcı etkilerine dayanamamıştır. Bundan 100-150 yıl önce yapılmış evlere bu gün seyrek olarak rastlanıyor. (Yaşar, 1992) Elazığ evlerinde temelden su basman seviyesine kadar yükselen taş duvarların kalınlığı 70-100 cm arasında değişmektedir. Ahşap çatıklı kısımlar ise genellikle 20-30 cm kalınlığındadır. Dış duvarların yüzeyleri, saman katkılı çamur harcıyla sıvanmıştır. (Yünkül 2005)

Harput Elazıglıların yerel kimliğinin kaynağını, kültürel değerlerinin, tarihsel köklerinin ve mimari kodlarının da kaynağını oluşturmaktadır. (Yaşar, 2013)

Tarihsel olarak daha eski dönem yapılaşmasına sahip sivil Mimari rnekleri acısından sayıca çok olan Elazığ Harput evleri de ayrı bir başlıkta anlatılmıştır.

Harput evleri

Elazığ (Harput) tarihi abideler açısından oldukça zengindir. Ancak köklü bir mimari gelişimin varlığını duyuran yapıların başında bugün de ilginç örneklerine rastladığımız konak ve evler gelmektedir. Harput'ta evler Türk mimarisinin gerçek çizgisini belirlemek isteyenlere ipucu verecek yapılardır. (Yünkül, 2005)

Harput ve yakın çevresindeki yerleşmelerde eğimli araziler üzerine kurulu olan mahallerde; sokaklar oldukça dar ve evler birbirine çok yakındır. Bunun nedeni kale Şehir olma özelliğinden kaynaklanmaktadır. Sınırlı bir alana sahip olan Elazığ (Harput)'ta mahalle oluşum sürecinde bu problemin sokak tipini etkilediğini, bu sebeple ancak iki yüklü hayvanın geçebileceği büyüklükte yapıldığını söyleyebiliriz.

Evlerin mütevazı ve rahat tasarımları neticesinde sokak siletlerinde de farklılaşmalara neden olmuştur. En fazla 3-4 ev aynı çizgiyi koruyarak devam eder. Sonrasında ise sokak farklı bir aı ile başka bir tarafa kırılarak devam eder. Her bir ev, kendine has duruşu ile sokak içerisindeki asimetrik yerleşimi ile mimari bir kompozisyon öğesi olmuştur.

► Harput yerleşimi 1900'lü yıllar. [5]

Evlerin sokak cephelerinde bulunan cumbalar (şahnişinler), her bir evi temsilen sokaktaki sözcüsü durumundadır. Pencere sayısı, genişliği, süslemesi ile kullanıcıların eve verdiği sanatsal değeri ifade eden mekânlar halindedir. Her bir şahnişin kendine özgü mimari vasfı ile bütünü oluşturan ahenkli, farklı ve zıt ifadesi ile sokak içerisinde kendisini tanımlar. (Karakaş, 2008)

Harput evlerini coğrafya şekillendirmiştir. Evler genellikle kerpiçten, pencere ve kapı kenarları yontma kireç taşından yapılmıştır. Tamamen taş örgülü duvarları olan evler de vardır. Bu taş duvar örgülü evler genellikle dere taşlarından yapılmıştır. Evlerin taşıyıcı görevi gören merkez duvarlarında mukavemeti sağlamak ve estetik bir görünüm sağlamak amacıyla yine yontma taş kullanılmıştır.

► Evlerin yapım malzemeleri gösteren cephe fotoları. [6], [5]

Harput evlerinde temeller, arazinin eğimine göre oluşmuştur. Kayaları kazmak mümkün olmadığından temeller, arazinin eğimine göre kot kazanmak amacıyla örülmüş ve bu kısımlarda oluşan odalar kiler veya ahır olarak kullanılmıştır. Temellerde kireç, alçı ağırlıklı harç kullanılmıştır. Temellerde, büyük taşlar kullanılmış böylece binanın su basmanı oluşturulmuştur. Bina duvarlarında ise dere taşları kullanılmıştır. Harput'ta ahşabın ve taş işçiliğinin yanı sıra nakliyenin zor olması da evlerin şekillenmesinde büyük bir etkindir. (Özdemir, Uzun ve Spor, 2014)

► Restore edilmiş harput ev örnekleri. [6]

Harput evlerinde büyük açıklıklarda kemer sistemi uygulanmıştır. Temellerdeki taş kemer; kiler, ahır ve depo oluşturacak alanı sağlamıştır. Evlerin yaşamsal bölümlerinde ise ahşaptan kemerler yapılmıştır. Ayrıca ahşap kemerlerin yapılmasıyla da taşın ağırlığından kurtularak üst katlarda daha hafif bir uygulama yapılmıştır. Harput evlerinde bu tekniğe evin üst katlarında ve ara duvarlarına rastlanmaktadır. İç duvar uygulamalarında kalınlığı 15-20 cm bulan kalınlıklarda iskeleti tamamen ahşap olan ve üzeri sıva yapılarak duvar görünümü verilen bir teknikte yapılan ve taşıyıcı özelliği sınırlı olan duvar uygulamalarına rastlanmaktadır. Bu teknik yine yaşamsal bölümlerde temele gelecek yükü azaltmak, yerden kazanmak ve en önemlisi de bina içerisinde tasarımda ise özgürlüğün artmasına neden olmuştur.

Duvarlarda bütünlüğü sağlamak ve herhangi bir deprem anında evin duvarlarının birlikte bir bütün olarak hareket etmesini sağlamak amacıyla evde ahşap hatıllar kullanılmıştır. Yatay güçlere karşı getirilen bu çözüm aynı zamanda kapı, pencerenin yanı sıra, gömme dolap gibi Harput evinin yapısal olarak vazgeçilmez unsurlarından olan boşlukların duvar içerisinde oluşturulmasında yardımcı olmuştur. Harput'ta ahşap pahalı bir malzeme olduğundan ve ahşabı korumak zor olduğundan, ahşap; kış şehri olan Harput'ta evlerin cephelelerinde sınırlı kullanılmıştır. (Özdemir, Uzun ve Spor, 2014)

► Kapı ve pencerelerde kullanılan ahşap hatıllar. [7]

Evler damlıdır. Damların yapımında Harput'ta bulunan kil yoğunluğu fazla olan toprak kullanılmıştır. Damlar Harput evinde olmasa olmaz alanlardır. Bu alanlar genelde komşu damlardan özel olarak korunmuştur. Damlar Harputlunun yazın uyuduğu, kışlık erzaklarını yani kurutmaları yaptığı alanlardır. (Özdemir, Uzun ve Spor, 2014)

► Harput evi dam örnekleri. [7]

SONUÇ

Geleneksel Elazığ evlerinin oluşumunda ailelerin sosyal ve ekonomik seviyeleri belirleyici olmuştur. Orta ve dar gelirli aileler için; küçük evler yapılmıştır. Bu evler basit ve sade tutulmuş, insan ihtiyaçlarının giderebilecek minimum boyutlara sahiptir. Ekonomik ve sosyal seviyeye paralel olarak büyük evler, konaklar ortaya çıkmıştır. Konakların plan şemaları oluşturulurken haremlik-selamlık şeklinde bölümler ile daha büyük alanlar kullanılmıştır.

İkinci katlarda ise günlük yaşamın geçtiği bütün mekânlar mevcuttur. Bir sofanın etrafına dizilen odalar; mutfak, oturma odası, misafir odası şeklinde belirlenmiştir. Alt katta ahşap bir merdivenle üst katın sofasına çıkılır. Sofanın dış cepheye doğru tarafı genellikle şahnişin ile dışarı çıkmaktadır. Günlük yaşamın büyük bir kısmının geçtiği sofalar; oturma odası, yatma odası, salon olarak kullanılmaktadır. Eve gelen misafirler bu bölümde ağırlanır. Bu bölümden diğer odalara geçilir.

Mahremiyet ve geleneksel yaşamın etkisiyle evlerin büyük olanlarında haremlik- selamlık uygulamaları mevcuttur. Bu ayrımın belirgin olmadığı evlerde ise alt katta bir oda selamlık odası olarak ayrılmıştır. Üst kat ise haremlik şeklinde kullanılmıştır. (Karakaş, 2008)

KAYNAKÇA

- Elazığ Valiliği web sitesi, <http://www.elazig.gov.tr/elazig-tarihi> ,Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Elazığ Valiliği web sitesi, <http://www.elazig.gov.tr/tarihi-harput>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Elazığ Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü web sitesi. <https://elazig.csb.gov.tr/ilimiz-hakkinda-i-681>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Yünkül, A., (2005). Elazığ Evleri, Fırat üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yaşar, R., (2013). Harput'u Yeniden Düşünmek, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ.
- Karakaş, S., (2008). Elazığ Geleneksel Konut Kültürü, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aytaç, İ., (2004). Harput Evleri, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Elazığ.
- Eldem, S.H., (1984). Türk Evi I, Tac Yayınları, İstanbul.
- Yaşar, R., (1992). Harput Evleri, Fırat üniversitesi, Fırat Havzası Araştırma Merkezi Yayınları, Elazığ.
- Özdemir, O., Uzun, T. ve Spor, Y., (2014). Kültürel Mirasımızda Yer Alan Harput Evlerinin Mimari Özellikleri ile İncelenmesi ve Günümüzde Kullanımına Bir Öneri, <https://www.academia.edu/31221069>, Erişim tarihi: Şubat 2022.

Görseller;

- [1] <http://www.eskiturkiye.net/4236/7230-harput>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [2] <https://harput.web.tr/huseynik-tescilli-evlerinin-restorasyon-projeleri/>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [3] <https://www.elazigsonhaber.com/gundem/huseynik-mahallesindeki-tarihi-konaklar-sonbaharla-birlikte-ayri-h89869.html>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [4] Karakaş, S., (2008). Elazığ Geleneksel Konut Kültürü, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- [5] <https://harput.web.tr/harput-fotograf-galerisi/harput-eski-fotograf-galerisi/#tarih>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [6] <https://www.elazig.bel.tr/foto-galeri/harput-evleri/29/>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [7] Özdemir, O., Uzun, T. ve Spor, Y., (2014). Kültürel Mirasımızda Yer Alan Harput Evlerinin Mimari Özellikleri ile İncelenmesi ve Günümüzde Kullanımına Bir Öneri, <https://www.academia.edu/31221069>, Erişim tarihi: Şubat 2022.

**YÖRESEL MİMARİ
ÖZELLİKLERE UYGUN
ELAZIĞ KONUT PROJELERİ**

Bakanlığımızca ülke genelinde bir hassasiyet ve farkındalık oluşturmak amacıyla geleneksel dokuya aykırı yapılaşmanın önüne geçebilmek için yöre halkının ihtiyaçları, yaşam koşulları ve alışkanlıkları göz önünde bulundurularak; geleneksel konutlardaki plan şemaları, mekânsal kullanım ihtiyaçları, yerel malzemelerin tespiti ile örnek, güvenli, sağlıklı ve ekonomik mimari projeleri hayata geçirmek amaçlanmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Elazığ ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun (3 adet) tip konut, (1 adet) köy konağı projesi elde edilmiştir. Yapılan tasarım faaliyetleri, günümüz şartlarına, güncel sanat ve fen kurallarına uygun ve güncel mevzuat çerçevesinde yapılmıştır. (İmar Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye Deprem Yönetmeliği, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik, 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği, Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere)

Fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yaşatılması bağlamında, yeni yapı teknolojileri ile geleneksel yapı tekniklerinin yorumlanarak geçmiş ve gelecek karşılaştırıldığında; içe dönük yaşamın dışa dönük hale dönüşmesi ile evlerin alt katlarının görüntüsü değişmiştir. Kırsal geçim kaynaklarında azalma ile evlerde yer alan ocak, tandır, işevi gibi mekânların yerini, modern mutfaklar almıştır. Yönetmelikler ve mevzuatlar beraberinde bazı standartlar getirmiştir. Plana bağlı mülkiyet sınırları sebebi ile organik sokak ve mahalle görüntüsüne göre biçimlenen evlerin silüetinde değişim olmuştur. Ayrıca aile genişliğinin değişimi ve nüfusun artması ile evlerde küçülmeye gidilmiş, ekonomik nedenler ile iki katlı evler yerini tek kat evlere bırakmıştır. Ahşap, kerpiç ve taş yapı tekniğinin yerini betonarmenin alması ile evlerin karakterleri de değişmiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin getirdiği plan şemaları, günümüz mekân kullanım tercihleriyle entegre edilmeye çalışılırken mimari açıdan bazı kaçınılmaz değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber, konutlar yerel kültürle uyum içinde tasarlanmıştır. Rehber niteliğinde olan bu çalışma ile ülkemizde yöresel mimariye olan ilgi ve hassasiyetin artırılması amaçlanmıştır.

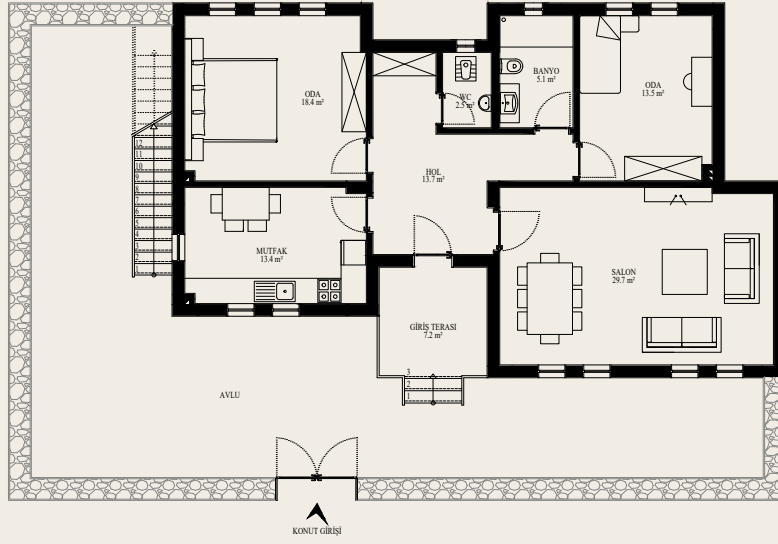
Bu kapsamda Elazığ ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun konut projelerinde yapı sistemi betonarme karkastır. Dış cephede doğal taş kaplama ve/veya belirli yerlerde ahşap kaplama, kapı ve pencerelerde ahşap doğrama, teras çatılarda doğal taş kaplama kullanılmıştır.

TİP - 1

Toplam: 112.16 m²

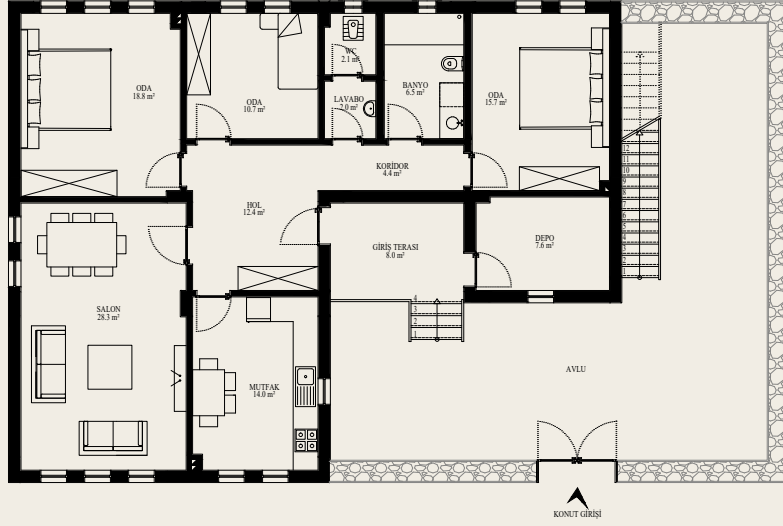

ZEMİN KAT PLANI : 112.16 m²

TİP - 2

Toplam: 142.25 m²

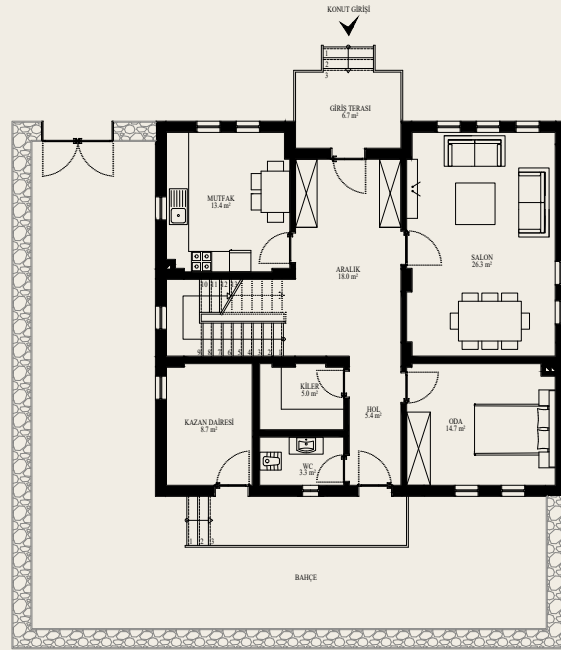
1 0 1 2 3m

ZEMİN KAT PLANI : 142.25 m²

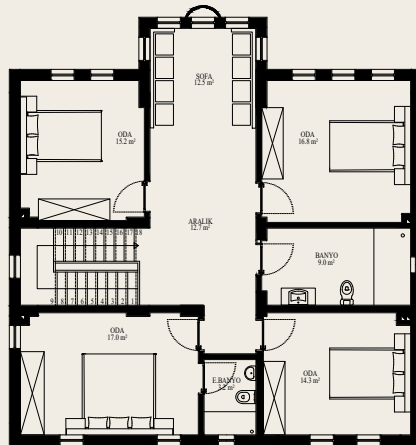

TİP - 3

Toplam: 239.99 m²

ZEMİN KAT PLANI : 116.31 m²

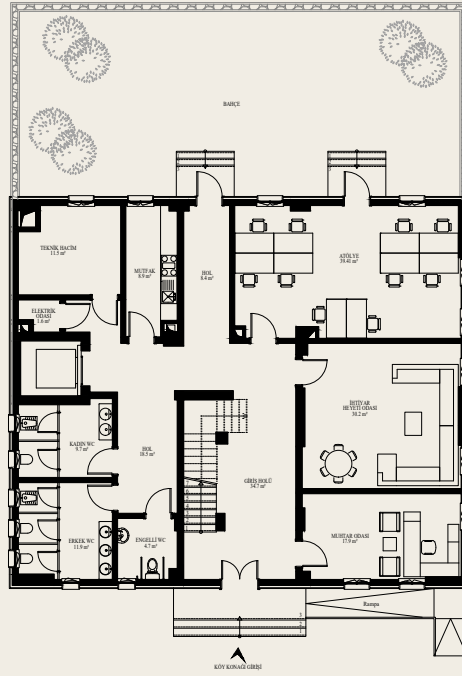
1. KAT PLANI : 123.68 m²

TİP - 4

Toplam: 468.75 m²

ZEMİN KAT PLANI : 231.00 m²

1. KAT PLANI : 237.75 m²

KOCAELİ

Kocaeli, kuzeyde Karadeniz, güneyde Bursa, batı ve kuzeybatıda İstanbul, doğuda Sakarya illeriyle çevrilidir. Kuzeyde Kocaeli Platosu, üzerinde az sayıda tepe vardır. İlin kuzey kesiminde tek tek kütleler halinde tepeler, güney kesiminde ise Samanlı Dağları yer alır.

► Kocaeli'nin Türkiye'deki konumu.

Asya ile Avrupa kıtaları arasında önemli kara ve demiryolu güzergâhlarının kesiştiği bir yerde kurulan Kocaeli, bugün Marmara Bölgesi'nin ve yurdumuzun en önemli endüstri ve sanayi yerleşimlerinden biridir. Kocaeli'nin tarihi çok daha eski çağlara uzanır. İlk çağlarda, Bithynia adı verilen bölgede kurulan kentler, sırasıyla, Olbia, Astakos, Nicomedia, İznikmid, İzmit ve Kocaeli adlarını almıştır. Trakya'dan gelen Megaralılar M.Ö. 712'de İzmit Körfezi'nin güneyindeki Başiskele yöresine yerleşerek Astakos adı verilen bir kent kurdular. Astakos halkı M.Ö. 262 yılında, bugünkü İzmit'in bulunduğu alanda kurulan bölgeye yerleşmiştir. Bitinya Krallığı'nın yıkılıncaya kadar başkenti kalacak bu kente, kurucusundan dolayı Nicomedia adı verilir.

Roma İmparatoru Diocletian, 284 yılında Nicomedia'yı işgal ederek Roma İmparatorluğu'nun başkenti yaptı. Bu dönemde şehir, Roma, Antakya ve İskenderiye'den sonra dünyanın dördüncü büyük kenti haline geldi.

Kocaeli Türk egemenliğine ilk olarak 11. yüzyılın sonlarında Selçuklular zamanında (1078) geçti. İznik'in Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olmasıyla birlikte kentin önemi iyice arttı. Ancak Haçlı Seferleri sırasında kısa bir süre Haçlı Ordusu komutanı Aleksios Komnenos tarafından işgal edilen kentin, Türk egemenliğine kesin olarak geçişi ise Orhan Bey döneminde oldu. Harçlı Seferleri sırasında gerçekleşen yağmalanma nedeniyle günümüze kalan eser sayısı oldukça azdır.

I. Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkımlar sonucu önemini bir süre yitiren ve sırasıyla önce İngilizler (6 Temmuz 1920) ardından Yunanlılar (28 Nisan 1921) tarafından işgal edilen Kocaeli, 28 Haziran 1921'de Türk Orduları tarafından işgalden kurtarıldı. Kocaeli, Cumhuriyetle birlikte özellikle sanayileşme alanında en hızlı gelişen illerimizden birisi olmuştur. (Kocaeli Belediyesi web sitesi)

► 1930' larda Kocaeli. [1]

Genel anlamda Karadeniz ile Akdeniz ikliminin kesiştiği bir iklim tipi bölgede egemendir. Yazlar sıcak ve az yağışlı, kışlar yağışlı ve Türkiye'nin pek çok yöresine oranla ılık geçer. İlin kuzey kesimlerinde Karadeniz kıyılarında yaşanan yaz mevsimi, ilin güney bölümlerinde yaşanan yazın oranla daha serindir. (Kocaeli Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü web sitesi)

Mimari Yapılanma

Kocaeli’nde günümüzde bulunan geleneksel konut dokusu çoğunlukla 18. ve 19. yüzyıldan kalma geleneksel Türk evlerinden oluşmaktadır. Türk evi Osmanlı Devleti’nin işgal ettiği sınırlar içinde, eski tabirleri ile Rumeli ve Anadolu mıntıklarında yerleşmiş ve 500 sene kadar tutunmuş bir ev tipidir. Türk evi, 17. Ve 18. yüzyıllarda en fazla yayılım göstermiştir. Bu devirlerde İstanbul ve Edirne evleri, Yakın Şark ve Doğu Avrupa için her zaman taklit edilen bir ideal tip haline gelmiştir. Osmanlı Devleti’nin sarsılmaya başladığı 19. yüzyılda, ilerleme ve yayılma son bulmuştur. (Eldem, 1984)

İzmit’te Türk evi Mimarlığı (1730-1754) yıllarını kapsayan I. Mahmut döneminde gelişmeye başlanmıştır. Lale Devri (1724-1730), mimariyi etkilemiş; bu dönemde şatafatlı, lüks yapılar boy göstermiştir. Cephede gereksiz süslemeler, oymalar görülmektedir. III. Selim dönemi ile birlikte toplanan mimari kongrede, lüks ve şatafatlı yapılar yerine ekonomik yapıların yapılması kararı alındığı tespit edilmiştir. (Aslan, 2000)

III. Selim sonrası (1808-1809), II. Mahmut, Abdülmecit ve Abdülaziz dönemlerinde yapılan Türk evleri, geleneksel Türk evi mimarlığının belirgin özelliklerini taşımaktadır. Zamana uygun yapım teknolojisi, kütle yapısı, kullanılan elemanlar açısından benzer özelliklere sahiptirler. Evler zemin katta sokağa açılmazlar. Giriş, ön bahçenin sınırı tespit eden yüksekçe bir sağır duvarda açılan bir kapıdan yapılmaktadır. Evin esas katı, üst kattır. Esas kat, zemin katın üzerinde sokağa taşmakta ve pencerelerle sokağa açılmaktadır. Ancak İzmit’te Geleneksel Türk evinde görülen pencere kafesleri ve panjura yer verilmemiştir. İstanbul evlerinde görülen Batı etkisinin yansımaları olarak, üst katlardaki şeffaflıktan kaçınılmadığı anlaşılmaktadır. (Aslan, 2000)

Geleneksel Türk mahallelerinde rastlanan çıkmaz sokak, İzmit yerleşiminde de vardır.

► İzmit sokak dokusu. [2]

Türklerin konut tasarımını din, aile yapısı, günlük hayat gibi unsurlar etkilemiştir. Geleneksel Türk mahallelerinde güçlü komşuluk ilişkilerinin bulunduğu, doğum, sünnet, bayram, düğün gibi birçok kutlamayla evlerin renkli bir gündelik hayata sahne olduğu bilinir. Evlerdeki mekânlarda tasarım ve boyutları açısından bu ihtiyaçları karşılayacak biçimde düzenlenmiştir. (Eldem, 1984)

Türk evinin esas yaşama birimi odalardır. Bu birimin oturma, dinlenme, yemek çalışma, uyuma gibi birçok işlevi vardır. Evin genel planında odaların yeri ve yönü önem taşımaktadır. Güneşin ve rüzgârın yönüne, odanın bulunduğu kata göre yaz odası, kış odası ayrımı görülür. Geleneksel odası başodadır. Ev halkı çoğunlukla burada toplanır ve misafir ağırlar. Yaz odaları, üst katta yer alır. (Eldem, 1984) Kocaeli’nde bulunan geleneksel konut dokusunda da yaz kış kullanımını konutların sahip olduğu kuzey güney yönelişinden dahi görmek mümkündür. Her konutun kuzey ve güneyde yaz kış kullanımına yönelik odaları bulunmaktadır. (Erdoğan vd., 2011)

► Geleneksel konut örnekleri. [3]

Sit alanı içerisinde yer alan Kocaeli İli Gölcük İlçesi Saraylı köyünü kent dokusu ve sivil mimari örnekleri incelenmesi kapsamında araştırma yapan Uslanmaz'a göre plan bileşenleri aşağıdaki özelliklere sahiptir.

Sofa: Genellikle zemin katlarda konuta girişle karşımıza çıkan, üst katlarda ise odaların açıldığı yaşama alanı olarak tanımlanan sofa, geleneksel konut mimarisinde plana karakterini veren en önemli plan bileşenlerindedir. Sofaların, ihtiyaç programına, arsa koşullarına ve yaptıranın ekonomik gücüne bağlı olarak kimi zaman yalnızca odalar ve servis mekânları arasında bir geçiş alanı niteliği taşıdığı, çoğunlukta olan örneklerde ise başlı başına bir yaşama birimi olduğu görülmektedir. (Eyüpgiller, 1999) Plan şemaları parsellere göre değişiklik gösterse de sofalar kare veya dikdörtgen planlıdır.

► Geleneksel konut sofa örneği. [4]

İzmit geleneksel konutlarında en yoğun olarak görülen plan tipi; sofası "I" şeklinde olan; sofanın bir ucunda merdiveni bulunan ve sofanın her iki tarafı boyunca odaların yer aldığı iç sofalı plan tipidir.

Oda: Odalar, geleneksel konut mimarisinde ailelerin yaşam alanlarıdır. Sofa çevresine yerleştirilmiş dikdörtgen veya kare planlı odaların sayıları evin büyüklüğüne göre değişmektedir. Ancak, çoğunlukla birinci ve varsa ikinci katlarda bulunurlar. Geniş parsellere yerleşmiş olan geleneksel konutlarda odalar geniş ve çok pencerelidir. Konutların bazı odalarında, diğerlerinden farklı işlemeli tavan süslemelerine rastlanmaktadır. Bölgede bu odalar 'gelin odası' olarak tanımlanmaktadır. Bazı örneklerde odalarda çıkmalara rastlanır, ancak, çıkmalar oda boyunca devam ettiğinden odanın içinde fark edilemezler. Bölgedeki geleneksel konutların bazılarında, odalarda yüklük, gusülhane ve ocak örneklerine rastlanmıştır.

► Saatçi Ali Efendi Konağı oda örnekleri. [4]

Helâ: Bahçe içerisinde, binadan ayrı helâlara yörede rastlanmaz. Helâ bazı örneklerde yapının içerisinde yer alırken, bazılarında dışarıya çıkma yapan hacimlerdir. Bölgede helâ donatılarından özgün helâ taşının kaldığı örnekler çok azdır. Genellikle ev sahipleri helâları günümüz koşullarına uygun yeni malzemelerle değiştirmiştir.

Ahır, Odunluk: Zemin kat kotunun sokak düzleminden yukarıda olduğu yapılarda, zemin katının altındaki kâgir bölümde yakacak saklamak için depo mekânları oluşturulmuştur. Bu bölüme, evin içerisinden, giriş kapısının iki yanında yer alan kapaklarla ulaşılır. Zemin katı sokak düzlemiyle aynı kotta olan yapılarda, ahırlar zemin katlarda çözülmüştür. Bazı yapılarda, zemin katlarda, giriş kapısı ekseninde arka bahçeye açılan ikinci bir kapı vardır. Bu kapı, servis kapısı niteliği taşımaktadır.

Mutfak: Mutfaklar evlerin içerisinde genellikle zemin katlarda bulunmaktadır. Mutfaklarda taş tezgâh ve tuğla ocak bulunan örnekler görülmüştür.

Merdiven: Geleneksel yapıların ahşap karkas sistemiyle inşa edilmiş olmasına bağlı olarak iç merdivenler doğal olarak ahşaptır. Ancak, yol kotundan konutun giriş kapısına ulaşımı sağlayan birkaç basamaklık giriş merdivenlerinde taş kullanıldığı da görülmüştür. Bazı girişlerde taş sekilere de rastlanmıştır. İç merdivenler sofalarda yer alır. Bazı konutlarda aynı ekseninde, sofanın karşılıklı iki ucunda merdivenler vardır. Merdivenin yeri plan şemasına bağlı olarak konutlarda farklılıklar göstermektedir. Yan sofalı konutlarda ağırlıklı olarak merdiven sofanın bir ucuna yerleştirilmiştir. Merdivenin sofanın ortasından çıktığı yapılara da rastlanmıştır. Konut içerisinde düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenler çoğunlukla sahanlıklıdır. Bölgede merdivenlerin altlarının kapatılmasına ve dolap olarak kullanılmasına yaygın olarak rastlanmaktadır. (Usanmaz, 2007)

► Sofada yer alan merdiven örnekleri. [5]

Geleneksel konut mimarisinde kullanılan temel malzeme “ahşap”, yaygın yapım tekniği de ahşap karkastır. Dolgu malzemesi, yörenin olanaklarına bağlı olarak, dal örgü, ahşap ve tuğla olarak çeşitlilik göstermektedir. Yakın tarihli yapılarda dolgu malzemesi her zaman tuğladır. (Usanmaz, 2007)

► Ahşap arası dolgu örnekleri. [5]

Bölgede kâgir üstü ahşap iskeletli ve tüm katları ahşap iskeletli olmak üzere iki farklı türde geleneksel yapı vardır. Hımış ve bağdadi yapım tekniklerinin aynı anda uygulandığı yapı örnekleri de bulunmaktadır. Konutların çoğunda çaprazlama destekli ahşap karkas yöntemi uygulanmıştır. Dış duvarların bir kısmı ahşap kaplamalı olup, bir kısmında ise saman katkılı çamur uygulanmıştır. Yakın tarihli yapılar sıvanmadan bırakılmışsa da, daha eski tarihli yapıların tamamı sıvalıdır. (Usanmaz, 2007)

► Bağdadi kaplama üzeri sıva örneği. [5]

Ahşap iskelet üzerine kaplama iki biçimde yapılmıştır. İlk olarak, iskeletin hem dış hem de iç yüzünün bağdadi çitası çakılarak sıvanması; ikinci olarak, iskeletin iç yüzünün bağdadi çitalar ve sıva ile örtülmesi, dış yüzünün ise ahşap kaplanmasıdır. İskeletin oluşturulmasında kullanılan ahşaplar her zaman tek parçadır. Sadece tabanlar eklidir. Elemanlar birbirine çivi ile bağlanmıştır. Bölgedeki yapılarda çivinin yanı sıra geçme tekniği de uygulanmıştır. (Usanmaz, 2000)

➤ Ahşap kaplama cephe örnekleri. [6]

Konutlarda taş duvar, çoğunlukla temel niteliği taşıyarak, subasman hizasına kadar örülmüştür. Zemin kat pencereleri altına kadar taş duvar uygulaması yapıldığı da görülmektedir. Zemin katı tümüyle taş duvar olan yapıya rastlanmamıştır. Geleneksel yapılarda yapı içerisinde, odalarda duvarlar sıvalı, tavan ve döşemeler genellikle ahşap kaplamalıdır.

Geleneksel yapıların planları düzgün geometrik formlarda olduğu için çatı biçimleri sadedir. Bölgedeki yaygın çatı biçimlenişi kırma ve beşik çatıdır. Çatı örtüleri ahşap olup, üzeri alaturka kiremit veya marsilya kiremiti kaplıdır. Marsilya kiremiti ile daha geç tarihli yapılar ile yine geç dönem tadilatlarında karşılaşılmaktadır. Çatıları tamamlayan ahşap saçakların altı ahşapla kaplanmış ya da açık bırakılmıştır. Herhangi bir kaplaması olmayan saçaklarda, çatı mertekleri gözükmektedir. (Usanmaz, 2000)

► Kocaeli geleneksel konut çatı örnekleri. [5]

Cephe öğeleri olarak Kocaeli geleneksel konutlarında sofa, hayat ve odaları zenginleştirmek amacıyla yapılan cumbalar anlatılacaktır.

Cumba;

Kocaeli evlerinde çıkma, odalarda uygulamanın yanında sofa ve hayatlarda, nadiren de merdiven ve servis hacimlerinde görülmektedir. Kocaeli evlerinde hayatların sokağa doğru taşarak çıkmalar meydana getirdikleri çok fazla görülmektedir. Bazılarında bu kısımların ayrılarak başoda veya yazlık oda haline getirdikleri görülmektedir. Hayat mekânını kapatılmak suretiyle sofa haline getirildiği takdirde, bu çıkmalar oda haline dönüşmektedir. İki tarafı oda olarak kullanılan sofalar uzun ise, aydınlık elde etmek amacıyla ayrıca oda aralarından sofa çıkmalar yapılmıştır. (Algan, 2015)

► Cumba örnekleri. [5]

Genellikle sokak tarafına yapılan çıkmalar cephede bulunan oda sayısı ile ilişkilidir. Bu odalar birden fazla ise bazen hepsinde de birer çıkma yapıldığı görülmüştür. Bunlar da genellikle odaları düzeltmek amacı ile yapılan gönye çıkmalardır. Haremlik ve selamlık diye ikiye ayrılan konaklarda her iki kısımda da çıkma yapıldığı çok rastlanır. Çıkmaların en önemli özelliği bol ışıklı olmalarıdır.

Binadaki durumuna göre;

- Oda genişliğince çıkmalar kullanılarak normal çıkma yapılmaktadır.
- Çıkmanın odadan daha dar tutulduğu örneklerdir. Fazla bir çıkmaya gereksinim olmadığı, komşu çıkmalara imkân vermek için yapılır.
- Genellikle antre üstlerinde veya üstü kapalı bir alan elde etmek için yapılır.
- Gönye çıkmaları sokağı ve arsası çarpık olan yerlerde, fazla rüzgâr almak veya bir manzarayı görmek için yapılır.
- Köşe çıkmaları; evin zemin katı dar bir köşe göstermesi sonucu odayı gönyelemek üzere kullanılmıştır. Böylece köşe çıkması meydana gelir.
- Dar sokaklarda, arabaların geçebilmeleri için bu köşeler pahlanır veya kesilerek köşe çıkmalar meydana gelir. (Algan, 2015)

► Cumba örnekleri. [5]

SONUÇ

Kocaeli geleneksel evleri ‘Türk evi’ özelliği göstermektedir. Geleneksel konutlara giriş, çoğunlukla yola bakan ön cephe-den yapılmaktadır. Giriş holüne bağlanan alan yapının sofa-sıdır. Sofalar, odalara, mutfağa ya da helâya geçişi sağlayan ortak yaşam alanıdır.

Kocaeli geleneksel konutlarında çeşitlilik arz etmekle birlikte malzeme olarak taş ve ahşap yoğun kullanımı olduğu görülmektedir. Geleneksel evler genel olarak 1–3 katlı, bodrumsuz, kırma veya beşik çatılı, alaturka kiremit örtülü yapılardır. İkinci katlar genellikle çıkmalıdır. Evlerin kaplama malzemesi genellikle ahşaptır. Ayrıca yöresel bir çamur türünün harç olarak kullanıldığı bağdadi yapı tekniğine de rastlanmaktadır.

Evlerin ön cephelerinde görülen çıkma yörede yaygın bir karakteristik öğedir. Konutların çoğunda, özellikle yakın dönem yapılarında birinci veya ikinci katlarda cephenin ortasında cumba veya balkon vardır.

KAYNAKÇA

- Kocaeli Belediyesi web sitesi, <https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/tarihce/16>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Kocaeli Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü web sitesi, <https://kocaeli.ktb.gov.tr/TR-69186/cografya.html>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Eldem, S. H., (1984). Türk Evi Osmanlı Dönemi I, İstanbul Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Aslan, S., (2000). Günümüz Konut Tasarımı İçin; Kullanıcı-Tasarımcı Etkileşiminde Kültür Etkeninin İzmit Örneğinde İrdelenmesi ve Bir Yönetim Önerisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, N., Ayyıldız, S., Özbayraktar, M., (2011). Tarihi İzmit Kent Merkezi Mahalleler, Sokaklar, Mimari Eserler, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli.
- Usanmaz, B., (2007). Gölcük-Saraylı Köyü Sit Koruma Projesi: Fiziksel Düzenleme İçin Ön Koşul Ve İlkelerin Araştırılması, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eyüpgiller, K. K., (1999). Bir Kent Tarihi: Kastamonu.
- Ayyıldız, S., (2011). Tarihi İzmit Kent Merkezi / Geleneksel Konutlar, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları 21, İstanbul.
- Algan, Ö., (2015). Türk Evinde Kullanılan Cumba: Kocaeli Örneği, <https://docplayer.biz.tr/30172356-Turk-evinde-kullanilan-cumba-kocaeli-ornegi.html>, Erişim tarihi: Şubat 2022.

Görseller;

- [1] <http://www.eskiturkiye.net/1433/izmit-1933>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [2] Ayyıldız, S., Ertürk, F., Durak, Ş., Dülger, A., (2017). Importance of Typological Analysis in Architecture for Cultural Continuity: An Example from Kocaeli (Turkey), <https://iops-cience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/245/7/072033>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [3] Koyuncu, M., (2021). İzmit İçkale Kentsel Sit Alanı Mimari Analizi Ve Koruma Önerileri, Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- [4] Karademir Türkeri, G., (2018). İzmit Veli Ahmet Mahallesi Mevkiinde Yer Alan Saatçi Ali Efendi Konağı'nın Mimari Analizi Ve Koruma Önerileri, Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- [5] Usanmaz, B., (2007). Gölcük-Saraylı Köyü Sit Koruma Projesi: Fiziksel Düzenleme İçin Ön Koşul Ve İlkelerin Araştırılması, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [6] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü arşivi.

**YÖRESEL MİMARİ
ÖZELLİKLERE UYGUN
KOCAELİ KONUT PROJELERİ**

Bakanlığımızca ülke genelinde bir hassasiyet ve farkındalık oluşturmak amacıyla geleneksel dokuya aykırı yapılaşmanın önüne geçebilmek için yöre halkının ihtiyaçları, yaşam koşulları ve alışkanlıkları göz önünde bulundurularak; geleneksel konutlardaki plan şemaları, mekânsal kullanım ihtiyaçları, yerel malzemelerin tespiti ile örnek, güvenli, sağlıklı ve ekonomik mimari projeleri hayata geçirmek amaçlanmaktadır.

Marmara Bölgesi'nde Kocaeli ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun (3 adet) tip konut, (1 adet) köy konağı projesi elde edilmiştir. Yapılan tasarım faaliyetleri, günümüz şartlarına, güncel sanat ve fen kurallarına uygun ve güncel mevzuat çerçevesinde yapılmıştır. (İmar Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye Deprem Yönetmeliği, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik, 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği, Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere)

Fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yaşatılması bağlamında, yeni yapı teknolojileri ile geleneksel yapı tekniklerinin yorumlanarak geçmiş ve gelecek karşılaştırıldığında; içe dönük yaşamın dışa dönük hale dönüşmesi ile evlerin alt katlarının görüntüsü değişmiştir. Kırsal geçim kaynaklarında azalma ile evlerde yer alan ocak, tandır, işevi gibi mekânların yerini, modern mutfaklar almıştır. Yönetmelikler ve mevzuatlar beraberinde bazı standartlar getirmiştir. Plana bağlı mülkiyet sınırları sebebi ile organik sokak ve mahalle görüntüsüne göre biçimlenen evlerin silüetinde değişim olmuştur. Ayrıca aile genişliğinin değişimi ve nüfusun artması ile evlerde küçülmeye gidilmiş, ekonomik nedenler ile iki katlı evler yerini tek kat evlere bırakmıştır. Ahşap, kerpiç ve taş yapı tekniğinin yerini betonarmenin alması ile evlerin karakterleri de değişmiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin getirdiği plan şemaları, günümüz mekân kullanım tercihleriyle entegre edilmeye çalışılırken mimari açıdan bazı kaçınılmaz değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber, konutlar yerel kültürle uyum içinde tasarlanmıştır. Rehber niteliğinde olan bu çalışma ile ülkemizde yöresel mimariye olan ilgi ve hassasiyetin artırılması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda Kocaeli ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun konut projelerinde yapı sistemi betonarme karkastır. Dış cephede ahşap kaplama ve/veya boya, kapı ve pencerelerde emprenye ahşap doğrama, kırma çatılarda alaturka kiremit kullanılmıştır.

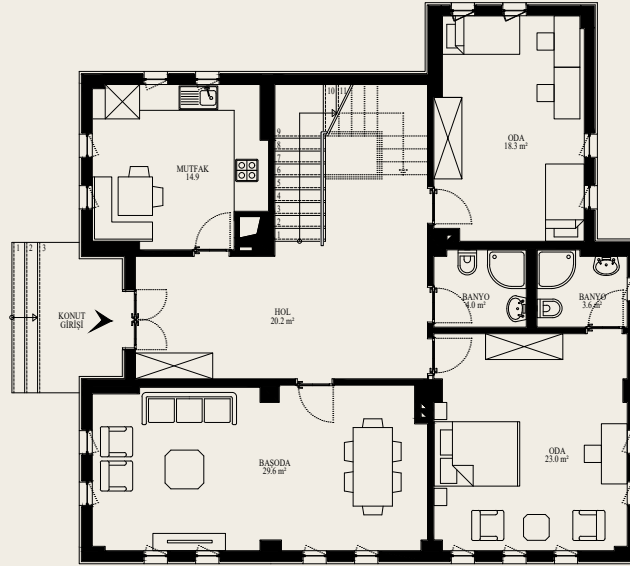
TİP - 1

Toplam: 123.64 m²ZEMİN KAT PLANI : 123.64 m²

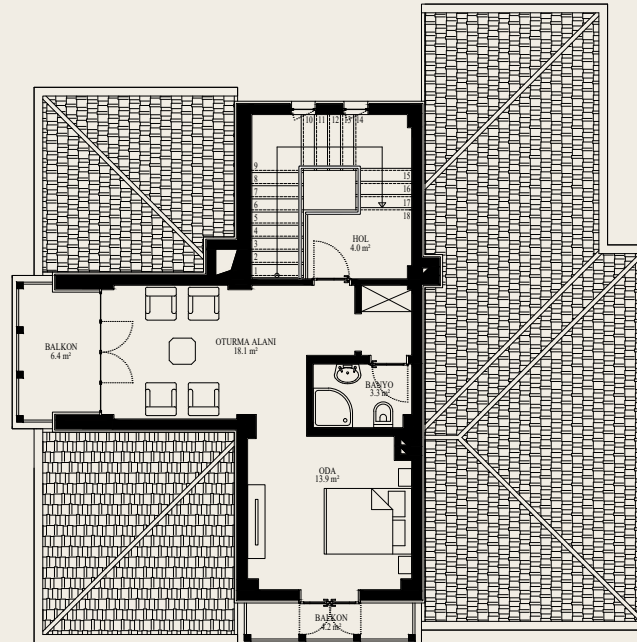
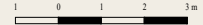

TİP - 2

Toplam: 215.36 m²

ZEMİN KAT PLANI : 145.12 m²

1. KAT PLANI : 70.24 m²

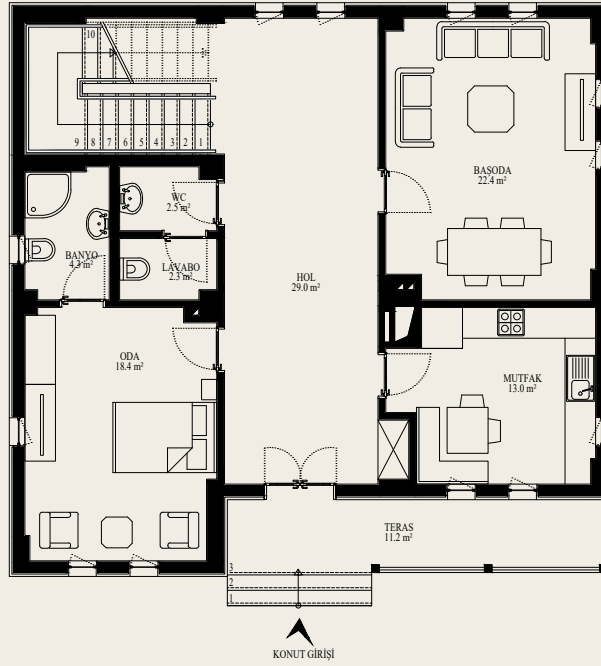

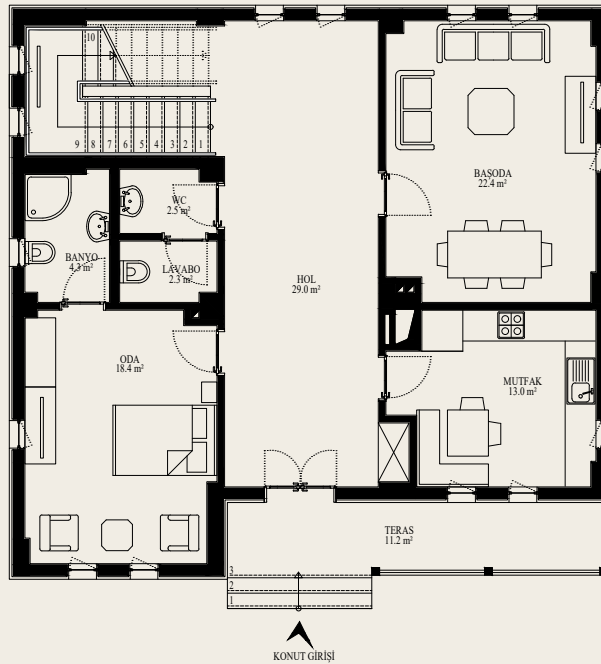
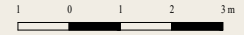

TİP - 3

Toplam: 245.10 m²

ZEMİN KAT PLANI : 116.93 m²

1. KAT PLANI : 128.17 m²

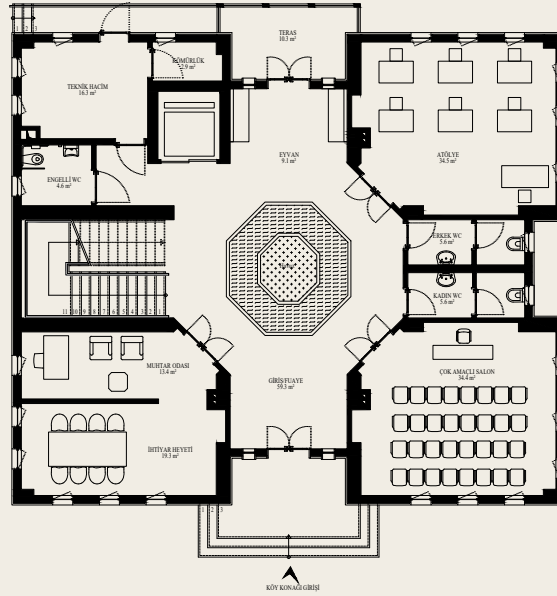

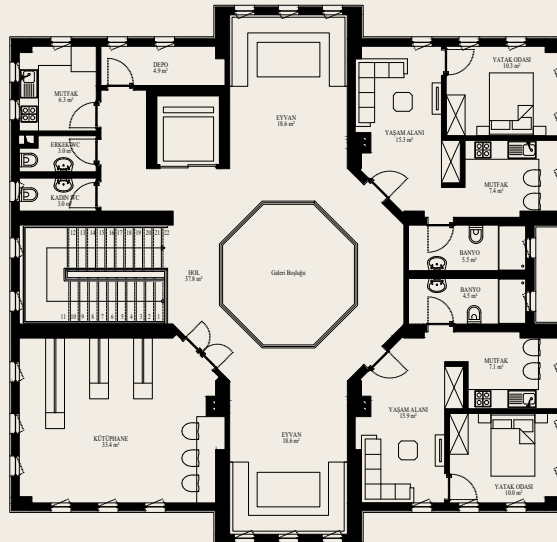

TİP - 4

Toplam: 519.40 m²

ZEMİN KAT PLANI : 249.40 m²

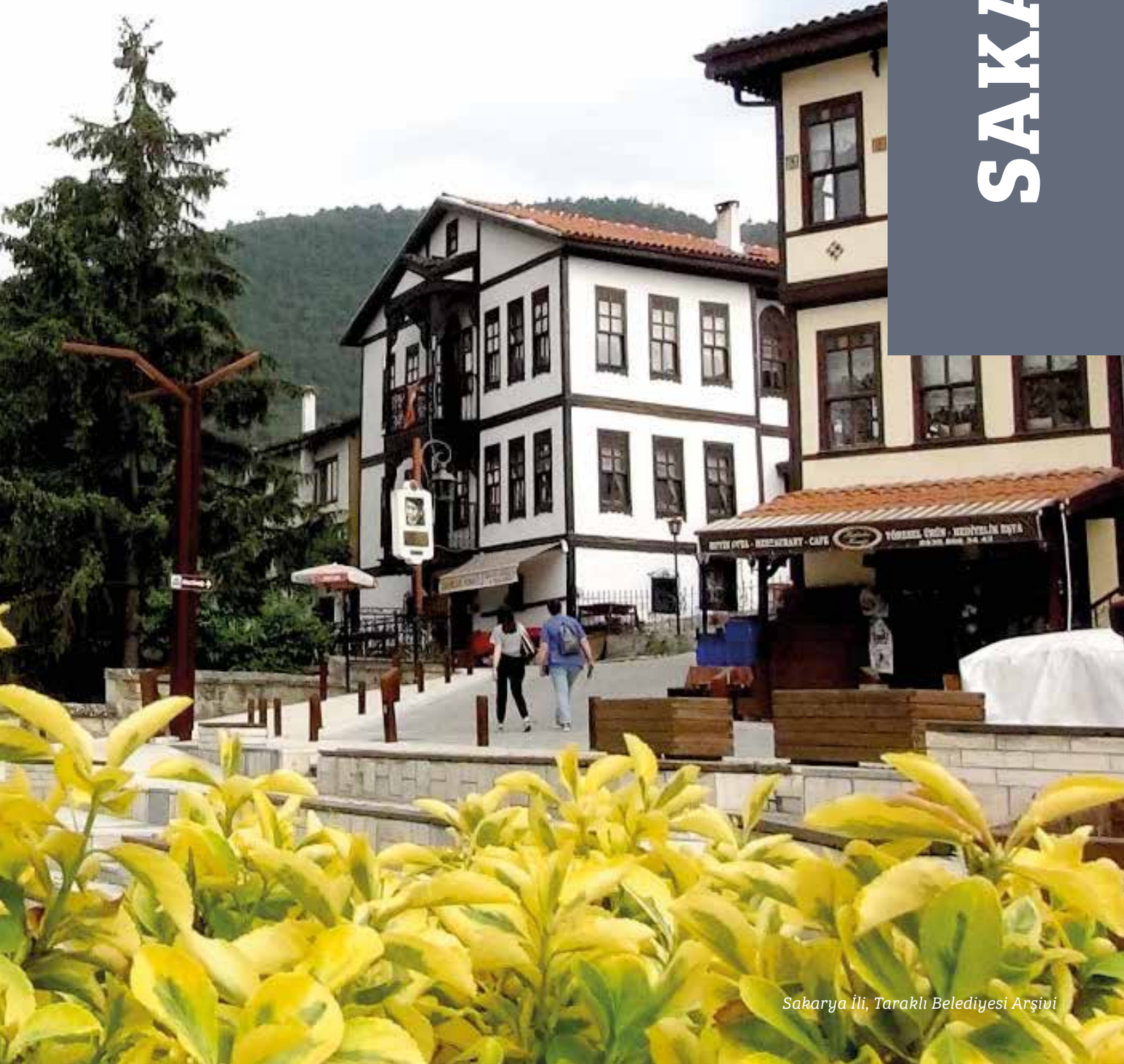

1. KAT PLANI : 270.00 m²

SAKARYA

Marmara Bölgesinin kuzey doğu bölümünde yer alan Sakarya, Doğuda Bolu, batıda Kocaeli, kuzeyde Karadeniz, güneyde Bilecik ile komşudur.

► Sakarya'nın Türkiye'deki konumu.

Sakarya ilinin yer aldığı coğrafi bölge, en eski çağlardan beri çeşitli kavimlerin gelip geçtiği göç yolları üzerinde bulunmaktadır. Yörenin tarih öncesi dönemi hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Bugüne kadar birkaç kurtarma kazısı ve yüzey araştırması dışında dikkat çekici arkeolojik araştırma yapılmamıştır. Ancak, Kaynarca İlçesinde bulunan çakmak taşı yongalar ile Kocaeli ilçesinden ele geçen taş el baltası, elle şekillendirilmiş pişmiş toprak maşrapa bölgede Neolitik ve Kalkolitik dönem insanının yaşadığına işaret etmektedir.

Anadolu'da ilk siyasi birliği kuran Hititlerin sınırlarını Sakarya topraklarını da içine alacak şekilde genişletmiş oldukları antik kaynaklarca ifade edilmesine rağmen bu döneme ait buluntu veya kalıntı mevcut değildir.

MÖ 1200 yıllarında Hint-Avrupa asıllı Deniz Kavimleri denen topluluklar, Hitit egemenliğine son vermişlerdir. Daha sonra Frigler Sakarya Irmağı ile Büyük Menderes'e kadar olan bölgeye sahip olarak hâkimiyet alanlarını doğuda Kapadokya'ya kadar genişlettiler.

Sakarya ili, klasik dönemlerde Bitinya (Bithynia) olarak bilinen bölgenin içinde yer almaktadır. Bu ad bölgede yerleşmiş ve daha sonra aynı adı taşıyan Bitinlerden gelmektedir. Bitinya (Bithynia) Bölgesi İstanbul'un Anadolu yakasından başlayarak doğuda Parthenius (Bartın) yakınlarına kadar uzanmaktaydı. Doğusundaki Paflagonya (Paphlagonia) dan Filyos Çayı (Billaeus) ile ayrılmaktaydı. Kuzeyde Karadeniz'e (Pontus Euxinus) açılan bölge güneyde Dağlık Frigya (Phrygia Epictetus) ve Galatia ile batı ve güneybatısında Mysia ile komşuydu. Bitinya (Bithynia), İstanbul'un Anadolu yakası ile Kocaeli, Yalova, Sakarya, Bilecik, Düzce, Bolu, Bartın, Zonguldak ve Bursa illerinin önemli bir bölümünü içine almaktaydı. Adını mitolojide Frig Kökenli bir ırmak tanrısı olan Saggarios'dan alan Sakarya Irmağı, iline de adını vermiştir. (Sakarya Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü web sitesi)

► 1870' lerde Sakarya . [1]

Sakarya ili Karadeniz ve Marmara bölgesinde hüküm süren iklim şartlarının tesiri altındadır. Karadeniz kıyısı ve doğusunda Karadeniz iklimi, Batı ve güneyde Marmara bölgesi iklimi görülür.

Sakarya İli, doğal bitki örtüsü yönünden çok zengindir. Kuzey Anadolu kıyı dağlarının uzantısı olan dağlar, gür ormanlarla kaplıdır. Hemen hemen her yerde kayın başta olmak üzere gürgen, kavak, kestane, ıhlamur, çınar, akçaağaç ve meşe başlıca ağaç türlerini oluşturur. (Sakarya Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü web sitesi)

Mimari Yapılanma

C. Bektaş'a göre Geleneksel Türk evi oluşum ilkeleri;

- Yaşama, Doğaya, Çevre Koşullarına Uygunluk,
- Gerçekçilik, Akılcılık,
- İçten Dışa Çözüm,
- İç- Dış Uyumu (Evin içindeki içtenlik ve yalınlığın dışa vurumu),
- Tutumsallıktır.

Ayrıca sosyal yaşam ve gelenekler, Din, İklim ve Coğrafi konum, Malzeme ve Sosyo-ekonomik durum 'Türk evi' oluşumuna etki eden faktörlerdir. (Bektaş, 1996)

Sakarya İli geleneksel Türk ev mimarisi konusunda oldukça zengin bir yöredir. Ancak yöre 1.derece deprem kuşağında bulunduğu için sık sık depremler yaşamaktadır. Bu depremler tarihi dokuya büyük zararlar vermiştir. Özellikle 17 Ağustos 1999 tarihli depremde büyük zarar görmüş, Taraklı ilçesi dışında diğer ilçelerde eski evlerin sayısı günden azalmaktadır. (Çetin, 2010)

► Adapazarı Hasircılar mahallesi sokak dokusu. [2]

Sakarya ilinin merkezi ve ilçelerinde (Sapanca, Taraklı, Geyve, Hendek, Pamukova, Kaynarca vb.) yer alan çok sayıdaki geleneksel konutları ‘Türk evi’ özellikleri taşımakta olup Sakarya ilinde tarihi sokakları ve korunan yapısı ile Sakarya geleneksel Konutları Taraklı evleri başlığında anlatılacaktır.

Geleneksel Taraklı Evleri

Taraklı, Osmanlı'nın ilk yerleşim yerlerinden biri olan ve günümüzde Osmanlı şehir dokusunu oluşturan tarihi evleri, çarşısı, çeşmeleri ve hamamıyla açık hava müzesi konumundadır.

Taraklı da 19. yy. konut mimarisi örneklerinin günümüze dek korunabilmesinin başlıca nedeni nüfustaki artış oranının çok düşük kalması ve İstanbul Ankara yolunun Bolu Dağı güzergâhına alınması ile kent ekonomisinde gerilemenin yaşanmasıdır. Bölge ekonomisinde geçmiş yüzyıllarda önemli yer tutan ipek böcekçiliği bugün tümüyle yok olmuştur. Ekonominin temelde tarım ve hayvancılığa dayalı olması geleneksel mimariye doğrudan etki eder. Şehir, yerleşim şekli bakımından kentin coğrafi ve topoğrafik özelliklerine bağlı olarak kendiliğinden gelişmiştir. Taraklıdan geçmişten günümüze inşa edilen yapılar, eğimli arazide topografya korunarak birbirlerinin ışığını, hava akımını ve manzarasını kapatmayacak şekilde inşa edilmiştir. (Turgay, Erkuş Buyruk, 2017)

► Taraklı geleneksel evleri görünümü. [3]

Geleneksel Taraklı evleri kat planlarının şekillenışı aşağıdaki gibidir. (Kan, 2009)

Zemin Kat; Zemin topografyaya uygun olarak üst katlara temel oluşturmaktadır. Taş kaplı olduğu zaman “taşlık” adını almaktadır. Genel olarak ise “hayat” denilmektedir. Buranın hiçbir penceresi yoktur; ancak ışık almayı ve dizili odunların hava akımıyla kurummasını sağlayan ahşap kafesten “giliste”-leri veya “muşabak”ları vardır. Burası yerine göre depo, ahır, arabalık, samanlık, odunluk olarak kullanılmaktadır. Araba ve hayvanların rahatlıkla içeri girebilmesi için zeminle aynı seviyededir. Girişin solunda ya da sağında ise üst kata çıkan ahşap merdiven yer almaktadır. Zemin kat döşemesi kayrak taşlıdır. Burada geniş bir mekân ve bir köşede mutfak yer alır. Bahçe ya da sokak cephesi üzerinde yer alan mutfaklarda ocak, lavabo ve sergenler bulunmakta ve bu mekânlar küçük pencerelerle aydınlatılmaktadır. Bazı konutlarda kuyular bulunmaktadır.

Orta kat; Zemin ile esas kat olan üste geçişi sağlayan asma kattır. Zamanla burası önem kazanarak esas katın şeklini almıştır. Kış odası olarak kullanılır. Orta kat odaları gündüz oturmak ve çalışmak için kullanılır. Orta katlarda, tuvalet ve odalar bulunur. Yapılar büyüklüklerine göre 2, 3, 4 odadan oluşmaktadır. Odalarda en az iki pencere yer almakta, ayrıca ocak, dolap ve gusülhane bulunmaktadır.

Üst kat; Evin plan tipini belirleyen esas kattır. Diğer katlar bu katı taşımak için gerekli kısımlardır. Üst katlarda ise açık balkon ya da kapalı çıkmalar yer almaktadır. Bunlar; cephe-nin orta, yan aksında ya da bütün cephe genişliğinde yer alırlar. Çıkmalar üçgen ya da dikdörtgen olup, bir ya da iki kat boyunca devam etmektedir. (Kan, 2009)

► Taraklı geleneksel evleri. [4]

Geleneksel Taraklı Evlerinin bölümleri aşağıdaki gibidir. (Kan, 2009)

Sofalar: Evler nasıl bir sokağa açılıyorsa ev içindeki her bir oda da sofaya açılır. Sofa Türk evinde bulunduğu yere ve şekline göre plan tarzını belirler. Burası abdestlik, tuvalet, kiler ile bağlantılıdır. Sofa, odalara bir geçit yeri olmakla beraber bütün ev halkının toplandığı düğün, kına, duvak gibi eğlencelerin tertiplendiği yerdir. Taraklı'da kasaba merkezi dâhil köylerde ipek böcekçiliği yapıldığı için, sofalar klasik Türk evindekinden daha geniştir.

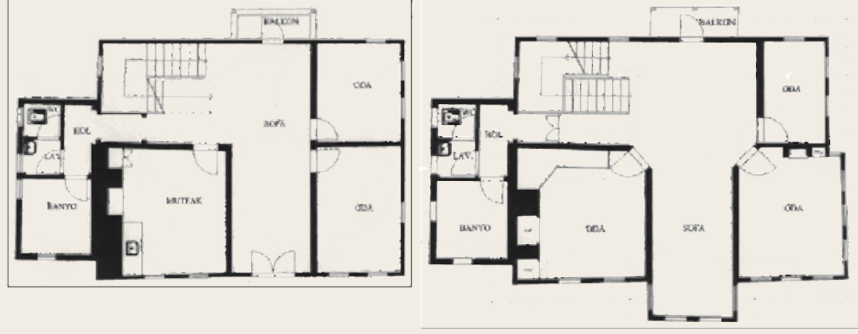
Odalar: Evin en önemli unsurudur. Her oda bir karı-kocayı barındıracak niteliklere sahiptir; yatılabilir, oturulabilir, yemek pişirilebilir ve yenilebilir. Hepsinde tuvalet olmazsa bile mutlaka gusülhane vardır. Üst kat odaları gelinler ve misafirler için yatak odası olarak kullanılır.

Baş Oda: Misafirlerin kabul edildiği odadır. Burası merdivene en yakın ve en donanımlı odadır. En güzel manzaralıdır. Genellikle her iki duvarı da pencere olduğu için köşe odası niteliğindedir. Ev tek çıkmalı ise çıkma mutlaka buradadır.

Ardiye, Depo ve Kiler: Ardiyenin zemini toprak, kiler ve depunun zemini ahşaptır. Buralarda kışlık yiyecekler saklanmaktadır. (Kan, 2009)

- Kadir Sayın evi zemin ve birinci kat planları. [5]

- Kadir Sayın evi görünüşü. [5]

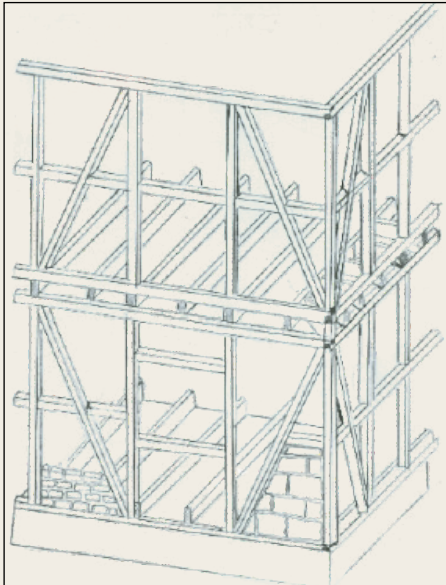

Anadolu'nun çoğu bölgelerinde olduğu gibi geleneksel evlerde kullanılan taş, ahşap, kerpiç ve tuğla gibi malzemeler Taraklı Evleri'nde de kullanılmıştır. Yapılarda; taş subasman veya taş ve kerpiç yığma duvar üzerine ahşap çatkılı sistem, ara dolgularında ise kerpiç kullanılmıştır. (Turgay, Erkuş Buyruk, 2017)

Taraklı bölgesi yüzölçümünün %60'ı ormanlar ile kaplıdır. İlçe sınırları içerisinde orman alanların fazla olması, evlerde taşıyıcı sistemin çatki bağlantılarında ve bina içlerinde ahşap kullanımını artırmıştır. Geleneksel Taraklı evlerinde ahşap malzemenin kullanıldığı yerler; duvarlar, taban ve tavan döşemeleri, doğramalar, hatıl, kiriş dikme ve çatılar olarak sıralanabilir. Kullanılan ağaçlar genelde çıralı çamdır. Bu ağaçların reçineli olması sebebiyle dayanımları fazladır. Yapıda ana malzeme ahşaptır. Yapı taşıyıcı sisteminde ahşap çatkılarının arasına kerpiç dolgu malzemesi yerleştirilmesiyle hımış tekniği görülmektedir. Bu tarzda inşa edilmiş geleneksel Taraklı evleri çevresel nitelik açısından güzel bir sivil mimari örneği oluşturmaktadır. Yerel malzeme imkânları ve çevresel şartlara göre geleneksel bir yapım sistemini de oluşturmuştur. Yapılarda kullanılan taş malzeme, zemin ile bağlantının sağlanmasında, su ve nemin görüldüğü ortamlarda ve zemin kat duvarlarında kullanılmıştır.

Yapılarda kullanılan taşların belli bir özelliği yoktur. Taşlar, taş ocaklarından ziyade çevre arazilerden toplanmış taşlardır. Taş işçiliği bulunmamaktadır. Yapılarda ahşap çatki arasına dolgu malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır. Kerpiç boyutları, kullanılan ahşap çatki boyutlarına göre değişiklik göstermektedir. Kerpiç yapımında kullanılan toprak ise çevre köylerden temin edilmiştir. (Turgay, Erkuş Buyruk, 2017)

► Geleneksel bir yapıya ait ahşap iskelet sistemi. [6], [4]

Kerpiçle doldurulan ahşap çatkı bloklar iç ve dış yüzeyde sıvanır. İki şekilde sıva uygulanması görülmektedir. Bunlardan birisi saman katkılı çamur sıva yüzeylere doğrudan sıvanır ve tamamen kurumadan üzerine keten kütığı ve kireç katkılı daha ince çamur sıva yapılır. Diğer uygulama tekniğı ise bağdadi sıvadır. Ahşap blokların üzerine öncelikle 2,5-3,5 cm genişlikte bağdadi denilen ince tahtalar sıklıkla çakılır. Çamur sıva bu çatıların üzerine uygulanır. Ahşap kaplama uygulaması az sayıda da olsa görülmektedir. Ahşap iskeletin yüzeyi ahşap yastıklara paralel şekilde genelde 2,5 cm kalınlığında binisiz olarak ahşaplarla kaplanır. (Seymen, 2008)

► Cephede taşıyıcı üzerine sıva ve bağdadi çita üzeri sıva örneğı. [7]

Cephe Öğeleri; Binaların yüksekliğı, kat sayıları, giriş kapısının yeri, pencereler, çıkmalar ve çatı cephe kavramını oluşturan öğelerdir. Geleneksel evlerin cephelerine hâkim olan kat, pencere ve çıkmalarla dışa açılan 'esas yaşam katı'dır. Bu katla birlikte eğer varsa orta kat ya da ara kat da cephelerin biçimlenmesine katkıda bulunmaktadır. 'Esas yaşam katı' ve orta kat seviyelerinde, cephenin orta aksında yer alan sofalar bazen pencere biçimi ya da sayısı, bazen de balkon veya kapalı çıkması ile kendini belli etmekte, sofanın yanındaki çıkmalı veya çıkmaz odalar ise bu belirginliğı ortaya çıkarmaktadır. İki kanatlı giriş kapısı giriş katının ana elemanı olarak belirir. Cephe düzeninin oluşmasını etkileyen önemli diğer eleman pencerelerdir. Bu elemanlar ve cephelerin varlığı ile çıkmalar değişik cephe düzenlerini meydana getirir. Genellikle tüm cephelerde simetri gözlenmektedir. Buna göre yapılar; çok sayıda eleman barındıran hareketli cephelerdir.

Hareketli cephelerde cumba, süslü ahşap, korkuluklar, kafes, konsol bulunur ve üç dört katlı büyük yapılardır. Az sayıda cephe yapısı ve eklenme olanlar, iki üç katlı büyük ancak az sayıda elemana sahip yapılardır. Düz (yalın) binalar, az sayıda eleman barındıran iki katlı yapılardır. (Özkan, 2009)

Çıkmalar: Çıkma sofağı zenginleştirmek, daha çok ışıklı ve havadar mekânlar oluşturmanın yanı sıra oturmak için korunaklı ve rahat bir yer sağlamak, üst kat alanını arttırmak, cepheye katkıda bulunmak ile önemli mekânların dışardan vurgulanması amacıyla uygulanmış bir yapı elemanıdır. Çıkmaların bir rolü de zemin kattaki çarpıklıkları giderip üst mekânları da dik açığa getirmektir. Bunun sonucunda üçgen formlu çıkmalar oluşur. Sofa eyvan gibi mekânların cepheye yansımaları ile ortaya çıkar. Çıkmalar furuşlar ile taşınır, açık veya kapalı tipleri vardır. Kapalı çıkmaların iki yan yüzünde dar dahi olsa pencereleri bulunmaktadır. Taraklı'daki açık çıkmalı binaların bazılarında çıkma cephe duvarı esas alınarak oluşturulmuş, bazılarında ise çıkma alanını genişletmek amacıyla cephe duvarı çıkmaya denk gelen kısımda 45-50 cm. geri çekilmiştir. Böylece iç mekânda bir daralma olmuştur. Çıkmaların ortalama konsol mesafesi 65-70 cm.dir. Çıkma pencereleri cephe genelinden farklı, çoğunlukla kemerli tiptedir. Açık çıkmalarda da kemerli pencerelere rastlanır. Çıkmaların cepheleri bina ile aynı karakterdedir. Çatılar ise kırma veya üçgen alınlıklı beşik tipindedir. (Öztaş, 2006)

► Çıkma örnekleri. [4]

Kapılar: Dış kapılar genellikle kanatlı olarak uygulanmışlardır. 120 veya 130 cm genişliğindedirler. Yükseklik 210-230 cm arasında farklılık gösterir. Oda kapıları aynı özellikleri taşımaktadırlar. Bazı dış kapıların üzerinde doğal hava ve ışıktan yararlanmak amacıyla kafesli boşluklar bırakılmıştır. Lentolar genelde düz olarak tercih edilmiştir ve pervazlar oldukça sadedir. Kapı açılma yönleri mekânın içine doğru açılacak şekilde uygulanmıştır. (Başoğlu, 2017)

► Kapı örnekleri. [7], [6]

Pencereler: Mekânlarda çok sayıda pencere olması yeterli aydınlanmanın sağlanması ve sokak iletişiminin kopmaması gibi olumlu durumlara sebebiyet vermiştir. Konstrüktif imkânların olanak sağladığı ölçüde pencere boyutları maksimum tutulmuştur.

Pencereler düz lentolu ve kemerli olarak iki gruptan oluşur. Düz lentolu olanlarda üç bölmeli tipe daha fazla rastlanmaktadır. Birbirine eşit üç giyotin kanattan oluşur. Genellikle üst ve ortadaki sabit olmak üzere, alttaki açılır durumda olacak şekilde tasarlanmış olmakla birlikte nadirde olsa rastlanan örneklerde orta kanadında açılanları görülmüştür. Ortalama $\frac{3}{4}$ boyutlarında ahşap kesitlerden oluşan kanatları ortada profili bir çita ikiye bölmektedir. Pencere açıklıkları ortalama $\frac{1}{2},5$ oranındadır. İki bölmeli düz lentolu olan pencerelere daha yeni yapılarda denk gelinmektedir. Birbirine eşit boyutlu iki adet giyotin kanattan oluşur. Yine üç bölmeli pencerede olduğu gibi $\frac{3}{4}$ kesitli ahşaptan oluşturulan kanatların üstte olanı sabit altta olanı hareketlidir. (Başoğlu, 2017)

► Pencere örnekleri. [7], [6]

SONUÇ

Sakarya ilinin merkezi ve ilçelerinde (Sapanca, Taraklı, Geyve, Hendek, Pamukova, Kaynarca vb.) yer alan çok sayıdaki geleneksel konutları 'Türk evi' özellikleri taşımaktadır.

Geleneksel Taraklı evlerinin Zemin katında eyvan, başoda, mutfak, sofa gibi bölümler üst katında ise yatak odaları ve bazı evlerde görülen ipek böcekçilik odası yer almakta ve bu şekilde evler çoğunlukla iki katlıdır.

Geleneksel evlerde cumba sık görülen bir mimari öğedir. Cumba yerinde balkon olan örnekler de bulunmaktadır. Geleneksel konut cephesini kat silmesi ve çeşitli ahşap taşıyıcıların şekillendirdiği örnekler yoğunluktadır. Genellikle tüm cephelerde simetri gözlenmektedir. Buna göre yapılar; çok sayıda eleman barındıran hareketli cephelerdir. Hareketli cephelerde cumba, süslü ahşap, korkuluklar, kafes, konsol bulunur. Sakarya geleneksel konutlarında malzeme olarak ahşap, taş, kerpiç ve karma malzemeler kullanılmaktadır.

Taraklı evlerinin sit alanı içerisinde olması ve korunması tarihi mirasımız olan yapıların geleceğe taşınması açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Sakarya Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü web sitesi, <https://sakarya.ktb.gov.tr/TR-112516/sakarya-genel-bilgiler.html>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Bektaş, C., (1996). Türk Ev, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çetin, Y., (2010). Sakarya Ve Çevresinden Ev Örnekleri, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsed/issue/2559/32975>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Turgay, T., Erkuş Buyruk, P., (2017). Geleneksel Taraklı Evleri Ve Yapılarda Bozulma Nedenleri, İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duzceitbd/issue/32369/347100>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Kan, H., (2009). Taraklı Yerleşimindeki Tarihi Dokunun Sürdürülebilirliği Bağlamında Kentsel Koruma Ve Geliştirme Stratejileri, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Seymen, F., (2008). Taraklı'da Geleneksel Sivil Mimaride Kullanılan Yapım Teknikleri ve Sadık Özen Evi Restorasyon Önerisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, Ö., (2009). Taraklı'daki Sivil Mimarlık Örnekleri ile Halim Düzgün Evi'nin Proje ve Ali Pektaş Evi'nin Restorasyon Çalışmaları, Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Öztaş, E. B., (2006). Sakarya'nın Taraklı ilçesinde bulunan Tarihi Evlerin Tespiti ve İlçenin Sosyo-Kültürel Yapısındaki Değişimin İncelenmesi, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Başoğlu, S., (2017). Sakarya Taraklı Bölgesinde Mimari Doku Ve Restorasyon Süreçleri, Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Görseller;

- [1] <http://www.eskiturkiye.net/4105/mekece-tren-istasyonu-pamukova-sakarya-1870-ler-gberggren-fotografi>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [2] Natali Avazyan Galerisi Netgaste internet sitesi, <https://www.netgaste.com/foto/2531045/tarihi-sakarya-natali-avazyan>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [3] Taraklı Belediyesi resmi web sitesi, http://www.tarakli.bel.tr/manzara_resimleri.asp, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [4] Turgay, T., Erkuş Buyruk, P., (2017). Geleneksel Taraklı Evleri Ve Yapılarda Bozulma Nedenleri, İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duzceitbd/issue/32369/347100>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- [5] Bayrak, S., (2020). Sakarya/Taraklı'da Vidadiye Gencay Evi Restorasyon Projesi ve çevresindeki Tarihi Doku İçin Rehabilitasyon Önerleri, Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze.
- [6] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Arşivi, 2018.
- [7] Seymen, F., (2008). Taraklı' da Geleneksel Sivil Mimaride Kullanılan Yapım Teknikleri ve Sadık Özen Evi Restorasyon Önerisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

**YÖRESEL MİMARİ
ÖZELLİKLERE UYGUN
SAKARYA KONUT PROJELERİ**

Bakanlığımızca ülke genelinde bir hassasiyet ve farkındalık oluşturmak amacıyla geleneksel dokuya aykırı yapılaşmanın önüne geçebilmek için yöre halkının ihtiyaçları, yaşam koşulları ve alışkanlıkları göz önünde bulundurularak; geleneksel konutlardaki plan şemaları, mekânsal kullanım ihtiyaçları, yerel malzemelerin tespiti ile örnek, güvenli, sağlıklı ve ekonomik mimari projeleri hayata geçirmek amaçlanmaktadır.

Marmara Bölgesi'nde Sakarya ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun (3 adet) tip konut, (1 adet) köy konağı projesi elde edilmiştir. Yapılan tasarım faaliyetleri, günümüz şartlarına, güncel sanat ve fen kurallarına uygun ve güncel mevzuat çerçevesinde yapılmıştır. (İmar Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye Deprem Yönetmeliği, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik, 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği, Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gerekleri)

Fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yaşatılması bağlamında, yeni yapı teknolojileri ile geleneksel yapı tekniklerinin yorumlanarak geçmiş ve gelecek karşılaştırıldığında; içe dönük yaşamın dışa dönük hale dönüşmesi ile evlerin alt katlarının görüntüsü değişmiştir. Kırsal geçim kaynaklarında azalma ile evlerde yer alan ocak, tandır, işevi gibi mekânların yerini, modern mutfaklar almıştır. Yönetmelikler ve mevzuatlar beraberinde bazı standartlar getirmiştir. Plana bağlı mülkiyet sınırları sebebi ile organik sokak ve mahalle görüntüsüne göre biçimlenen evlerin silüetinde değişim olmuştur. Ayrıca aile genişliğinin değişimi ve nüfusun artması ile evlerde küçülmeye gidilmiş, ekonomik nedenler ile iki katlı evler yerini tek kat evlere bırakmıştır. Ahşap, kerpiç ve taş yapı tekniğinin yerini betonarmenin alması ile evlerin karakterleri de değişmiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin getirdiği plan şemaları, günümüz mekân kullanım tercihleriyle entegre edilmeye çalışılırken mimari açıdan bazı kaçınılmaz değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber, konutlar yerel kültürle uyum içinde tasarlanmıştır. Rehber niteliğinde olan bu çalışma ile ülkemizde yöresel mimariye olan ilgi ve hassasiyetin artırılması amaçlanmıştır.

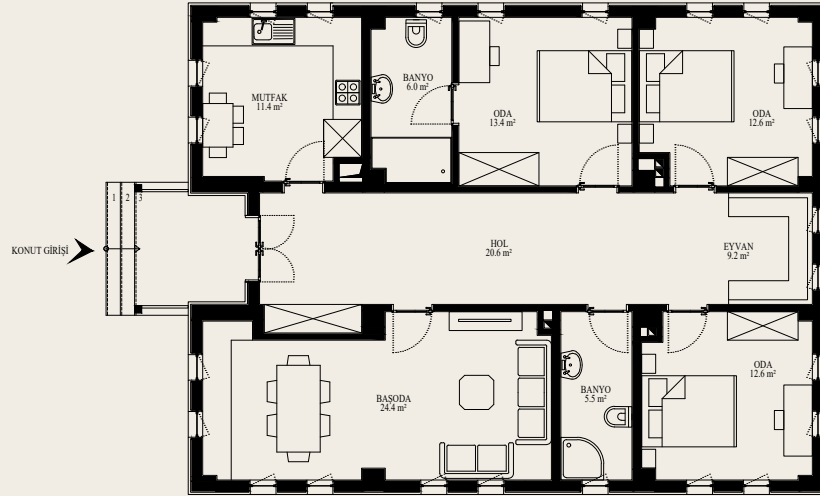
Bu kapsamda Sakarya ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun konut projelerinde yapı sistemi betonarme karkastır. Dış cephede doğal taş kaplama ve/veya belirtilen yerlerde tuğla ve/veya boya, kapı ve pencerelerde ahşap doğrama, kırma çatılarda alaturka kiremit kullanılmıştır.

TİP - 1

Toplam: 132.77 m²

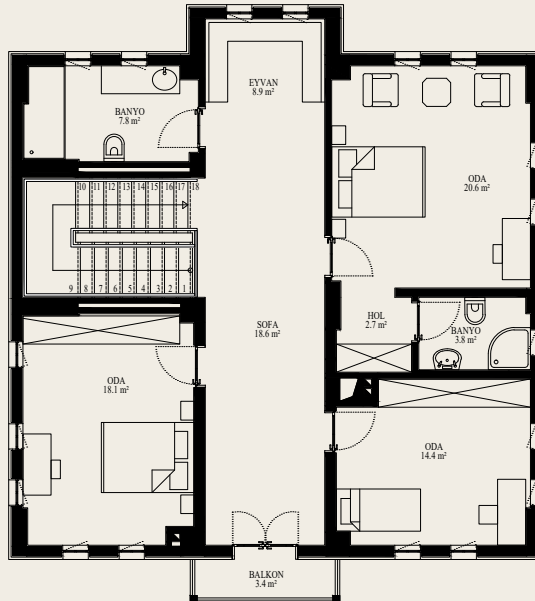
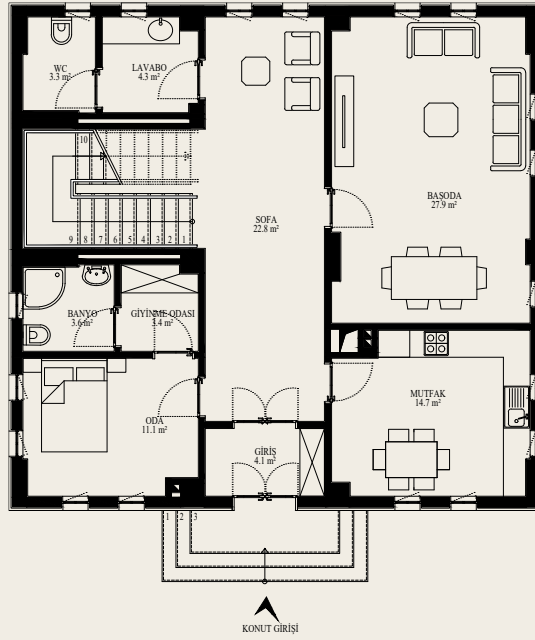
ZEMİN KAT PLANI : 132.77 m²

TIP - 3

Toplam: 248.21 m²

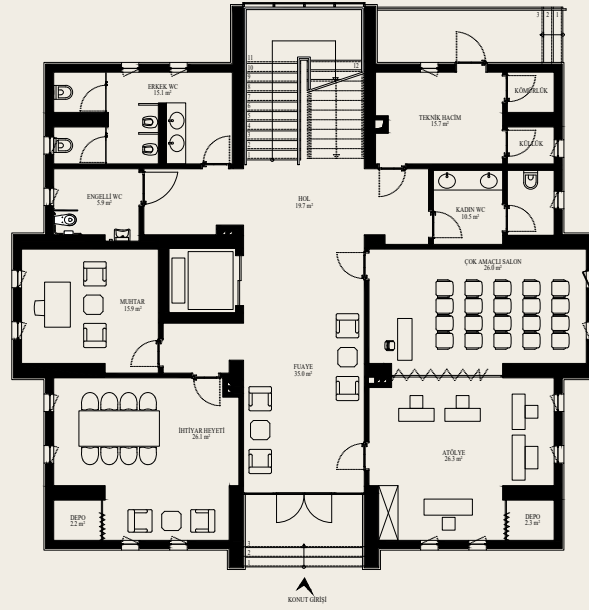

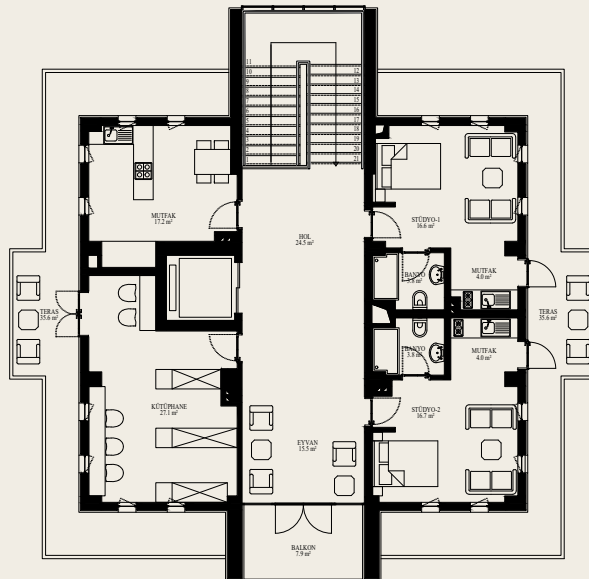

TİP - 4

Toplam: 510.17 m²

ZEMİN KAT PLANI : 251.49 m²

1. KAT PLANI : 258.68 m²

TUNCELİ

Mazgirt ilçesinde bulunan kalede yapılan araştırmalarda rastlanan çivi yazılı belgelere göre Hitit Devleti yıkıldıktan sonra bölgeye, M.Ö. 12. yüzyılda Urartuların egemen olduğunu gösteren bulgulara rastlanmıştır. Muşki adıyla tanımlanan kavmin yerleşim alanı olan yöre, M.Ö. 7. yüzyılda sırasıyla Medlerin ve Perslerin egemenliği altında kalmış ve daha sonra bölge, İskender tarafından fethedilerek Makedonyalıların egemenliği altına girmiştir.

Makedonya Devleti yıkıldıktan sonra ise M.Ö. 17 yılında Romalıların egemenliğine giren yörede kısa bir süre Partlar, etkinlik sağlamışlarsa da M.S. 2. yy.'da Romalılar, Partların etkinliğini kırarak bölgeyi Kappadokia Eyaleti'ne bağlamışlardır.

Bir süre el değiştirerek Kappadokialar ve Selevkoslar tarafından yönetilen, Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasından sonra ise Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde kalan yöre, M.S. 7.yy.'da "Roma Mezopotamyası" adıyla TeHEMA'da (İl) yer almıştır. Yöre zaman zaman el değiştirerek Bizanslılar ve Sasaniler tarafından yönetilmiştir.

M.S. 639'da Halife Ömer döneminde Anadolu'ya yapılan akınlar sonucunda yöre Arapların eline geçmiş, ancak Araplar ve Bizanslılar arasında uzun süre devam eden mücadeleler sonucunda yöre, M.S. 972 yılında tekrar Bizanslıların hakimiyeti altına girmiştir.

1071 Malazgirt Savaşından sonra Anadolu’da Türklerin egemenliğinin hızla yayıldığı dönemde bölge 1087 yılında kesin olarak Türklerin egemenliği altına girmiştir. 1228 yılında Anadolu’ya tamamen hakim olan Anadolu Selçukluları 1243 yılında yapılan “Kösedağ Savaşı”na kadar yöreyi hakimiyetleri altında bulundurmışlardır. Ancak bu savaşta Selçuklular yenilince bölge Moğolların denetimi altına girmiştir.

Daha sonraları bu yöre önce Mengüceklerin, sonra da uzun süre Akkoyunluların egemenliği altında kalmıştır. Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar Akkoyunluların yönetimi altında bulunan Tunceli, 1473 yılında yapılan “Otlukbeli Savaşı”ndan sonra Osmanlı yönetimi altına girmiştir. Kısa bir süre Safevilerin yönetimi altına giren yöre, 1514 yılında yapılan “Çaldıran Savaşı”ndan sonra tekrar Osmanlı yönetimi altına girmiştir.

Yöre, Osmanlı yönetiminde 1847 yılında, Hozat merkez olmak üzere “Dersim Livası” adıyla sancak yapılarak Erzurum’a bağlanmıştır. 1879 yılında da Farsça ‘Gümüş Kapı’ anlamına gelen “Dersim” adıyla ayrı bir il olan Tunceli, 1886 yılında Mutasarrıflığa indirilmiş 1892 yılında tekrar sancak yapılarak Mamurat-ül Aziz (Elazığ) iline bağlanmıştır.

Bugün Tunceli iline bağlı ilçe olan Hozat, Cumhuriyet öncesinde mutasarrıflık iken Cumhuriyetin ilanı ile “Dersim Vilayeti” haline getirilmiştir. 25 Aralık 1935 tarih ve 2885 sayılı Kanunla geçici merkezi Elazığ ili olmak üzere, Erzincan’ın Pülümür, Elazığ’ın Nazımiye, Hozat, Mazgirt, Pertek, Ovacık ve Çemişgezek ilçeleri bağlanarak Tunceli Vilayeti teşkil edilmiştir. 30 Aralık 1946 tarih ve 4993 sayılı Kanuna göre İl merkezi halen bugünkü merkezi durumunda olan Kalan Kasabası’na nakledilmiştir. Daha önce “Kalan” olan İlin ismi Mustafa Kemal ATATÜRK, tarafından “Tunceli” olarak değiştirilmiş olup, tunç gibi sağlam insanların yaşadığı yöre anlamına gelmektedir. (Tunceli Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü web sitesi)

► Tunceli'nin genel görünümü.

Tunceli ilinde karasal iklim hüküm sürmektedir. Oldukça kısa süren yaz ayları sıcak ve kurak geçmekte, kışlar ise çok soğuk ve yağışlı olup uzun sürmektedir. Gece-Gündüz arasında ve aylara göre ısı farkları çok yüksektir.

Tunceli ilinde çok farklı veriler sunan fiziki coğrafya özelliklerine, iklim farklılıklarına ve çok zengin olan su kaynaklarına bağlı olarak ortaya çıkan bio-çeşitlilik, il topraklarında özellikle bahar aylarında bitki örtüsü ve doğal peyzaj bakımından da zengin görüntülerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Dağların güneye doğru alçalan orta ve güney kesimlerinde, tek tek yükselen dağlarla, bu dağları birbirinden ayıran sırtlar genelde meşe ormanlarıyla kaplıdır. Vadilerde ve akarsu boylarında meşe ağaçlarının yanı sıra ardıç, gürgen, dişbudak, akağaç, söğüt, kavak ve çınar ağaçları da bulunmakta, platolarda ise doğal bitki örtüsünü kısa boylu çayır otları oluşturmaktadır. (Tunceli Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü web sitesi)

Mimari Yapılanma

Tunceli ili topraklarının dağlık ve engebeli bir yapıya sahip olmasının yanı sıra ikliminin sertliği de sivil mimariyi etkilemiştir. Ayrıca kapalı toplumsal düzen ve ekonomik koşullar ile aşiret yapılanmaları da mimaride etkili olmuştur. Tunceli'de XVIII.-XIX. yüzyıllarda toprağa gömülü ev tipleri görülmektedir. Bu tür yapılanma baskın ve çeşitli saldırılara karşı korunmak amacı ile yapılmıştır. Bunun sonucu olarak da evler birbirine bitişik düzendedir. Bu yapıların pencereleri bulunmadığı gibi damdan ayakçak denilen basamaklarla yapıların içerisine giriliyordu. Aydınlatma ise baca biçimindeki deliklerle sağlanıyordu.

Tunceli'de ilk yerleşim Munzur Çayı'nın dik ve kayalık yamaçları üzerinde 1930'lu yıllarda kurulmuştur. Bu yeni yapılanmadan ötürü de eski yapılanma ile ilgili örnekler şehirde rastlanmamaktadır. Bunun yanı sıra Çemişgezek ve Pulur gibi ilçe merkezlerinde yöresel mimari örnekleri ile karşılanmaktadır. Bu evler kaldırım döşeli sokaklar boyunca sıralanmış ve akrabalık durumlarından ötürü de evler toplu ve kapalı yerleşim biçiminde yapılmışlardır. (Fırat Üniversitesi web sitesi)

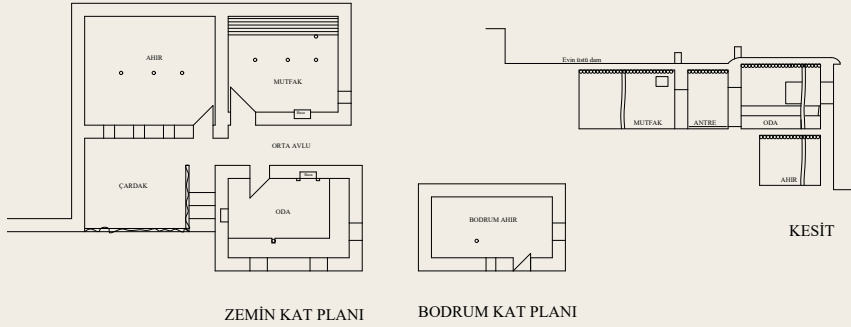

► Tunceli (Çemişgezek)'nin eski görünümü. [1]

Konutlar dağ ve orman kırsal yerleşim yerlerinde aynı standartlarda olmakla beraber, ova kırsal yerleşim yerlerinde farklı olabilmektedir. Bu farklılığın temel sebepleri arasında maddi imkân, işletme ve yaşayış tarzı, ihtiyaçlar gelmektedir. Etüt bölgesinde konutlar dağ ve kırsal yerleşim yerlerinde genellikle alt katı hayvan barınağı olan yapılar şeklindedir. (Küçük, 2008)

Sofalar; köylünün aralık veya salon diye isimlendirdiği sofalardan oturma, yemek, mutfak olarak faydalanılır. Konutların diğer odaları nadiren kullanılmaktadır. Sofalar günlük faaliyetlerin merkezi evin ayrılmaz parçasıdır. Diğer konut ünitelerine geçit sofalardan sağlanır. Bu nedenle sofalar konutun merkezi yerine yerleştirilir.

► Tunceli Merkez Tüllük Köyü, Mehmet Dursun Evi. [2]

Oturma ve yatma yerleri; oturma, yatma ve misafir odalarını kesin olarak ayırmak zordur. Çünkü geceleri yatak odası olarak kullanılan yerler, gündüzleri yatakların odanın bir tarafına kaldırılması ile oturma ve misafir odası haline getirilmektedir. (Ekmekyapar, 1975)

Orman ve kırsal yerleşim evlerinde ekonomik güce bağlı olarak odalardan biri misafir odası olarak ayrılmıştır. Ova kırsal yerleşim evlerinde misafir odalarına daha çok rastlanmaktadır. Dağ ve orman yerleşim yerlerindeki konutlarda odaların tabanı topraktır. (Küçük, 2008)

Odaların pencere önlerine sedirler yerleştirilmiştir. Yüklükler, pihiriğ denilen ocaklar ve yanlarında da taka ismi verilen küçük nişler odaların belli başlı öğeleridir. Odaların döşemeleri sıkıştırılmış toprak olup, bunların üzeri ak toprak diye isimlendirilen ikinci bir toprak tabakası ile örtülmüştür. Üst örtüyü ahşap hatıllar meydana getirmiştir. Keran denilen bu hatılların üzerine cisir veya kisek denilen ağaçlar yerleştirilmiştir. Bunların üzerine de yine mertekler döşenmiş, çalı çırpı ile örtüldükten sonra toprakla kapatılmıştır. (Fırat Üniversitesi web sitesi)

► Oda içi niş ve tavan strüktür örneği. [2]

Kullanılan başlıca yapı malzemesi taş, ahşap ve topraktır. Taşın araştırma alanında incelenen işletmelerin %88'inde temel ve duvarlarda kullanıldığı saptanmıştır. Genellikle yakın yerlerden bulunan taş ocaklarından temin edilen taşlar çok az işlendikten sonra yapıda kullanılmaktadır. Ova köyleri taşı biraz daha zor temin etmektedirler.

Dağ ve orman kırsal yerleşim yerlerinde ahşap oldukça kıymetli yapı malzemesidir. Orman içi ve orman köylerinde dam üzeri toprağının yükünü taşıyabilmek için çatı kirişi ve hatıl olarak kullanılmaktadır. Damları örtmede, duvarların çamur harcını yapmada ve duvar sıvasında kullanılan toprak, inşaat yerinden temin edilmektedir. Örtü malzemesi olarak bina damlarında kullanılan toprağın su geçirgenliğine karşı direnci nedeniyle killi olanı kullanılır. (Küçük, 2008)

► Tunceli geleneksel konutlarında dam örneği. [2]

Sokağa bakan cephelerin duvarları ya sağır, ya da küçük pencerelidirler. Dışa kapalı bir yapılanma açıkça görülmektedir. Çoğunlukla iki katlı ve toprak damlı olan bu evlerde duvarlar ahşap direklerin arasına gogan denilen büyük ve yuvarlak taşlar doldurulmuş, sonra da bunların üstleri çamurla sıvanmıştır.

Sokaktan davraza denilen çift kanatlı ve üzerleri madeni kibaralı ahşap kapılardan bir avluya girilmektedir. Buradaki yer katı daha çok ambar veya samanlık niteliğindedir. Üst katta sofa çevresinde oda, mutfak, kiler gibi birimlere yer verilmiştir. (Fırat Üniversitesi web sitesi)

► Tunceli'den konut örneği. [2]

Yöresel evlerin günümüze gelen en iyi örnekleri Pertek'te karşımıza çıkmaktadır. Pertek evleri dar ve düzensiz yollar boyunca sıralanmıştır. Bunlar da çoğunlukla iki katlı olup, ender olarak üç katlı evlere rastlanmaktadır. Evlerin yapımında yığma tekniği, kerpiç ve düz damlar kullanılmıştır. Evlerin yer katında diğerlerinde olduğu gibi ahırlar, ambarlar, üst katlarda da yaşam birimleri bulunmaktadır. Bazı evlerde ise her iki kat arasında ahır sekisi denilen asma katlara yer verilmiştir. Üst katlar eyvanı andıran geniş bir salona açılan küçük odalar halindedir. Bunların da içlerinde ocaklar bulunmaktadır. Çoğunlukla dikdörtgen olan bu odaların pencerelerinin önünde sedirler bulunmaktadır.

Pulur ve Çemişgezek evleri hemen hemen birbirlerinin eşidir. Döşemeler toprak olup, bunları daha düzgün bir hale getirebilmek için üzerlerine sulandırılmış pekmez veya susam yaprağının kaynatılmasından elde edilen bir su ile parlaklık verilmiştir. Yerel düz dokumalar ise bunların üzerine serilmiştir. Bunların dışında kalan daha gelişmiş konak türü evler yörede Şan-i Şirin olarak isimlendirilmiş olup, diğerlerinden farklı olarak dışa yönelik pencerelerinin çok daha fazla olmalarıdır.

Tunceli evlerinde düz damlı evlerin çoğunlukta olmasının bir nedeni de damların günlük kullanımda yararlanılmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle yaz gecelerinde yatılan bu damlarda günlük gereksinimi sağlayan sebze, bulgur ve tarhana gibi yiyecekler yapılır, kurutulur. (Fırat Üniversitesi web sitesi)

► Tunceli'de dam kullanımı örneği.
[3]

Tunceli'de Yer Alan Tüteklikli (Kırlangıç) Örtü

Anadolu, Kafkasya ve başta Pamir Bölgesi olmak üzere Orta Asya'daki farklı mimari yapılarda yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. (Parla ve Altınsapan, 2016) Oldukça geniş bir coğrafyada izleri sürülebilen tüteklikli örtü sisteminin Anadolu'da en erken M.Ö. 5. yüzyılda kullanıldığı bilinmektedir. (Akın, 1991)

Kırlangıç (Tüteklikli) örtü, dikdörtgen veya kare bir mekânın üzerini örtmek için kullanılan bir çeşit örtü şeklidir. Kırlangıç örtülü mekânlar evin hanesi (asıl da) denmektedir. Özellikle bayanlar için sosyal yaşam alanıdır. Bu mekân da genellikle evin yemekleri pişirilir ve evin bütün yiyecekleri muhafaza edilir. (Şen, Erdoğan, 2019).

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yoğun bir biçimde kullanılan bu örtü sistemi daha çok soğuk iklime sahip bölgelerde, yapıların ısıtılması ve yer ocağından çıkan dumanın tasfiyesi ile ilgilidir. Tüteklikli Örtü sisteminin dumanıdan yoğun bir biçimde kararması da bunu doğrulamaktadır. (Akın, 1991)

► Tunceli' de yer alan konutta tüteklikli örtü (kubbe) örneği. [3]

SONUÇ

Tunceli'de yerleşim yerlerinin ova, dağ ve ormanda olması nedeniyle sivil mimari örneklerde kullanılan malzeme açısından farklılık görülmektedir. Yapı malzemesi olarak taş, kerpiç, ahşap ve toprak kullanılmaktadır. Tunceli sivil mimari örnekler moloz taş ve toprak ile kerpiç malzemeden yapılması nedeniyle yeterince korunamamıştır. Belgelenmiş sivil mimari örnek sayısı bölgede yer alan kültür birikimine göre azdır.

Bölgede yer alan bazı ev örneklerinde Kırlangıç (Tüteklikli) örtü yer almaktadır. Dikdörtgen veya kare bir mekânın üzerine örtmek için kullanılan Tüteklikli örtü(kubbe) ahşap giriş uzunluğunu geçen açıklıkların örtülmesi amacıyla kullanılış, çok soğuk iklime sahip Tunceli 'de altında ocağın yakılması ile çıkan dumanın tahliye edilmesine yaramakta ve bu sayede yapılar ısıtılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Tunceli Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü web sitesi, <https://tunceli.csb.gov.tr/ilmiz-hakkinda-i-922>, Erişim tarihi: Şubat 2022.
- Fırat Üniversitesi web sitesi, http://web.firat.edu.tr/tmyo/tunceli_mimari.html, Erişim Tarihi: Ocak 2018.
- Küçük, S., (2008). Tunceli Ovacık Yöresinde Kırsal Yerleşim Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Ekmekyapar, T., (1975). Elazığ İli Ziraat İşletmelerinde İşletme Binalarının Durum, Özellikleri, Yeterlilikleri ve Geliştirme İmkânları Üzerine Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Erzurum.
- Parla, C., Altınsapan, E., (2016). Sivrihisar Akdoğan Mescidi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi.
- Şen, K., Erdoğan, S., (2019). Geleneksel Tunceli Evlerinde Kırangıç (Tüteklikli) Örtülü Bir Konut Örneği, Fırat Üniversitesi Harput Araştırma Dergisi, Elazığ.
- Akın, G., (1991). Tütekli Örtü Geleneği: Anadolu Cami ve Tarikat Yapılarında Tütekli Örtü, Vakıflar Dergisi.

Görseller;

- [1] <http://www.eskiturkiye.net/arama/tunceli>, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [2] Mimar İbrahim Demir Arşivi, (2010).
- [3] Şen, K., Erdoğan, S.,(2019). Geleneksel Tunceli Evlerinde Kırlangıç (Tüteklikli) Örtülü Bir Konut Örneği, Fırat Üniversitesi Harput Araştırma Dergisi, Elazığ.

**YÖRESEL MİMARİ
ÖZELLİKLERE UYGUN
TUNCELİ KONUT PROJELERİ**

Bakanlığımızca ülke genelinde bir hassasiyet ve farkındalık oluşturmak amacıyla geleneksel dokuya aykırı yapılaşmanın önüne geçebilmek için yöre halkının ihtiyaçları, yaşam koşulları ve alışkanlıkları göz önünde bulundurularak; geleneksel konutlardaki plan şemaları, mekânsal kullanım ihtiyaçları, yerel malzemelerin tespiti ile örnek, güvenli, sağlıklı ve ekonomik mimari projeleri hayata geçirmek amaçlanmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Tunceli ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun (3 adet) tip konut, (1 adet) köy konağı projesi elde edilmiştir. Yapılan tasarım faaliyetleri, günümüz şartlarına, güncel sanat ve fen kurallarına uygun ve güncel mevzuat çerçevesinde yapılmıştır. (İmar Kanunu, Enerji Verimliliği Kanunu, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye Deprem Yönetmeliği, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik, 3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği, Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği, Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği, TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere)

Fiziksel ve mekânsal özelliklerinin yaşatılması bağlamında, yeni yapı teknolojileri ile geleneksel yapı tekniklerinin yorumlanarak geçmiş ve gelecek karşılaştırıldığında; içe dönük yaşamın dışa dönük hale dönüşmesi ile evlerin alt katlarının görüntüsü değişmiştir. Kırsal geçim kaynaklarında azalma ile evlerde yer alan ocak, tandır, işevi gibi mekânların yerini, modern mutfaklar almıştır. Yönetmelikler ve mevzuatlar beraberinde bazı standartlar getirmiştir. Plana bağlı mülkiyet sınırları sebebi ile organik sokak ve mahalle görüntüsüne göre biçimlenen evlerin silüetinde değişim olmuştur. Ayrıca aile genişliğinin değişimi ve nüfusun artması ile evlerde küçülmeye gidilmiş, ekonomik nedenler ile iki katlı evler yerini tek kat evlere bırakmıştır. Ahşap, kerpiç ve taş yapı tekniğinin yerini betonarmenin alması ile evlerin karakterleri de değişmiştir. Geleneksel yaşam biçimlerinin getirdiği plan şemaları, günümüz mekân kullanım tercihleriyle entegre edilmeye çalışılırken mimari açıdan bazı kaçınılmaz değişikliklere uğramıştır. Bununla beraber, konutlar yerel kültürle uyum içinde tasarlanmıştır. Rehber niteliğinde olan bu çalışma ile ülkemizde yöresel mimariye olan ilgi ve hassasiyetin artırılması amaçlanmıştır.

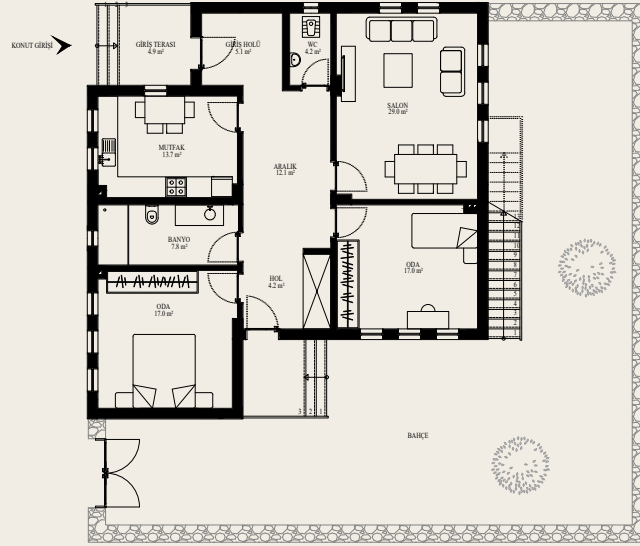
Bu kapsamda Tunceli ili ve çevresinde yöresel mimari özelliklere uygun konut projelerinde yapı sistemi betonarme karkastır. Dış cephede doğal taş kaplama ve/veya belirtilen yerlerde doğal taş bezeme, kapı ve pencerelerde ahşap görümlü pvc malzeme, kırma çatılarda Marsilya kiremit teras çatılarda ise doğal taş kaplama kullanılmıştır.

TİP - 1

Toplam: 115.07 m²

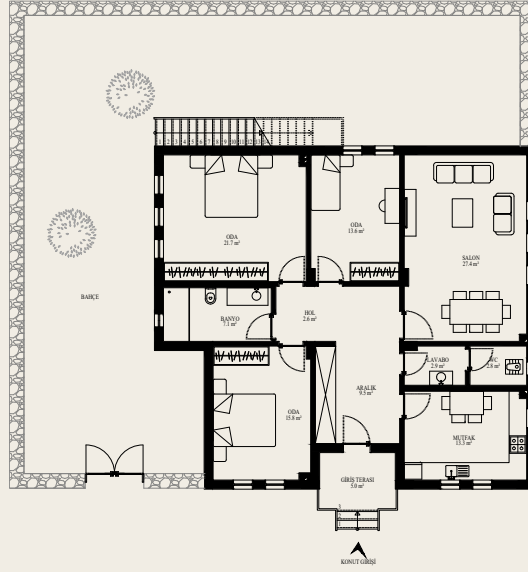
ZEMİN KAT PLANI : 115.07 m²

TİP - 2

Toplam: 140.71 m²

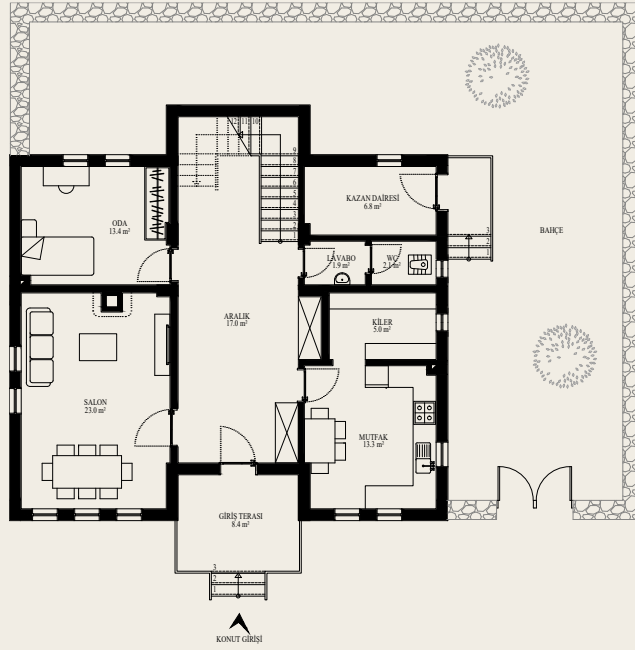
ZEMİN KAT PLANI : 140.71 m²

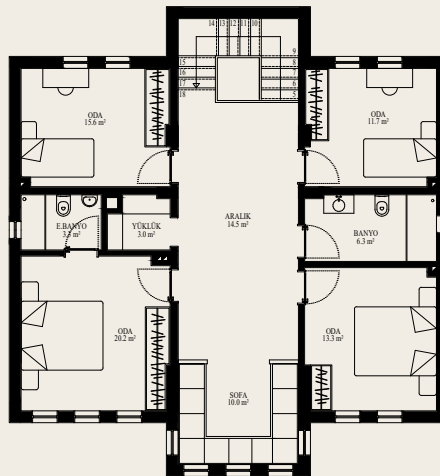

TİP - 3

Toplam: 227.75 m²

ZEMİN KAT PLANI : 109.27 m²

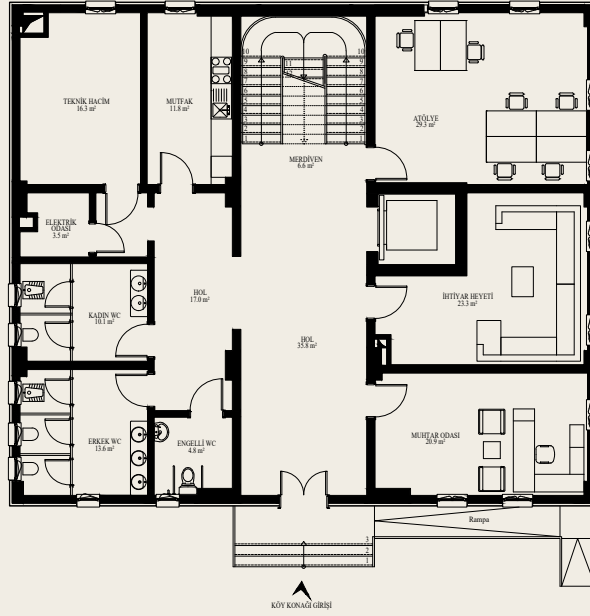
1. KAT PLANI : 118.48 m²

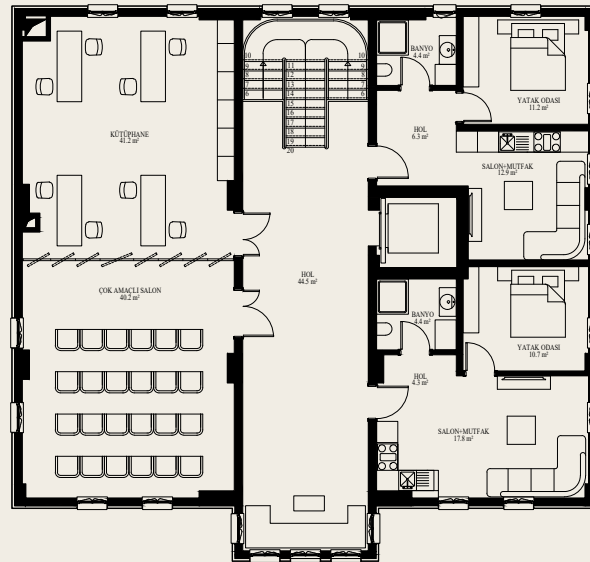

TİP - 4

Toplam: 471.30 m²

ZEMİN KAT PLANI : 232.65 m²

1. KAT PLANI : 238.65 m²

KAPAK FOTOĞRAFLARI

1

2

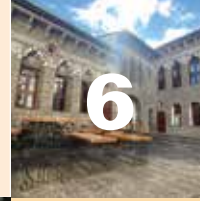
3

4

5

6

7

8

9

YÖRESEL

MİMARİ ÖZELLİKLERE UYGUN

KONUT PROJELERİ

BATMAN • BİNGÖL • BOLU • DİYARBAKIR • DÜZCE
ELAZIĞ • KOCAELİ • SAKARYA • TUNCELİ

5

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

Mustafa Kemal Mahallesi
2082. Cadde No:52
Çankaya / Ankara
+90 (312) 410 10 00
www.csb.gov.tr

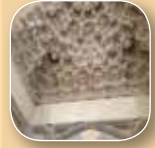

Görseller ön sayfa;

- [1] Batman İli Kültür Envanteri, http://batmankulturenvanteri.org/Haberler-111-tosunpinar_koyu_zeki_uygan_evi-494.aspx?vid=3bc, Erişim Tarihi: Şubat 2022
- [2], [3] Göynük Belediyesi Arşivi.
- [4] Elazığ Belediyesi Arşivi.
- [5] Düzce Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Arşivi.
- [6] Diyarbakır Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü Arşivi.
- [7] Kocaeli Belediyesi Arşivi.
- [8] Taraklı Belediyesi web sitesi, http://www.tarakli.bel.tr/tari-hi_mekanlar.asp, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [9] Düzce Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Arşivi.

Görseller arka sayfa;

- [1], [2], [3]], Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Arşivi.
- [4] Göynük Belediyesi Arşivi.
- [5] Taraklı Belediyesi web sitesi, http://www.tarakli.bel.tr/tari-hi_mekanlar.asp, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [6] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Arşivi.
- [7] Taraklı Belediyesi web sitesi, http://www.tarakli.bel.tr/tari-hi_mekanlar.asp, Erişim Tarihi: Şubat 2022.
- [8], [9], [10] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Arşivi.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

Mustafa Kemal Mahallesi Eskişehir
Devlet Yolu (Dumlupınar Bulvarı) 9. Km
No: 278 Çankaya / Ankara
+90 (312) 410 10 00
www.csb.gov.tr